

Verlaging van overstapdrempels in
het Nederlandse betalingsverkeer:
geen nummerbehoud, maar aliasgebruik?

DeNederlandscheBank

EUROSYSTEEM

Verlaging van overstapdrempels in het Nederlandse betalingsverkeer:
geen nummerbehoud, maar aliasgebruik?

@2020 De Nederlandsche Bank

Auteurs: Michiel Bijlsma, Harro Boven, Carin van der Crujisen, Marc van der Maarel

Met dank aan Eric Faber, Evert Fekkes, Johannes Hers, Thijs Hinskens, Nicole Jonker, Jaap Rotte, Ward Rougoor, Michiel van Doeveren en Marilou Vlaanderen voor hun bijdragen.

Inhoud

Samenvatting	4
1 Inleiding	9
1.1 Doel en context	9
1.2 Overstapgedrag, -drijfveren en -barrières	13
1.3 Eerder onderzoek	22
2 Geschiktheid bestaande aliaassen	28
2.1 Nadere bespreking geschiktheidscriteria	28
2.2 Bespreking bestaande aliaassen	33
2.3 Tussenconclusie en vooruitblik	41
3 Kosten-batenanalyse aliasgebruik	43
3.1 Aanpak en methode	43
3.2 Robuuste alias - projectalternatief	44
3.3 Kosten en baten van een robuuste alias	46
3.4 Kosten en baten van bestaande aliaassen	61
3.5 Alternatieven	62
4 Conclusie	65
Annex 1 - Eerder onderzoek EC en ACM	66
Annex 2 - Kosten-baten bestaande aliaassen	71

Samenvatting

4

Op verzoek van de minister van Financiën heeft DNB onderzoek gedaan naar de mogelijkheden van aliasgebruik voor betaalrekeningnummers in Nederland. We concluderen dat bestaande aliassen niet geschikt zijn om te gebruiken als alias in het betalingsverkeer. Daarnaast laat een kosten-batenanalyse van een alleen in Nederland nieuw in te voeren robuuste alias zien dat de maatschappelijke kosten hoger zijn dan de baten. Ook zijn er andere nadelen: de wet moet op punten worden aangepast, buitenlandse toetreders moeten extra kosten maken om actief te worden op de Nederlandse markt voor betaalrekeningen, en het leidt tot een duaal systeem voor binnenlandse en buitenlandse overschrijvingen en incasso's. Op basis hiervan concluderen we dat invoering van een aliasstelsel geen goede weg is. We zien twee mogelijke alternatieven om het gemak van overstappen van betaalrekening tussen banken te vereenvoudigen, die verder verkend kunnen worden. Ten eerste is de Overstapservice een bestaand instrument, dat een deel van de baten van een alias kan realiseren door intensiever gebruik en verdere verbetering. Een tweede route is het invoeren van een alias op Europees niveau die breder te gebruiken is dan alleen in het betalingsverkeer.

Nederlanders zijn honkvast met hun betaalrekening. Jaarlijks stapt ongeveer 2% van de Nederlanders over van betaalrekening. Dat cijfer ligt iets onder het Europees gemiddelde. De belangrijkste reden dat klanten niet overstappen, is dat ze tevreden zijn met hun huidige bank. Daarna volgt als reden het ontbreken of het niet zien van voldoende voordeel van overstappen. Het niet kunnen meenemen van het rekeningnummer bij overstappen staat op de

derde plaats van redenen waarom mensen niet van betaalrekening wisselen.

Een mogelijkheid om overstappen makkelijker te maken, is nummerbehoud. Nummerbehoud houdt in dat klanten hun rekeningnummer (IBAN) kunnen meenemen naar een andere bank. De wens tot nummerbehoud staat in Nederland al jarenlang regelmatig op de maatschappelijke en politieke agenda.

Makkelijker overstappen levert maatschappelijke winst op. Het verlaagt de overstapkosten in termen van tijd en administratieve rompslomp voor overstappers. Daarnaast vergroot de dreiging van overstappen de concurrentie. Dit kan resulteren in lagere tarieven, meer innovatie en een betere dienstverlening.

Het verlagen van overstapdrempels door nummerbehoud is echter alleen haalbaar als het in de hele EU wordt ingevoerd. Ten eerste moet hiervoor de IBAN-systematiek worden gewijzigd. Het IBAN bevat een bankspecifieke code die cruciaal is voor de routing van betaalopdrachten. Deze zou aangepast moeten worden bij invoering van nummerbehoud. Ten tweede vergt het kostbare technische en operationele aanpassingen van partijen buiten Nederland. Tot slot strookt het niet met het streven een Europese infrastructuur te creëren met dezelfde standaarden voor het girale betalingsverkeer (de Single European Payment Area, SEPA).

Een alias is een mogelijk alternatief voor nummerbehoud. In de context van dit rapport bedoelen we met een alias een unieke identificator

die gekoppeld is aan een betaalrekeningnummer. Een betaalopdracht (overschrijving of incasso) wordt dan gekoppeld aan een alias in plaats van een IBAN. Bankklanten kunnen zo van betaalrekening wisselen zonder dat de alias wijzigt. Het realiseren van een aliassysteem voor IBAN's is mogelijk technisch gezien minder complex dan nummerbehoud.

De minister van Financiën heeft daarom DNB gevraagd onderzoek te doen naar de mogelijkheden van aliasgebruik in Nederland. Specifiek was de vraag om inzicht te geven in welke bestaande en nieuwe alias(sen) geschikt zijn om te koppelen aan een IBAN, de voor- en nadelen daarvan en de maatschappelijke kosten en baten van aliasgebruik. Dit rapport geeft hier invulling aan.

Uitgangspunt van de analyse is dat een alias via wetgeving voor alle betrokken partijen (consumenten, bedrijven, overheidsinstanties, banken etc.) in één keer wordt ingevoerd. Maximaal effect op het verlagen van overstapdrempels kan enkel worden bereikt door aliasgebruik via wetgeving voor alle betrokken partijen af te dwingen. Immers, om de gepercipieerde en daadwerkelijke overstapdrempels significant te verlagen en de daarmee gepaard gaande potentiële maatschappelijke baten te maximaliseren, is volledige dekking van het aliasgebruik nodig. Daarbij verlaagt een geleidelijke invoering de kosten niet in grote mate, terwijl de baten fors afnemen.

Als eerste stap hebben we de geschiktheid van bestaande aliassen geëvalueerd aan de hand van een aantal geschiktheidscriteria. De belangrijkste criteria zijn zelfcontroleerbaarheid en stabiliteit.

Zelfcontroleerbaarheid zorgt ervoor dat een typefout niet tot een verkeerde betaling leidt. Stabiliteit houdt in dat het alias van een persoon, bedrijf of instelling niet verandert. Van de onderzochte bestaande aliassen voldoen alleen het BSN en de btw-id aan deze geschiktheidscriteria. Het BSN valt af vanwege de privacygevoeligheid ervan, de onbeschikbaarheid voor bedrijven en juridische beperkingen. Organisaties buiten de overheid mogen het BSN alleen gebruiken als zij daar een wettelijke grondslag voor hebben. Het btw-id wordt niet aan burgers verstrekt. In andere situaties veelgebruikte aliassen als het e-mailadres en mobiele telefoonnummer vallen af omdat zij onvoldoende robuust zijn (niet zelfcontroleerbaar en niet stabiel) om als alias te gebruiken.

Voor grootschalig aliasgebruik in het girale betalingsverkeer zou daarom gebruik gemaakt moeten worden van een nieuw vorm te geven robuuste alias. Deze conclusie komt overeen met de slotsom van eerdere onderzoeken over aliasgebruik van het Maatschappelijk Overleg Betalingsverkeer (MOB). Een nieuw te ontwikkelen en aan consumenten, bedrijven en instanties uit te geven alias kan worden toegespitst op de beoogde functie(s) ervan in het betalingsverkeer. Bovendien kunnen banken een nieuwe, specifiek voor dat doel ontwikkelde alias waarschijnlijk gemakkelijker aan IBAN's koppelen. Er hoeft dan namelijk niet gecontroleerd te worden of de bank wel over het juiste bestaande alias beschikt.

Als tweede stap heeft DNB onderzoeksbureau SEO gevraagd een kengetallen kosten-batenanalyse (KKBA) uit te voeren van de invoering van een nieuw

6

te ontwikkelen alias. ¹ Een KKBA brengt op basis van bestaand materiaal de maatschappelijke kosten en baten van een bepaalde maatregel in kaart. De kosten en baten zijn voor een periode van tien jaar gerekend. Dit reflecteert een snel veranderende betaalmarkt, waarin technologie, veranderende klantwensen en regulering zorgen voor meer concurrentie en meer innovatie. Dit betekent dat er minder te winnen is door introductie van een alias. Als kader voor hoe aliasgebruik in Nederland eruit zou komen te zien, hanteert SEO het Zweedse Bankgiro systeem.

De kosten-batenanalyse laat zien dat de maatschappelijke kosten van het alleen in Nederland invoeren van een nieuwe robuuste alias aanzienlijk hoger zijn dan de baten. Per saldo is de netto contante waarde berekend over 10 jaar -/- 580 miljoen euro. Dit kosten-batensaldo is het verschil tussen de verwachte baten van 487 miljoen euro en de verwachte kosten van 1.066 miljoen euro. Deze uitkomst is wel onzeker: in het meest gunstige geval is de netto contante waarde 5 miljoen euro, in het meest ongunstigste geval -/- 946 miljoen euro.

De baten zijn relatief laag omdat de groep overstappers beperkt blijft en het Nederlandse betalingssysteem al behoorlijk efficiënt is, terwijl de eenmalige investeringskosten relatief groot zijn. De baten voor overstappende betaalrekeninghouders bestaan voor 90% uit in geld uitgedrukte tijdswinst. Er is relatief weinig efficiëntiewinst, vanwege de efficiëntie van het betalingsverkeer in Nederland en de concurrentie is al toegenomen, bijvoorbeeld door de herziening van de Europese richtlijn betaal-

diensten (PSD2). De belangrijkste kostenonderdelen zijn de incidentele kosten die gemaakt zouden moeten worden, in het bijzonder de systeem-aanpassingen die nodig zijn bij aliasmigratie voor banken, incassanten en organisaties met veel uitgaande betalingen. De eenmalige kosten zijn relatief hoog omdat alle partijen in de betaalketen de alias moeten verwerken in al hun administraties en systemen.

Ook zijn er andere nadelen: de wet moet op punten worden aangepast, buitenlandse toetreders moeten extra kosten maken om actief te worden op de Nederlandse betaalmarkt, en er ontstaat een duaal systeem voor binnenlandse en buitenlandse girale betalingen. Een alias maakt het voor buitenlandse toetreders minder aantrekkelijk om in Nederland actief te worden door betaalrekeningen aan te bieden: zij moeten immers voordat zij kunnen toetreden de alias implementeren in hun systemen. Dit hoeven ze niet te doen om actief te worden in andere Europese landen. Om aliasgebruik voor girale betalingen binnen Nederland verplicht te stellen, moet, naast nationale wetgeving, mogelijk ook Europese wetgeving worden aangepast. De Europese SEPA-verordening schrijft namelijk voor dat het IBAN leidend is voor het uitvoeren van een betaalopdracht. Als een klant een IBAN invoert, moet een bank de opdracht correct uitvoeren op basis van deze unieke identicator. Ook dienen de bestaande binnen SEPA gemaakte afspraken op betaalinstrumentniveau, waaronder die van Europese incasso (SEPA Direct Debit), te worden aangepast. Tot slot ontstaat er door alleen in

¹ In een KKBA worden vuistregels en kengetallen gebruikt om de effecten en waarderingen te bepalen.

Nederland een alias in te voeren een duaal systeem waarbij particuliere en zakelijke betaalrekeninghouders in Nederland hun alias voor girale betalingen binnen Nederland, en IBAN voor girale betalingen van en naar buitenlandse partijen gebruiken. Dit sluit niet aan bij het streven naar één Europese betaalmarkt, maakt het girale betalingsverkeer complexer en kan leiden tot verwarring onder betaalrekeninghouders.

Op basis hiervan concluderen we dat aliasgebruik alleen in Nederland invoeren geen goede weg is. We zien twee mogelijke alternatieven om het gemak van overstappen te vereenvoudigen, die verder verkend kunnen worden. Ten eerste de Overstapservice, een bestaand instrument, dat een deel van de baten van een alias kan realiseren door intensiever gebruik en verdere verbetering. Een tweede, meer langere termijn route die verkend kan worden, is het invoeren van een alias op Europees niveau die breder te gebruiken is dan alleen in het betalingsverkeer.

Intensiever gebruik en verdere verbetering van de Overstapservice kan een deel van de baten van een alias realiseren. De Overstapservice kan nog meer gebruikt worden. Dit zou de overstapkosten aanzienlijk verlagen, vooral door de tijdsbesparing. Hiervoor zou een campagne gestart kunnen worden, die ook de verbeteringen die worden doorgevoerd, benadrukt.² Daarnaast kunnen banken verkennen of de Overstapservice nog verder kan worden geïntegreerd in hun dienstverlening aan

overgestapte klanten, bijvoorbeeld door – voor zover niet alle banken dat nu doen – overstappers standaard de Overstapservice aan te bieden. We zien ook mogelijkheden voor aanvullende verbeteringen van de Overstapservice. Ten eerste kunnen overstapdrempels worden verlaagd door de overgestapte klanten *realtime* inzicht te geven in welke instanties en incassanten reeds zijn geïnformeerd over de overstap (het nieuwe IBAN). Dit zorgt ervoor dat consumenten meer vertrouwen krijgen dat alle relevante partijen geïnformeerd worden en er geen betaalrelaties vergeten worden. Ten tweede kunnen overstapdrempels afnemen door het verlengen van de termijn waarin de Overstapservice werkt. Een substantieel langere termijn zorgt ervoor dat klanten minder risico lopen dat er betalingen verkeerd lopen. Het structureel in kaart brengen, analyseren en publiceren van totale aantallen overstappers en het gebruik van de Overstapservice kan ook een verbetering zijn. In eerste instantie zouden verdere ontwikkelingen aan de markt moeten worden overgelaten, maar bij onvoldoende groei van gebruik zouden in MOB-verband te maken afspraken kunnen worden overwogen.

Ook kan een alias op Europees niveau worden ingevoerd, die breder te gebruiken is dan alleen in het betalingsverkeer. In het geval van invoering op Europees niveau zijn duale systemen niet nodig en kunnen kosten worden bespaard. Ook voorkomt het toetredingsdrempels voor buitenlandse partijen. Daarnaast zijn er schaalvoordelen te verwachten bij

² Een verbetering die in 2020 wordt doorgevoerd is het 'Informeren van de betaler bij initiatie van de betaling'. Dat komt erop neer dat een betaler bij het invoeren van een IBAN van een begunstigde die gebruikmaakt van de Overstapservice door zijn eigen bank geïnformeerd wordt over het nieuwe rekeningnummer.

- 8 de ontwikkeling, implementatie en het onderhoud van een Europees aliansysteem in vergelijking met een aliansysteem alleen voor Nederland. Bredere toepasbaarheid van de alias kan de baten verder vergroten. Een unieke publieke identicator die voldoet aan de eisen voor een robuuste alias, zou tegelijkertijd voor veel andere toepassingen van nut kunnen zijn. Mogelijke voorbeelden van toepassingen zijn het online ondertekenen van contracten en het inzien van medische gegevens. Naast baten binnen het betalingsverkeer, zouden er dan ook baten buiten het betalingsverkeer mee gepaard gaan. Daarbij is het van belang dat het een niet-privacygevoelige publieke identicator is en dat deze zowel door consumenten en zakelijke partijen kan worden gebruikt.

1 Inleiding

De aanleiding voor dit rapport is het plenaire debat³ van de Tweede Kamer met de minister van Financiën op 24 april 2019 over het Initiatiefwetsvoorstel beloning bankbestuurders. Tijdens dat debat dienden Kamerleden Van der Linde (VVD) en Sneller (D66) een motie⁴ in, waarin de regering werd verzocht om te bewerkstelligen dat uiterlijk per 1 januari 2021 nummerbehoud zodanig is geregeld dat iedere klant van bank kan wisselen met behoud van rekeningnummer. De minister zegde toe De Nederlandsche Bank (DNB) te verzoeken onderzoek te doen naar aliasgebruik om overstappen van een betaalrekening bij de ene bank⁵ naar een betaalrekening bij een andere bank makkelijker te maken. De indieners hielden de motie aan in afwachting van dit rapport.

De opbouw van dit rapport is als volgt. Hoofdstuk 1 gaat in op doel en context, beschrijft overstapgedrag, -drijfveren en -barrières van consumenten en zakelijke partijen, en geeft een beknopt een overzicht van eerder onderzoek naar nummerbehoud en aliasgebruik voor IBAN's. Hoofdstuk 2 gaat dieper in op het gebruik van bestaande

persoons- en bedrijfsnummers om als mogelijke alias te worden gebruikt. Hierbij vormt de reflectie op aliasgebruik en mobiliteit in het betalingsverkeer van het Maatschappelijk Overleg Betalingsverkeer (MOB)⁶ het startpunt. Hoofdstuk 3 vat de resultaten van de kosten-batenanalyse die onderzoeksbureau SEO heeft uitgevoerd samen en schetst alternatieve mogelijkheden om overstappen makkelijker te maken. Hoofdstuk 4 concludeert.

1.1 Doel en context

Het doel van dit onderzoek is inzichtelijk te maken welke aliases geschikt zijn om overstappen van betaalrekening⁷ te vergemakkelijken en de kosten en baten van de invoering en het gebruik van een aliansysteem in Nederland in kaart te brengen. Meestal leidt meer concurrentie tot betere dienstverlening, lagere prijzen en sterkere prikkels om te innoveren.⁸ Concurrentie neemt toe naarmate gebruikers van een product of dienst meer bereid zijn om van aanbieder te wisselen. Vooral op volwassen markten speelt overstapdreiging een

³ Een stenogram van betreffend plenair Kamerdebat is [hier](#) te downloaden.

⁴ Motie (34906-11) van de leden Van der Linde en Sneller over nummerportabiliteit.

⁵ Voor de leesbaarheid van het rapport gebruiken we de term banken in plaats van betaalrekeningaanbieders en rekeninghouder in plaats van betaalrekeninghouder.

⁶ In het MOB werken, onder voorzitterschap van DNB, koepels van Nederlandse gebruikers en aanbieders van het betalingsverkeer samen om eventuele knelpunten die een efficiënt, veilig, betrouwbaar en toegankelijk betalingsverkeer in de weg staan, aan te pakken. Het MOB stelt hen in staat te anticiperen op ontwikkelingen in het betalingsverkeer en eventuele problemen samen op te lossen.

⁷ In Nederland bieden banken betaalrekeningpakketten aan. Een betaalrekeningpakket bevat in de regel de volgende diensten: 1. Het via internetbankieren en/of mobiele bank app hebben van toegang tot – en kunnen gebruiken van – de betaalrekening, 2. Het uitvoeren van overboekingen via internetbankieren en/of mobiele bank app. Ook kan (in de regel tegen meerkosten) gebruik worden gemaakt van papieren overschrijvingsformulieren, 3. Het ontvangen van inkomende overboekingen, 4. Het verlenen van incassomachtigingen aan derden om bepaalde bedragen éénmalig of periodiek van de betaalrekening af te boeken, 5. Het gebruiken van een betaalpas om via betaalautomaten te betalen en via geldautomaten contant geld op te nemen, 6. Het raadplegen en opslaan van digitale betaalrekeningafschriften via internetbankieren en/of mobiele bank app. De bank kan desgewenst (in de regel tegen meerkosten) ook papieren rekeningafschriften naar de rekeninghouder toesturen.

⁸ Te veel concurrentie kan soms ook ten koste gaan van innovatie, omdat ondernemingen dan hun investeringen niet voldoende terug kunnen verdienen. Ook kan te veel concurrentie negatieve gevolgen hebben voor de kwaliteit, als die niet goed meetbaar of controlebaar is.

- 10 belangrijke rol. Omdat er weinig nieuwe klanten zijn, komt groei in marktaandeel dan vooral door het winnen van klanten van concurrenten⁹. De overstapdreiging is reëel als klanten zicht hebben op de verschillen tussen aanbieders wat betreft dienstverlening en tarieven en makkelijk kunnen wisselen van aanbieder als zij dat zouden willen.¹⁰ Of meer concurrentie op de markt voor betaalrekeningen ook daadwerkelijk tot lagere betaalrekeningtarieven leidt, is binnen de Nederlandse context lastig te zeggen. Door lage tarieven voor consumenten en bedrijven is betalingsverkeer geen directe winstbron voor de banken.¹¹ Uiteraard kunnen consumenten naast een gunstigere prijs ook andere redenen hebben om van bank te wisselen.
- Als een consument met zijn betaalrekening van bank wil wisselen, is het (gepercipieerde) gemak waarmee hij dat kan doen een belangrijke beïnvloedingsfactor in zijn bereidheid om daadwerkelijk over te stappen. Consumenten en zakelijke partijen noemen geregeld als belemmering dat het “veel gedoe” is om van aanbieder van betaalrekening te veranderen, mede omdat daarbij het rekeningnummer (IBAN) niet kan worden behouden. Paragraaf 1.2 gaat in op overstapgedrag, -drijfveren en barrières. Box 1 gaat nader in op het IBAN.

⁹ ACM, Portabiliteit van betaalrekeningnummers - Overstappen van bank zonder nieuw rekeningnummer: een bijdrage aan de kosten-batenanalyse van EU-brede nummerportabiliteit, juni 2016. Het rapport kan [hier](#) worden gedownload.

¹⁰ Financial Conduct Authority, Making current account switching easier, maart 2015. Het rapport kan [hier](#) worden gedownload.

¹¹ In 2006 werd het rapport 'Betalingsverkeer in Nederland: een onderzoek naar de opbrengsten en kosten voor het bankwezen' gepubliceerd in opdracht van de Nederlandse Vereniging van Banken (NVB) en DNB, in samenwerking met de destijds vijf grootste banken (ABN AMRO, Fortis, ING, Rabobank en SNS). In 2012 is een [update](#) van dit onderzoek uitgevoerd. Conclusie was dat het betalingsverkeer, afhankelijk van de rentestand, voor banken als geheel ongeveer kostendekkend was. Daarna is de belangrijkste inkomstenbron, de rente op het uitzetten van betaalsaldi, afgenomen, en is fors geïnvesteerd in de overgang op IBAN, beveiliging tegen cyberaanvallen, ken-uw-klantmaatregelen en meer recent in het gereed maken van de betaalinfrastructuur voor PSD2 en instant payments. Daartegenover staan een stijging van de tarieven voor betaalrekening-gerelateerde diensten, en gerealiseerde kostenbesparingen onder meer door het afnemend gebruik van cash, het terugdringen van papierstromen en de inkrimping van het bankfilialennetwerk. Per saldo is de inschatting dat het betalingsverkeer voor banken momenteel verlieslatend is (bron: [DNB-rapport 'Veranderen voor vertrouwen – Lenen, sparen en betalen in het datatijdperk'](#), 22 januari 2020).

Box 1 Het IBAN

Het IBAN (International Bank Account Number) is een internationale standaard voor bankrekeningnummers (ISO 13616), midden jaren '90 in de vorige eeuw ontwikkeld door de European Committee for Banking Standards (ECBS) en de International Organization for Standardization (ISO). IBAN's zijn alfanumeriek, waarbij 26 letters en 10 cijfers kunnen worden gebruikt, en het IBAN heeft drie functies. De eerste is dat het de tegenrekening van een betaling identificeert. De tweede is dat het een controle bevat op eventueel gemaakte fouten bij de invoer van het IBAN. De derde functie is dat op basis van het IBAN de routering van de betaling naar de juiste bank in het juiste land plaatsvindt.

Met de overgang naar de 'Single European Payments Area' (SEPA)¹² in 2014 is de systematiek van de bankrekeningnummers in Nederland en in de andere SEPA-landen¹³ gestandaardiseerd. Conform de Europese SEPA-verordening¹⁴ gebruiken consumenten en zakelijke partijen ter identificatie van hun betaalrekening het IBAN, en verwerken banken het onderlinge betalingsverkeer op basis van IBAN's. De Verordening schrijft ook voor dat consumenten en zakelijke partijen in het binnenlandse en grensoverschrijdende betalingsverkeer binnen SEPA kunnen volstaan met het IBAN, zonder daarbij ook de BIC (Business Identifier Code, ook wel het SWIFT-adres)¹⁵ in te voeren. Daardoor gebruiken banken de bankcode in het IBAN om betalingen naar de juiste bank in binnen- én buitenland (binnen SEPA) te leiden. In Nederlandse IBAN's is de bankcode gelijk aan de eerste vier posities van de BIC.

Het IBAN is zelfcontroleerbaar dankzij een controlegetal (in Nederlandse IBAN's zijn dat de twee cijfers na de landcode 'NL') dat waarborgt dat een typefout leidt tot een onjuist IBAN, waardoor de betaling niet kan worden uitgevoerd.

De lengte van het IBAN varieert per land. Zo heeft Duitsland een IBAN-lengte van 27 alfanumerieke tekens. De lengte van bankrekeningnummers in Nederland ging bij de invoering van het IBAN naar 18 posities: 2 letters voor de landcode (NL), 2 controlecijfers, 4 letters voor de bankcode en 10 cijfers van het rekeningnummer, eventueel aangevuld met 1 of meer voorloopnullen. De IBAN-standaard wordt ook in diverse landen in het Midden-Oosten, Afrika, en Centraal- en Zuid-Amerika gebruikt.

¹² SEPA biedt één efficiënte infrastructuur voor het girale betalingsverkeer in euro's waarbinnen uniforme standaarden (IBAN, Europese overschrijving (SCT) en Europese incasso (SDD)) worden gebruikt. SEPA is juridisch verankerd in de Europese SEPA-verordening.

¹³ SEPA bestaat uit 36 landen: de 27 EU-landen, IJsland, Liechtenstein, Monaco, Noorwegen, San Marino, Andorra, Vaticaanstad, het Verenigd Koninkrijk en Zwitserland.

¹⁴ Verordening (EU) nr. 260/2012 van het Europees Parlement en de Raad van 14 maart 2012 tot vaststelling van technische en bedrijfsmatige vereisten voor overmakingen en automatische afschrijvingen in euro en tot wijziging van Verordening (EG) nr. 924/2009.

¹⁵ Voor een overschrijving naar een bankrekeningnummer buiten SEPA, moet de betaler ook de BIC van de buitenlandse bank invoeren. Dat is een code die wordt gebruikt bij grensoverschrijdend betalingsverkeer om een bank te identificeren. De BIC is gespecificeerd in ISO 9632.

De wens om te komen tot nummerbehoud staat al jarenlang regelmatig op de maatschappelijke en politieke agenda. Divers onderzoek¹⁶ laat echter zien dat het een grootschalige en kostbare operatie is om daadwerkelijk nummerbehoud realiseren. Het IBAN bevat een bankcode die naar de bank verwijst waar de rekening loopt. Het gevolg hiervan is dat het IBAN verandert bij overstappen van bank. Deze bankcode is echter cruciaal voor de juiste routing van betalingen van consumenten en zakelijke partijen in SEPA. Invoering van nummerbehoud vergt daarom technische en operationele aanpassingen van de systemen van banken, betaalverwerkers en bedrijven en instellingen die overboekingen en incasso's via bulkbestanden (laten) uitvoeren.

De toenmalige minister van Financiën constateerde in 2016 dat nummerbehoud niet de meest voor de hand liggende weg leek om de concurrentie op de markt voor betaalrekeningen te bevorderen. Bovengenoemde onderzoek laat zien dat dit alleen op Europees niveau nut heeft.¹⁷ Nederland maakt immers onderdeel uit van SEPA, waarbij er sprake is van één efficiënte infrastructuur waarin dezelfde standaarden in het girale betalingsverkeer worden gehanteerd. De huidige minister van Financiën is net als zijn voorganger voorstander van de invoering van nummerbehoud op Europees niveau¹⁸.

Gelet daarop gaf de toenmalige minister aan om in te zetten op alternatieven voor nummerbehoud zoals aliasgebruik. Dit met de gedachte dat aliasgebruik voor IBAN's een mogelijk minder technisch complex – en daarmee kostenvoordeliger – alternatief is voor het realiseren van nummerbehoud voor IBAN's.

De minister lichtte¹⁹ toe dat daar gedegen onderzoek voor nodig is, bij voorkeur op Europese schaal. Hij achtte het denkbaar dat in Nederland een systeem van aliasbetalingen ontwikkeld kan worden waarbij buitenlandse partijen in de betaalketen of buitenlandse aliassystemen gemakkelijk kunnen aansluiten. Zo zou stapsgewijs EU-brede aliasbetalingen kunnen worden gerealiseerd. Hierbij refereerde de toenmalige minister ook aan – indertijd aankomend – door DNB gecoördineerd onderzoek van het MOB naar de (on)mogelijkheden en risico's van het gebruik van aliassen in het Nederlandse girale betalingsverkeer. Dat onderzoek is in 2017 en 2018 uitgevoerd. Paragraaf 1.3 vat eerder onderzoek naar nummerportabiliteit en aliasgebruik voor IBAN's samen.

In het girale betalingsverkeer refereert de term alias aan een bank-neutrale identificator die gekoppeld is aan een bankrekeningnummer. Dat kan een bestaande alias zijn zoals een mobiel telefoonnummer of Kamer van Koophandel (KVK)-nummer, maar ook een geheel nieuwe alias. Een betaal-

¹⁶ Zie voor een overzicht: Tweede Kamer, vergaderjaar 2015-2016, 27 27 863, nr. 67.

¹⁷ Zie voorgaande voetnoot.

¹⁸ Zie onder meer: Kamerstuk II 2016-2017, 27 863, nr. 67, Kamerstuk II 2018-2019, 32 545, nr. 96 en Kamervragen (Aanhangsel) 2019-2020, nr. 1107.

¹⁹ Reactie schriftelijk overleg over het vereenvoudigen van overstappen naar een andere bank, 2 februari 2017, kenmerk 2016-000210507

opdracht (overschrijving of incasso) wordt dan gekoppeld aan een alias in plaats van een IBAN. Als klanten deze alias gebruiken in plaats van het IBAN, kan van betaalrekening worden gewisseld door eenmalig de alias aan het nieuwe IBAN te koppelen. Klanten kunnen zo van bank wisselen zonder dat de alias wijzigt.

Aliassen zijn slechts een manier om de dienstverlening van banken te verbeteren en de kosten voor betaalrekeninghouders van overstappen te verlagen. Een middel om banken te prikkelen tot meer efficiëntie, lagere prijzen en betere dienstverlening is het bevorderen van meer concurrentie tussen banken door de overstapdreiging van klanten te vergroten. Concurrentie kan feller worden door verlagen van de financiële en niet-financiële overstapkosten. Een van die niet-financiële overstapkosten is de mate waarin een nieuw rekeningnummer aan derden door moet worden gegeven. Hier grijpt aliasgebruik voor IBAN's op aan. Figuur 1 schetst dit.

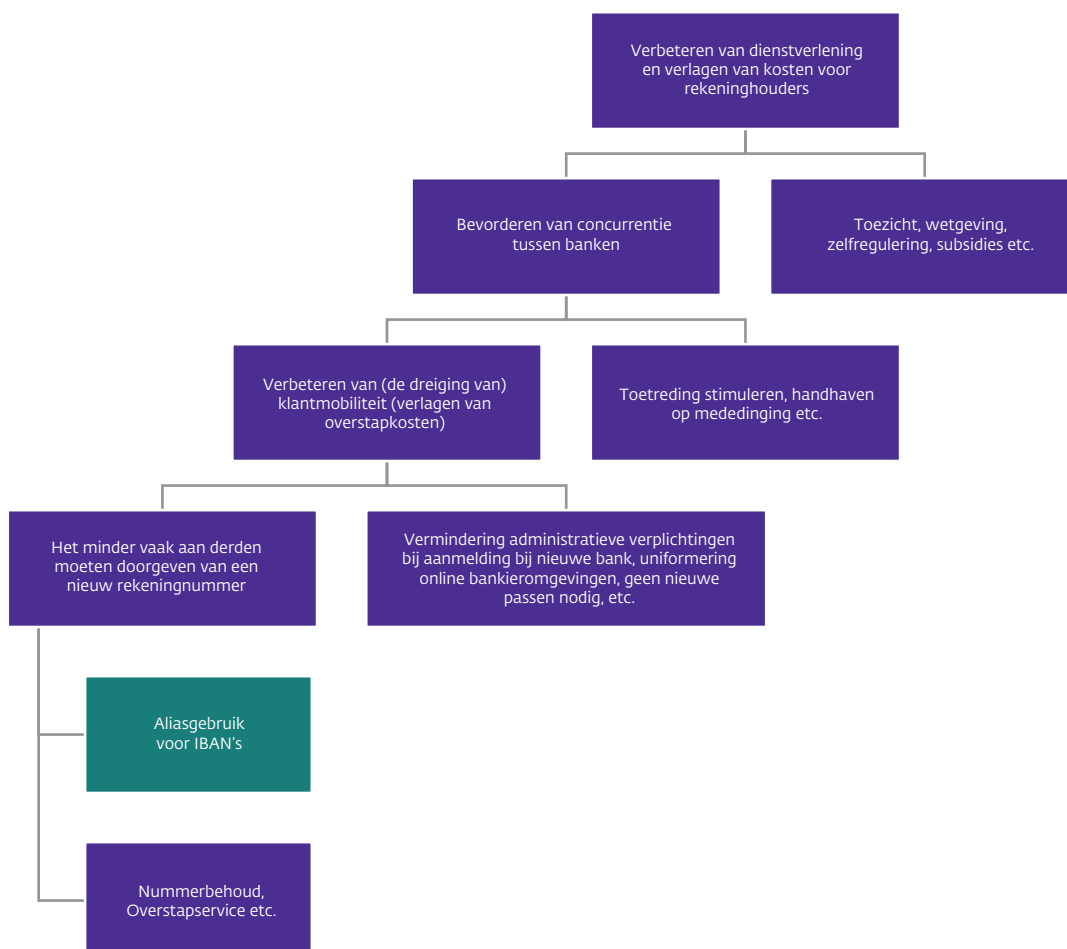
Het enkel in Nederland invoeren van een verplicht nationaal IBAN-aliassysteem kan op juridische belemmeringen stuiten. Nederland maakt immers onderdeel uit van SEPA, met een infrastructuur voor het girale betalingsverkeer waarbinnen uniforme

standaarden (IBAN, Europese overschrijving (SCT) en Europese incasso (SDD)) worden gebruikt. Als de klant een IBAN doorgeeft, moet de bank volgens PSD2 de opdracht correct uitvoeren op basis van deze 'unieke identicator'. Bij verplicht aliasgebruik binnen Nederland zou de bank een betaling op basis van het IBAN van een Nederlandse rekening naar een andere Nederlandse rekening moeten weigeren. Deze betaling zou immers alleen op basis van een alias toegestaan zijn. Daarom zou, om het gebruik van aliaassen voor binnenlandse girale betalingen in Nederland verplicht te stellen, naast nationale wetgeving, mogelijk ook Europese wetgeving (PSD2) moeten worden aangepast.

1.2 Overstapgedrag, -drijfveren en -barrières

Deze paragraaf beschrijft wat we weten over overstapgedrag, de overstapdrijfveren en -barrières van consumenten en zakelijke partijen. Het doel daarvan is om na te gaan hoe het met overstappen in Nederland gesteld is, waarom consumenten en zakelijke partijen van betaalrekening overstappen, en hoe de invoering van een aliassysteem overstapgedrag kan beïnvloeden.

Figuur 1 De context van aliasgebruik

1.2.1 Consumenten

Onderzoek laat zien dat een grote groep consumenten honkvast is wat hun belangrijkste betaalrekening betreft²⁰. Uitkomsten van een in april en mei 2019 in opdracht van DNB gehouden enquête onder het CentERpanel, een representatieve groep Nederlandse consumenten, geven een beeld van het overstapgedrag van Nederlandse consumenten.²¹ 2% stapte korter dan een jaar geleden over, bij 11% is dit langer dan 20 jaar geleden, terwijl 68% nog nooit is overgestapt met de belangrijkste betaalrekening. Een meerderheid van de consumenten, 52%, bankiert overigens bij meerdere banken.

De afwezigheid van nummerbehoud staat op de derde plaats van redenen om niet over te stappen. Driekwart gaf aan de komende twaalf maanden zeker niet over te stappen met de belangrijkste betaalrekening. De gemiddelde gerapporteerde overstapkans was 5%. Ter vergelijking, de enquête toont een gemiddelde overstapkans van 7% voor de belangrijkste spaarrekening en 4% voor de belangrijkste hypotheek.²² De belangrijkste factor die mensen weerhoudt van overstappen, is tevredenheid met de huidige situatie (zie tabel 1). Op de tweede plek staat "dat wisselen van bank weinig

oplevert". De afwezigheid van nummerbehoud staat op de derde plaats.

De resultaten laten zien dat de overstapkans voor betaalrekeningen vergelijkbaar is met die van andere financiële producten en dat nummerbehoud de overstapdreiging zou kunnen vergroten. Tegelijkertijd suggereren de resultaten dat consumenten ondanks het ontbreken van nummerbehoud toch zouden overstappen als wisselen van bank voldoende zou opleveren. Een andere manier om de overstapdreiging te vergroten is dan ook het inzichtelijker maken van de voordelen van overstappen. Denk aan vergroten van transparantie en vergelijkbaarheid van het dienstenaanbod van banken en goede vergelijkingswebsites voor betaalrekening-gerelateerde diensten²³. De Europese richtlijn betaalrekeningen²⁴ stelt daar eisen²⁵ aan. Daarnaast kan worden geprobeerd om de met overstap gepaard gaande werkzaamheden of gepercipieerde werkzaamheden te verminderen. Dit kan onder meer door de bekendheid met de Overstapservice²⁶ te vergroten en het gemak daarvan meer te benadrukken, wat ook beaamd²⁷ wordt door minister van Financiën.

²⁰ Hoe Nederland zich daarmee verhoudt tot andere Europese landen en markten wordt in box 2 toegelicht.

²¹ De uitkomsten zijn gewogen naar leeftijd, opleidingscategorie en geslacht.

²² Met de zorgpolis stapte 6% over in 2017. Algemeen Dagblad, artikel "Veranderen van zorgpolis? Ja dáág, stel je voor dat het misgaat!", 20 december 2018.

²³ Zie in dat kader bijvoorbeeld de betaalrekeningvergelijkingswebsite van de Consumentenbond: <https://www.consumentenbond.nl/betaalrekening>.

²⁴ Richtlijn 2014/92/EU van het Europees Parlement en de Raad van 23 juli 2014 betreffende de vergelijkbaarheid van de in verband met betaalrekeningen aangerekende vergoedingen, het overstappen naar een andere betaalrekening en de toegang tot betaalrekeningen met basisfuncties

²⁵ De Europese richtlijn betaalrekeningen heeft als belangrijkste doel om voor consumenten: 1. de kosten voor het gebruik van betaalrekeningen transparanter te maken, 2. het overstappen naar een andere bank gemakkelijker te maken, en 3. de toegang tot een basisbetaalrekening te waarborgen. Voor meer informatie, zie: <https://www.afm.nl/nl-nl/professionals/onderwerpen/pad>.

²⁶ De Overstapservice wordt in box 3 nader toegelicht.

²⁷ Kamerstuk 2019-2020, nr. 1107.

Tabel 1 Belang van factoren die mensen weerhouden van een overstap

	Helemaal geen belang- rijke factor	Geen erg belangrijke factor	Enigszins belangrijke factor	Erg belangrijke factor	Heel erg belangrijke factor
Dat ik tevreden ben met de huidige situatie.	3%	2%	18%	46%	31%
Dat wisselen van bank weinig oplevert.	8%	7%	28%	35%	22%
Dat ik mijn rekeningnummer(s) niet kan behouden.	13%	14%	23%	26%	24%
Dat ik al lang bij deze bank(en) zit.	12%	13%	29%	30%	16%
Dat ik het moeilijk vind het voordeel van overstappen in te schatten.	11%	15%	32%	30%	12%
Dat het een gedoe is om over te stappen.	14%	16%	29%	26%	15%
Dat het veel tijd kost om een overstap te regelen.	16%	22%	33%	20%	9%
Dat ik het moeilijk vind om een andere bank te vertrouwen.	18%	22%	30%	21%	9%
Dat het veel geld kost om over te stappen.	15%	24%	35%	18%	8%
Dat het een moeilijke keuze is.	18%	26%	34%	16%	5%
Dat ik bang ben een verkeerde keuze te maken.	21%	26%	29%	18%	6%
Dat ik door andere bankproducten moeilijk kan overstappen.	25%	27%	28%	13%	7%
Dat er te weinig banken zijn om uit te kiezen.	24%	36%	27%	10%	3%
Dat er te veel banken zijn om uit te kiezen.	27%	37%	27%	8%	2%

Bron: CentERpanel, 2019.

Toelichting: 2.783 observaties. De vraagstelling is: "Er kunnen verschillende factoren zijn die u ervan weerhouden om over te stappen. Hoe belangrijk zijn onderstaande factoren?". De uitkomsten zijn gewogen naar leeftijd, opleidingscategorie en geslacht.

Het onderzoek laat ook zien dat nummerbehoud meer potentie heeft om de overstapdreiging te vergroten dan betere kennis over de Overstap-service. Na uitleg over de Overstap-service stijgt het percentage consumenten dat aangeeft te overwegen om over te stappen van 5% naar 6%, hoewel 73% aangeeft dat de kans dat men binnen een jaar zal overstappen met de belangrijkste betaalrekening

nog steeds nihil is. Als vervolgens wordt gevraagd wat de overstapkans is in het hypothetische geval dat nummerbehoud bestaat, stijgt deze van 6% naar 11%. Het aandeel consumenten waar helemaal geen overstapdreiging vanuit gaat, daalt van 73% naar 64%. Eerder DNB-onderzoek waarin het overstapgedrag van consumenten centraal staat, vindt vergelijkbare resultaten.²⁸

Box 2 Overstappen met betaalrekeningen: een vergelijking met andere Europese landen en markten

Hoe verhoudt het overstapgedrag in Nederland zich tot het overstapgedrag in andere landen en consumentenmarkten? In opdracht van de Europese Commissie (EC) wordt sinds 2010 data verzameld over consumentenmarkten in de 28 landen van de Europese Unie, IJsland en Noorwegen.²⁹ De meest recente Consumer Markets Monitoring Survey vond in 2017 plaats. Onderdeel van het onderzoek is het meten van overstapgedrag van consumenten, onder meer voor betaalrekeningen.

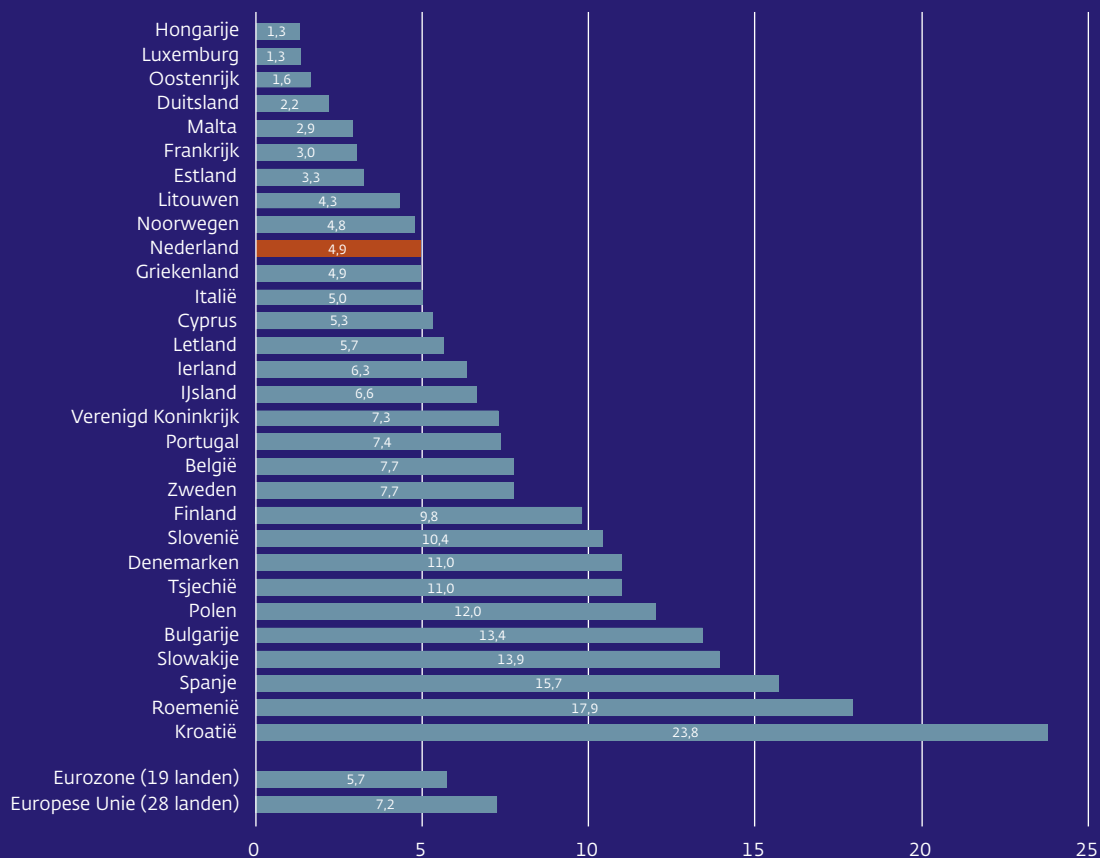
Het aandeel Nederlanders dat in de twee jaar voorafgaand aan het onderzoek overstapte was 4,9% (figuur 2). In de Eurozone was het aandeel overstappers 5,7% en binnen het Eurogebied 7,2%. In Kroatië stapten de meeste mensen over: bijna 1 op de 4 mensen. Het aandeel Belgen dat met de betaalrekening van bank wisselde bedroeg 7,7%. Daarentegen stapte in Duitsland slechts 2,2% van de mensen over. Hongarije en Luxemburg scoren met 1,3% overstappers het laagst.

²⁸ van der Crujisen, C. en M. Diepstraten (2017). *Banking products: You can take them with you, so why don't you?*, *Journal of Financial Services Research* 52(1), 123-154.

²⁹ EC, Market monitoring - Consumer market monitoring survey objectives and results. De betreffende onderzoeksresultaten kunnen [hier](#) worden gedownload.

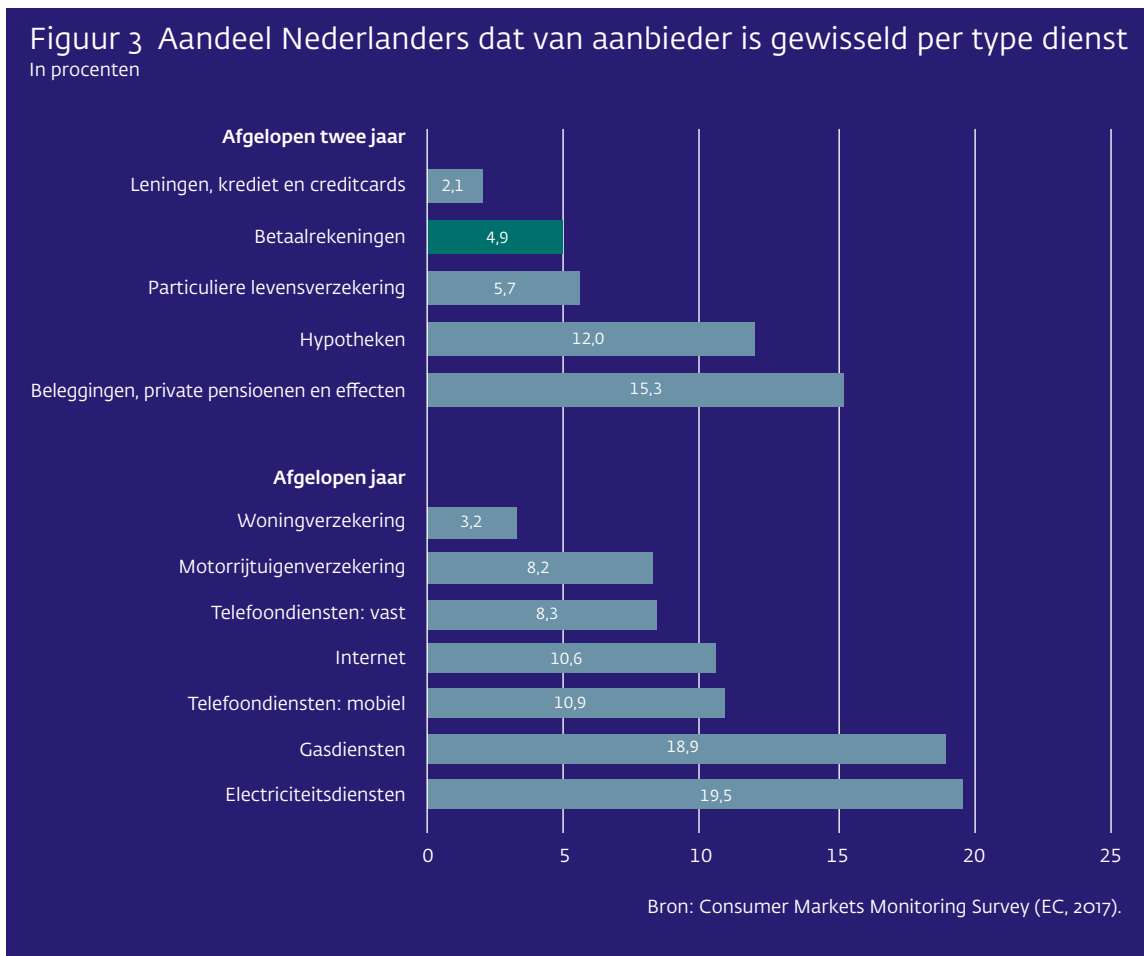
Figuur 2 Aandeel mensen dat de afgelopen twee jaar met de betaalrekening van aanbieder is gewisseld

In procenten

Bron: Consumer Markets Monitoring Survey (EC, 2017).

Met de meeste andere diensten stappen Nederlanders vaker over dan met betaalrekeningen (figuur 3). Als we rekening houden met het verschil in de tijdshorizon, wordt alleen met "leningen, krediet en creditcards" minder vaak van aanbieder gewisseld. Op de markten voor gas en elektriciteit zijn Nederlandse consumenten het meest mobiel; 18,9% en 19,5% wisselde op deze markten in een jaar tijd van aanbieder. Met ruim 1 op de 10 mensen die binnen een jaar van aanbieder wisselden, zijn consumenten op de markten voor mobiele telefonie en internet ook een stuk mobieler dan op de markt voor betaalrekeningen.

Er kunnen verschillende beweegredenen zijn om over te stappen. Consumenten die deelnamen aan de eerder genoemde DNB-enquête (2019) over overstapgedrag gaven aan dat betere bescherming van persoonsgegevens en veilig bankieren er eerder voor zullen zorgen dat men wil overstappen dan

financiële voordelen als een hogere spaarrente of lagere leenrente. In het kader van het MOB-onderzoek 'Effectmeting Digitale Overstapservice'³⁰ zijn vier banken gevraagd om een inschatting te geven van het relatieve belang van verschillende beweegredenen om als consument van betaal-

³⁰ MOB, Effectmeting Digitale Overstapservice, 2 mei 2018. De nota is indertijd in het MOB besproken, maar niet openbaar gepubliceerd.

- 20 rekening naar een andere bank over te stappen, én daarbij gebruik te maken van de Overstapservice. Volgens de banken zouden lagere kosten en/of bij de nieuwe bank te behalen rentevoordelen de belangrijkste beweegredes zijn. Daarna volgt een betere aansluiting van de producten en diensten van de nieuwe bank bij de wensen van de consument, en daarna negatieve mediapubliciteit over de oude bank.

Box 3 Marktpraktijk: De Overstapservice

De Overstapservice is een initiatief van de gezamenlijke banken in Nederland en bestaat sinds 2004. Van 2012 tot en met 2019 maakten er jaarlijks gemiddeld circa 81.000 consumenten en ondernemers gebruik³¹ van de Overstapservice.

De Overstapservice maakt veranderen van betaalrekening van de ene naar de andere bank eenvoudiger en zorgt ervoor dat het betalingsverkeer van de overstappende klant soepel doorloopt. Consumenten en ondernemers kunnen van de Overstapservice gebruikmaken als zij overstappen naar een nieuwe of bestaande betaalrekening bij een andere bank. De Overstapservice leidt dertien maanden lang bij- en afschrijvingen door van de oude naar de nieuwe betaalrekening bij een andere bank. Voor deze periode is gekozen omdat een groot deel van de bij- en afschrijvingen minimaal één keer per jaar plaatsvinden. Ongeveer een maand voordat de Overstapservice stopt, krijgt de gebruiker hierover bericht van zijn nieuwe bank.

In zijn "Visie op verbetermogelijkheden mobiliteit betalingsverkeer"³² gaf het MOB aan het zinvol te vinden om de Overstapservice te promoten en verder te verbeteren door het overstapproces (verder) te digitaliseren. Inmiddels bieden ING, SNS, bunq, Knab, Rabobank en Triodos hun klanten een volledig digitaal aanvraagproces voor de Overstapservice aan, inclusief het digitaal kunnen ondertekenen van het aanvraagformulier. Een verbetering die in 2020 wordt doorgevoerd, is het 'Informereren van de betaler bij initiatie van de betaling'.³³ Dat houdt in dat een betaler bij het invoeren van een IBAN van een begunstigde die gebruik maakt van de Overstapservice door zijn eigen bank geïnformeerd wordt over het nieuwe rekeningnummer. Dit geldt voor de looptijd van de Overstapservice en voor betalingen via internet- en mobielbankieren, én batchbetalingen (grote bestanden met overschrijvings- of incasso-opdrachten die bedrijven en instellingen aanleveren bij hun bank). Desgewenst kan de betaler ook direct zijn adresboek in de online bankomgeving aan laten passen wanneer de bank die mogelijkheid biedt. Betalers worden, zolang de Overstapservice actief is, op het nieuwe IBAN gewezen als zij in de online bankieromgeving het oude IBAN nog gebruiken. In de huidige situatie moet een overstapper nog zelf alle betalingsinformatie met de 'Overstapkaarten' die de nieuwe bank aan de overstapper ter beschikking stelt (en die in de toekomst beschikbaar blijven). In de nieuwe situatie is dat dus vaak niet meer nodig. Een Overstapper hoeft in principe alleen buitenlandse betalingsinformatie en incassanten te informeren over het nieuwe IBAN.

³¹ Bron: Betaalvereniging Nederland.

³² MOB, Visie Maatschappelijk Overleg Betalingsverkeer op verbetermogelijkheden mobiliteit in het betalingsverkeer, 5 juli 2016. Desgewenst kan de visie hier worden gedownload.

³³ Betaalvereniging Nederland, Roadmap 2020 – 2022, 18 december 2019. De roadmap kan hier worden gedownload.

1.2.2 Zakelijke partijen

Er is beduidend minder onderzoek gedaan naar de drijfveren van zakelijke partijen als zzp'ers, MKB's en instellingen, om over te stappen van betaalrekening. Het overstappen van zakelijke betaalrekening kan zowel voor- als nadelen met zich meebrengen. Voordelen kunnen aantrekkelijkere rentetarieven of lagere kosten zijn. Ook kunnen de diensten van de nieuwe bank beter bij de behoeftes van de zakelijke partij aansluiten (bijvoorbeeld 24-uurs telefonische bereikbaarheid). Daarnaast kan de nieuwe bank introductieaanbiedingen bieden, zoals gedurende een bepaalde periode kosteloos gebruik maken van de nieuwe betaalrekening, of een welkomstbonus op de nieuwe betaalrekening. Nadelen kunnen zijn dat het overstappen naar een nieuwe betaalrekening de zakelijke partij tijd kost. De Autoriteit Consument & Markt (ACM) geeft aan³⁴ dat de overstapdrempels bij zakelijke betaalrekeningen naar verwachting hoger zijn dan bij particuliere betaalrekeningen. De zakelijke partij moet nog aan een aantal andere zaken denken, waaronder het aanpassen van het IBAN op zijn briefpapier, offertes en facturen en websites. Daarnaast zijn er nadelen die niet gerelateerd zijn aan nummerbehoud. Andere bancaire diensten zijn vaak gekoppeld aan een betaalrekening, zoals leningen of creditcards. Bij bedrijven en instellingen die gebruik maken van een elektronisch boekhoudsysteem, is er ten slotte in de regel sprake van een geautomatiseerde koppeling tussen het boekhoudsysteem en de online bankieromgeving van de bank waar zij hun betaal-

rekening(en) aanhouden. Dat kan een extra nadeel (drempel) opleveren om van bank over te stappen. Ook de transactie- en saldohistorie van de zakelijke betaalrekening kan van belang zijn voor het beoordelen van de kredietwaardigheid van de onderneming. Dit is een nadeel als deze historie niet beschikbaar is voor een nieuwe partij.

Ook bedrijven kunnen gebruik maken van de Overstapservice. Het eerder genoemde MOB-onderzoek 'Effectmeting Digitale Overstapservice' laat zien dat, volgens de ondervraagde banken, de drie belangrijkste beweegredenen voor ondernemers om over te stappen én daarbij gebruik te maken van de Overstapservice achtereenvolgens zijn: 1. Producten en diensten van de nieuwe bank sluiten beter aan bij de wensen van de ondernemer, 2. Lagere kosten en/of bij de nieuwe bank te behalen rentevoordelen en 3. Het (bij overstap) krijgen van welkomstcadeaus³⁵ bij de nieuwe bank.

Steeds meer zzp'ers in Nederland zijn op de hoogte van het bestaan van de Overstapservice. Volgens onderzoek van ZP Barometer (2018) was in 2015 49% van de onderzochte zzp'ers niet bekend met de Overstapservice. In 2018 was dat afgenomen naar 30%. In 2015 gaf 18% van de zzp'ers aan de Overstapservice niet te vertrouwen; in 2018 was dat nog 10%. Toch bleef in 2018 het percentage dat niet overstapt omdat men "geen zin heeft in gedoe" rond de 20%. Vergeleken met 2017 zijn minder zzp'ers overgestapt,

³⁴ Zie voetnoot 9.

³⁵ Zoals bijvoorbeeld terugkerende acties, waarbij de klant, mits hij tijdens de actieperiode een nieuwe betaalrekening opent bij de bank in kwestie én daarbij gebruikmaakt van de Overstapservice, 50 euro als welkomstcadeau op zijn nieuwe betaalrekening gestort krijgt.

maar is wel een grotere groep zzp'ers bezig om zich te oriënteren³⁶.

1.3 Eerder onderzoek

Deze paragraaf vat de conclusies van eerder relevant onderzoek samen. Op het gebied van nummerbehoud en aliasgebruik voor IBAN's is de laatste jaren al het een en ander onderzocht. Het gaat om onderzoek van de EC³⁷, van DNB³⁸ in opdracht van het ministerie van Financiën³⁹, de ACM⁴⁰ en het MOB⁴¹. Annex 1 van dit rapport bevat uitgebreidere samenvattingen van de onderzoeken van de EC en de ACM, omdat deze onderzoeken, net als dit rapport, ook de kosten en/of baten van nummerbehoud kwantificeren.

De EC concludeerde dat het op korte termijn implementeren van nummerbehoud niet in verhouding staat tot de vastgestelde problemen rond het overstappen bij particuliere betaalrekeningen. In 2013 heeft de EC, tijdens haar voorbereiding van de Europese richtlijn betaalrekeningen, een kosten-batenanalyse uitgevoerd voor een aantal maatregelen om overstapdrempels bij betaalrekeningen te verlagen. Zij gaf aan dat de

lange termijnvoordelen van het invoeren van nummerbehoud moeten worden afgewogen tegen de kosten van de daarvoor benodigde aanpassingen in betaalinfrastucturen.

DNB concludeerde dat het technisch mogelijk lijkt nummerbehoud in te voeren, maar dat dit grote technische en operationele aanpassingen vraagt. Naar aanleiding van een in 2015 door de Tweede Kamer aangenomen motie waarin zij de regering verzocht om "een extern onderzoek te laten doen naar het vergemakkelijken en vereenvoudigen van overstappen, inclusief welke stappen er nu al wel mogelijk zijn of gezet kunnen worden om over te stappen mét nummerbehoud"⁴² heeft DNB geanalyseerd welke technische belemmeringen er binnen de huidige betaalinfrastuctuur zijn om over te kunnen stappen met nummerbehoud en wat er voor nodig zou zijn om deze weg te nemen. DNB concludeerde dat het technisch mogelijk lijkt om binnen Nederland in de huidige SEPA-infrastuctuur rekeningnummers, te weten IBAN's beginnend met landcode 'NL', te porteren, zodat consumenten en MKB-bedrijven naar een andere bank kunnen overstappen met behoud van hun huidige IBAN. Het rapport stelt tegelijkertijd vast dat dit, gelet op de verwachte complexiteit van de technische,

36 ZZZP Barometer, Knab groeit in 4 jaar uit tot populairste bank onder zzp'ers, 3 juli 2018.

37 EC, Commission staff working document, Impact Assessment on the comparability of fees related to payment accounts, payment account switching and access to payment accounts with basic features, Commission staff working document, 8 mei 2013. De impact assessment kan [hier](#) worden gedownload. Een managementsamenvatting daarvan kan [hier](#) worden gedownload.

38 DNB, Technische mogelijkheden IBAN-portabiliteit in Nederland, mei 2016. Het rapport kan [hier](#) worden gedownload.

39 Accenture Strategy, Onderzoek naar de invloed van technologische ontwikkelingen op het overstappen van betaalrekening door consumenten en MKB, juli 2016. Het rapport kan [hier](#) worden gedownload.

40 ACM, Portabiliteit van betaalrekeningnummers - Overstappen van bank zonder nieuw rekeningnummer: een bijdrage aan de kosten-batenanalyse van EU-brede nummerportabiliteit, juni 2016. Het rapport kan [hier](#) worden gedownload.

41 MOB, Verkenning aliasgebruik en mobiliteit in het Nederlandse betalingsverkeer, 17 mei 2017, en MOB, Reflectie op aliasgebruik en mobiliteit in het betalingsverkeer, 17 mei 2018.

42 Kamerstuk 31 789, nr. 60.

operationele en procesmatige invoering en gevolgen voor banken en betaalverwerkers, ook buiten Nederland, niet is aan te raden.

Accenture Strategy concludeerde op basis van onderzoek in opdracht van de minister van Financiën dat invoering van aliasbetalingen een aantal overstapbarrières voor zowel consumenten als bedrijven kan wegnemen. In het kader van dezelfde motie uit 2015, verzocht toenmalig minister van Financiën Accenture Strategy om onderzoek te doen naar de invloed van technologische ontwikkelingen op het overstappen naar een andere betaalrekening door zowel consumenten als het MKB. Dat onderzoek spreekt de verwachting uit dat technologische innovaties binnen het betaaldomein het overstappen van betaalrekening significant beïnvloeden. Accenture identificeert een aantal wereldwijde technologische trends die zij in dat kader relevant acht. Een daarvan zijn zogeheten aliasbetalingen, ofwel het betalen naar een alias van het IBAN. De invoering daarvan kan, volgens Accenture, een aantal overstapbarrières voor consumenten en het MKB wegnemen. Dat maakt overstappen van bank eenvoudiger waardoor dat veelvuldiger zal plaatsvinden.

De ACM heeft onderzoek gedaan naar EU-brede portabiliteit van rekeningnummers als maatregel om concurrentie in de bancaire retailsector te bevorderen. In aanloop naar de evaluatie van de Europese richtlijn betaalrekeningen wilde de ACM met haar rapport bijdragen aan de Europese discussie over de wenselijkheid van nummerportabiliteit voor betaalrekeningen.

De door de Europese richtlijn betaalrekeningen voorgeschreven nationale overstapservice vindt ACM niet de beste oplossing om concurrentie tussen banken te vergroten. Zij vindt de invoering van EU-breed nummerbehoud een betere oplossing voor het concurrentieprobleem, omdat nummerbehoud vanuit de rekeninghouder gezien een effectievere maatregel is om (gepercipieerde) overstapdrempels te verlagen.

De ACM heeft een eigen raamwerk laten ontwikkelen waarmee elk land in Europa een zo compleet mogelijk kwantitatief beeld kan krijgen van de directe en indirecte baten van nummerbehoud. Volgens de ACM is een afzonderlijke batenanalyse per land nodig, omdat nationale betaalmarkten in Europa sterk kunnen verschillen. De ACM heeft het raamwerk toegepast op de betaalmarkt in Nederland. In haar raamwerk gaat de ACM uit van EU-breed nummerbehoud en niet (enkel) invoering daarvan op nationaal (lidstaat) niveau. Dit omdat Nederland onderdeel is van SEPA, en enkel een nationale invoering van nummerbehoud een extra toetredingsdrempel voor buitenlandse betaalrekeningaanbieders kan opwerpen. Een toetreder moet dan mogelijk aanvullende investeringen doen. Een nationale invoering van nummerbehoud kan daarom volgens de ACM "een onwenselijke beweging richting een meer gefragmenteerde financiële sector betekenen".

De hoogte van de maatschappelijke kosten hangt af van de wijze waarop EU-breed nummerbehoud wordt vormgegeven. De ACM heeft drie vormen uitgewerkt. De eerste vorm is een nieuw, portabel

rekeningnummer dat de bestaande IBAN-systematiek vervangt.

De tweede vorm is portabiliteit van IBAN's, waarbij de consument of het bedrijf het IBAN van de huidige bank bij een overstap mee kan nemen naar de nieuwe bank. De derde vorm is een alias, waarbij consumenten en zakelijke partijen betalen via een unieke aan het IBAN gekoppelde alias, zoals een telefoonnummer of KVK-nummer. Bij een overstap naar een andere bank blijft de alias hetzelfde, maar verandert het daaraan gekoppelde IBAN.

De voor- en nadelen van de drie vormen van EU-breed nummerbehoud tegen elkaar afwegend, geeft de ACM de voorkeur aan een alias. Daarbij veronderstelt de toezichhouder dat de specifieke alias binnen Europa gestandaardiseerd is, én dat banken en andere spelers in de betaalketen geen grote aanpassingen hoeven te doen, omdat op de achtergrond een nieuwe IBAN wordt aangemaakt als een klant overstapt. Verder geeft de ACM aan dat invoering van een alias aansluit op bestaande lokale systemen in Europa waarmee consumenten of bedrijven kunnen betalen met behulp van een alias in plaats van een IBAN. De ACM verwijst naar een onderzoek van de Euro Retail Payments Board (ERPB) naar de mogelijkheden van een EU-breed systeem voor onderlinge consumentenbetalingen via mobiele telefoonnummers (zie box 5 in paragraaf 2.2).

De ACM adviseert de EC om andere lidstaten te stimuleren om ook de baten van nummerbehoud in te schatten en reikt daarvoor een raamwerk aan. Daarnaast adviseert de ACM de EC om EU-breed onderzoek te doen naar het overstapedrag van zakelijke betaalrekeninghouders, alsmede naar de portaalfunctie⁴³ van betaalrekeningen. Ook adviseert de ACM de EC om onderzoek te doen naar de technologische mogelijkheden en kosten van EU-breed aliasgebruik. Ten slotte moedigt de ACM de minister van Financiën aan om op EU-niveau te pleiten voor tijdig starten van verder onderzoek naar de kosten en baten van EU-breed nummerbehoud.

In 2017 heeft het MOB verkend in welke mate in Nederland het gebruik van aliases het overstappen naar een andere bank kan vereenvoudigen. Volgens het MOB kunnen onderlinge digitale consumentenbetalingen (P2P-betalingen) naar aliases bij voldoende bereik voorzien in de behoefte om onderling snel en gemakkelijk incidentele betalingen te doen op initiatief van de betaler (zogenaamde 'push' betalingen)⁴⁴. Bijkomend voordeel is dat bij verandering van betaalrekening geen IBAN-wijziging hoeft te worden doorgegeven.

Het MOB constateert dat zelfcontroleerbaarheid belangrijk is. Bij ruim 90% van het Nederlandse betalingsverkeer is een bedrijf of overheidsinstelling betrokken als betaler of begunstigde. Gelet op de efficiëntie- en veiligheidseisen die in het zakelijk

⁴³ De portaalfunctie houdt in dat banken aan particuliere en zakelijke klanten die bij hen een betaalrekening aanhouden, gemakkelijker ook andere financiële producten (zoals spaarrekeningen, hypotheek en verzekeringen) kunnen verkopen dan ten opzichte van andere klanten.

⁴⁴ Het MOB maakt bij P2P-betalingen onderscheid in aliasbetalingen (een 'push' betaling) en betaalverzoeken (een 'pull' betaling). 'Push' betalingen worden geïnitieerd door de betaler, en 'pull' betalingen door de begunstigde. Box 6 in paragraaf 2.2 gaat nader in op het verschil daartussen.

betalingsverkeer gesteld worden, vooral met betrekking tot bulkbestanden met overschrijvings- of incasso-opdrachten, zijn mobiele telefoonnummers en e-mailadressen volgens het MOB ongeschikt omdat deze niet zelfcontroleerbaar zijn. Gebruik van aliassen komt in het huidig grootzakelijk betalingsverkeer dan ook niet voor. Het MOB merkt op dat aliassen in het hele consumenten- en zakelijk betalingsverkeer gemeengoed moeten zijn én van eenzelfde aliassystematiek gebruik moeten maken

om overstapdrempels te verlagen. Als een alias een volledig substituuat moet zijn voor het bestaande IBAN, dan denkt het MOB aan een nieuw robuust persoons- of bedrijfsnummer voor consumenten en zakelijke partijen. Het MOB noemt als voorbeeld het Bankgirosysteem dat in Zweden door bedrijven gebruikt wordt (zie box 4). Verder vraagt het MOB zich af in welke mate de mobiliteit met de invoering van aliasgebruik verbetert, omdat meerdere factoren van invloed zijn op het overstapgedrag.

Box 4 Het Zweedse Bankgirosysteem

Sinds de start van het massale girale betalingsverkeer eind jaren '50 van de vorige eeuw, is in Zweden het Bankgirosysteem in gebruik. Een groot deel van de bedrijven⁴⁵ in Zweden heeft naast een rekeningnummer ook een Bankgironummer. Dat Bankgironummer kunnen zij via hun bank aanvragen. Het Bankgironummer wordt vervolgens uitgegeven door de nationale verwerker van het betalingsverkeer (Bankgirot⁴⁶). Het is een zelfcontroleerbaar nummer dat in de centrale backoffice van Bankgirot gekoppeld is aan het rekeningnummer van het desbetreffende bedrijf.

In de communicatie met hun relaties, zoals op facturen en op websites, kunnen bedrijven in Zweden volstaan met hun Bankgironummer dat aan de betaalrekening van hun keuze gekoppeld is. Gedachte hierbij is dat debiteuren en crediteuren elkaars rekeningdetails niet hoeven te kennen. Aan een betaalrekening kunnen meerdere Bankgironummers gekoppeld zijn. Doordat deze bedrijven uitsluitend het Bankgironummer (en niet het daaraan gekoppelde rekeningnummer) aan hun klanten communiceren, hoeven zij – als zij van bank overstappen – hun klanten niet over het nieuwe rekeningnummer in te lichten. Het nieuwe rekeningnummer (uitgegeven door de 'nieuwe' bank van het bedrijf) wordt in de centrale backoffice van Bankgirot gekoppeld aan het bestaande Bankgironummer. Het Bankgironummer fungeert daarmee als 'alias' voor het rekeningnummer.

⁴⁵ Volgens Bankgirot is circa 70% van de bedrijven in Zweden aangesloten op het Bankgirosysteem.

Zie: <https://www.bankgirot.se/en/about-bankgirot/our-offer/clearing-house/>

⁴⁶ Bankgirot is de enige clearinginstelling die retailbetalingen in Zweedse kronen verwerkt. Als clearinginstelling verwerkt zij de betaalopdrachten die de banken in Zweden van hun betaalrekeninghouders ontvangen, keurt ze als geaggregeerd bedrag voor elke bank goed, en zorgt er vervolgens voor dat de afwikkeling ervan bij de Zweedse centrale bank kan plaatsvinden. Voor meer informatie over Bankgirot, zie: <https://www.bankgirot.se/en/>

Consumenten kunnen – in tegenstelling tot zakelijke partijen – geen Bankgironummer aan hun betaalrekening laten koppelen (tenzij zij zelf ook een onderneming hebben). Wel krijgen Zweedse consumenten van hun incassanten een uniek identificatienummer dat centraal bij Bankgirot aan hun rekeningnummer wordt gekoppeld. Als de consument met zijn betaalrekening van bank overstapt, zorgt Bankgirot voor koppeling van dat identificatienummer aan het nieuwe rekeningnummer. De betreffende consument hoeft daarom niet het nieuwe rekeningnummer aan zijn (Zweedse) incassanten door te geven.

Het Bankgironummer, alsook het identificatienummer voor incassomachtigingen, is alleen nationaal, dat wil zeggen voor het Zweedse binnenlands betalingsverkeer in Zweedse Kronen, te gebruiken. Op SEPA-betalingsverkeer (Europese overschrijvingen (SCT's en SCT_{INST}) en Europese incasso's (SDD's)) is het Bankgirosysteem niet toegerust. De houder van een Bankgironummer moet in zijn communicatie met buitenlandse betaalrelaties het IBAN (en niet het Bankgironummer) van zijn Zweedse betaalrekening gebruiken.

Daarnaast fungeert in Zweden het mobiele telefoonnummer als een alias via de populaire betaalapp Swish (zie ook box 5 in paragraaf 2.2). Swish werd in 2012 gelanceerd door zes grote Zweedse banken, in samenwerking met Bankgirot en de Zweedse centrale bank, en heeft momenteel circa 7 miljoen gebruikers. Swish koppelt het mobiele telefoonnummer van de betaalrekeninghouder aan diens rekeningnummer.

Als de rekeninghouder overstapt naar een andere bank en zijn telefoonnummer hetzelfde blijft, kunnen derden deze klant nog steeds via Swish betalen, mits de rekeninghouder in de Swish app zijn mobiele telefoonnummer aan het nieuwe rekeningnummer heeft gekoppeld. Dat neemt niet weg dat er bij het overstappen naar een andere bank betaalrelaties zijn die geen gebruik maken van Swish, en aan wie de Zweedse consument zijn gewijzigde rekeningnummer alsnog moet doorgeven.

Naar aanleiding van deze verkenning besloot het MOB om nader te reflecteren⁴⁷ op of – en zo ja, hoe – een nieuw te ontwikkelen robuuste alias het overstappen kan vergemakkelijken. Het MOB stelt opnieuw vast dat aliassen in het betalingsverkeer het overstappen naar een andere bank kunnen vergemakkelijken, dat voor de consumentenmarkt gebruiksgemak van de alias belangrijk is, en dat de alias voor de zakelijke markt zelfcontroleerbaar moet zijn. Om het overstappen van bank daadwerkelijk te kunnen bevorderen, is volgens het MOB een nieuwe robuuste alias nodig: een gestandaardiseerde,

zelfcontroleerbaar nummer, dat bij voorkeur toebehoort aan de betaalrekeninghouder en dat in heel SEPA gebruikt kan worden, opgenomen in een centraal raadpleegbestand dat dagelijks wordt geactualiseerd.

Het MOB toetst een aantal andere reeds bestaande aan gebruikers uitgegeven nummers op 'aliasgeschiktheid' en constateert dat deze niet voldoen. De beschouwde aliassen zijn het Burger-servicenummer (BSN), het KVK-nummer (en het KVK-vestigingsnummer), het btw-nummer en de

⁴⁷ MOB, Reflectie op aliasgebruik en mobiliteit in het betalingsverkeer, 17 mei 2018. De reflectie kan [hier](#) worden gedownload.

Legal Entity Identifier (LEI). Het MOB concludeert dat deze persoons- en bedrijfsnummers onvoldoende geschikt zijn om als volwaardige alias te dienen. Een robuust alias moet volgens het MOB de volgende tien kenmerken hebben:

1. een gestandaardiseerd (alfa)numeriek nummer;
2. eigendom van een persoon of bedrijf (de betaalrekeninghouder);
3. neutraal (geen naamverwijzingen van banken, personen of bedrijven);
4. centraal uitgegeven (geen eigen keuze);
5. zelfcontroleerbaar;
6. uniek en slechts eenmaal uitgegeven (dus geen heruitgifte);
7. stabiel (voor lang toegekend zonder onderscheid persoon of bedrijf);
8. privacy-ongevoelig (niet koppelen aan andere doelstellingen);
9. uit te breiden voor gebruik voor meerdere rekeningen (volnummers);
10. te gebruiken in heel SEPA en om dat af te dwingen bij Europese wet verplicht.

Het MOB concludeert dat een nieuwe alias nodig is, die gestandaardiseerd en zelfcontroleerbaar is, bij voorkeur toebehoort aan zowel consumenten als bedrijven en in heel SEPA gebruikt kan worden. De structuur van deze nieuwe te ontwerpen alias kan volledig worden toegespitst op de functie in het betalingsverkeer. Beleidsmakers hebben bij het ontwerpen meer vrijheid dan wanneer met een bestaande alias moet worden gewerkt. Bovendien is het voor banken wellicht minder kostbaar om nieuw uit te geven aliassen aan IBAN's te koppelen. Een bestaande alias, zoals het mobiele telefoonnummer van een klant, kan bijvoorbeeld regelmatig niet meer

actueel zijn en fout in de klantsystemen van een bank staan. De juistheid ervan moet daarom worden geverifieerd. Dit hoeft niet bij een nieuw uit te geven alias.

Het MOB geeft aan dat als een robuuste Europees alias de overstapdrempeldrempel effectief moet wegnemen, een zo groot mogelijke migratie nodig is. Bij voorkeur is sprake van een volledige migratie die alle consumenten, bedrijven, instellingen en betaalproducten omvat. Marktpartijen moeten eenmalig inspanningen doen over te gaan van IBAN naar de alias als adresseringsmethode in het girale betalingsverkeer. Voor maximaal effect op de mobiliteit, raadt het MOB daarom aan gebruik van de alias via (Europese) wetgeving af te dwingen. Het bovenstaande vergt grote investerings-, communicatie- en wetswijzigingstrajecten.

Omdat er meerdere overstapdrempels en -motieven zijn, is volgens het MOB niet duidelijk hoe groot de opbrengsten in de vorm van meer concurrentie- (druk) en lagere prijzen zullen zijn. Het MOB raadt daarom aan om vervolgstappen te baseren op een zorgvuldige kosten-batenanalyse op Europese schaal. Hier kunnen recente ontwikkelingen in worden meegenomen die het betalingsverkeer efficiënter maken, zoals instant payments en nieuwe dienstverleners, die met de inwerkingtreding van de herziene Europese richtlijn betaaldiensten (PSD2) de betaalmarkt betreden, of die overstapdrempels verlagen, zoals de opkomst van het betaalverzoek (zie ook box 5 in paragraaf 2.2) dat ervoor zorgt dat het betaalrekeningnummer niet nodig is om iemand een betaalverzoek te sturen.

2 Geschiktheid bestaande aliases

28

Dit hoofdstuk gaat nader in op de geschiktheid van bestaande persoons- en bedrijfsaliases als mogelijke alias voor IBAN's. Hierbij worden de bevindingen – en dan vooral de kenmerken van een robuuste alias – uit de in 2018 door het MOB uitgevoerde 'Reflectie op aliasgebruik en mobiliteit in het betalingsverkeer' (zie paragraaf 1.3) als startpunt gebruikt en verder uitgewerkt.

2.1 Nadere bespreking geschiktheids-criteria

Om als volwaardig IBAN-substituut in het betalingsverkeer te kunnen functioneren, moet een alias aan een aantal geschiktheidscriteria voldoen. In haar in 2018 uitgevoerde reflectie op aliasgebruik en mobiliteit in het betalingsverkeer concludeerde het MOB dat, om overstapdrempels weg te nemen en als volwaardig IBAN-substituut te kunnen werken, een alias breed toepasbaar – dat wil zeggen zowel voor consumenten als bedrijven – en 'robuust' moet zijn. Robuust houdt bijvoorbeeld in dat een alias zelfcontroleerbaar is en niet verandert. Concreet identificeert het MOB de tien kenmerken ('geschiktheidscriteria') uit paragraaf 1.3 waaraan een alias moet voldoen om als 'robuust' te worden beschouwd.

Bestaande aliases hebben het voordeel dat consumenten en zakelijke partijen reeds over de aliases van een aantal van hun contactpersonen beschikken. Dit maakt het gebruik van zo'n alias eenvoudiger. De aliases zitten namelijk al in bestaande systemen en zijn (soms) op correctheid gecheckt. Zo wordt in aliasbetaalsystemen voor

betalingen tussen consumenten veel gebruikgemaakt van het adresboek in de smartphone dat mobiele telefoonnummers en soms ook e-mailadressen van contacten bevat. Bekendheid komt echter niet voor in de geschiktheidscriteria van het MOB, hoewel het wel een mogelijke reden is om voor een bestaande alias te kiezen. Daarom voegen wij twee geschiktheidscriteria toe: 11. Bekend bij betaalrelaties als consumentenalias of zakelijke alias, en 12. Bruikbaar voor burgers en bedrijven.

In onderstaande sub-paragrafen worden deze geschiktheidscriteria nader besproken. Daarna volgt een bespreking van de bestaande aliases en in hoeverre deze aan de geschiktheidscriteria voldoen. Hierbij vullen we de eerdere MOB-exercitie aan: we beoordelen opnieuw de aliases op alle geschiktheidscriteria (de tien van het MOB en de twee die wij hebben toegevoegd), en geven aanvullende tekst en uitleg bij de verschillende criteria en de beoordeling.

2.1.1 Gestandaardiseerd alfanumeriek nummer

Dit criterium stelt dat een alias bestaat uit alfanumerieke tekens én gestandaardiseerd is. Alfanumerieke tekens omvatten de 26 letters van het Nederlandse alfabet en de cijfers 0 tot en met 9. Een alfanumerieke alias heeft een aantal voordelen. Een eerste voordeel is dat Nederlanders deze tekens in het dagelijks leven veelvuldig gebruiken. Een tweede voordeel is dat het de verwerking van aliases door IT-systemen op grote schaal makkelijker zou maken. Immers, alle alfanumerieke tekens zijn doorgaans te vinden op internationale toetsenborden en ook het overgrote deel van de computersystemen kan alfanumerieke tekens

verwerken, terwijl niet-alfanumerieke tekens problemen kunnen opleveren in de softwarematige verwerking van data. In de gesprekken met betalingsverkeerdeskundigen die ten behoeve van dit rapport gevoerd zijn, kwam herhaaldelijk naar voren dat gebruik van niet-alfanumerieke aliases in vele – vooral oudere – computersystemen problemen met zich mee kan brengen. Voorbeelden van bekende niet-alfanumerieke tekens zijn een apenstaartje (@), hashtag (#) en dollartekens (\$).

2.1.2 Eigendom van de rekeninghouder

Voor een robuuste alias is het van belang dat deze eigendom van de particuliere of zakelijke rekeninghouder is, of dat eigenaarschap bij de overheid ligt. Een IBAN is eigendom van de bank (of betaalinstantie) die het IBAN heeft uitgegeven. Een rekeningnummer is daarmee geen eigendom van de betaalrekeninghouder, maar van de bank waarbij deze bankiert. Dat betekent dat een klant zijn rekeningnummer bij een overstap niet zomaar kan meenemen. Als een alias eigendom is van de rekeninghouder, speelt dit niet. In geval van mobiele telefoonnummers is de Nederlandse staat eigenaar, zij heeft het beheer daarvan uitbesteed aan de ACM. Deze kent vervolgens via het nummerplan nummers toe aan providers en grootverbruikers. Die providers kunnen vervolgens een nummer aan een abonnee toewijzen. Dat stelt de betaalrekeninghouder in staat om zijn alias mee te nemen naar een andere bank. Een alternatief voor eigendom bij de klant is dus dat eigenaarschap bij de overheid ligt, die verdere toekenning kan delegeren, zodat een consument een alias kan behouden als dat nodig is.

2.1.3 Neutraal

Een alias wordt in de context van dit rapport als neutraal beschouwd als deze geen verwijzing naar banken, andere bedrijven, instellingen of personen bevat. Dit is belangrijk, want bij nummerportabiliteit is een aanzienlijke complicatie dat in het IBAN een verwijzing naar de bank is opgenomen. In het bijzonder bevat het IBAN een bankcode bestaande uit vier letters of cijfers die naar de bank verwijst waar de bankrekening wordt aangehouden⁴⁸. Deze bankcode is belangrijk voor de juiste routing van betalingen, maar compliceert het kunnen meenemen van een IBAN naar een nieuwe bank. Nederland behoort samen met Groot-Brittannië, Ierland, Malta, Bulgarije en Roemenië tot de SEPA-landen waarin die verwijzing alfabetisch (via vier letters, zoals "RABO" (Rabobank), "INGB" (ING Bank) en "ABNA" (ABN AMRO)) in plaats van numeriek is. Nederland heeft daar indertijd voor gekozen om het voor consumenten gemakkelijker te maken om hun IBAN te kennen of te achterhalen. Het lijkt passend om een alias die erop gericht is om overstapdrempels te verlagen neutraal te maken ten aanzien van het IBAN die eraan gekoppeld is en bij welke bank dat IBAN wordt aangehouden. Immers, anders blijft de naam van de oude bank na de overstap terugkomen in elke communicatie over de betaalrekening en elke betaling van en naar de betaalrekeninghouder. Dit heeft het psychologische effect dat gebruikers het IBAN met de oude bank blijven associëren, ook na overstap naar een nieuwe bank. Ook kunnen de namen van particuliere en zakelijke betaalrekeninghouders veranderen, dus

⁴⁸ Voor meer toelichting over het IBAN, zie box 1 in paragraaf 1.1.

neutraliteit van de alias op dat vlak dient tevens geborgd te worden.

2.1.4 Centraal uitgegeven

Om te garanderen dat aliaassen uniek zijn, is het van belang dat er een centraal register is waarin alle in gebruik zijnde aliaassen worden bijgehouden. De daadwerkelijke uitgifte van aliaassen kan direct door een centrale partij – bijvoorbeeld de partij die dat centrale IBAN-aliasregister bijhoudt – worden gedaan, maar de centrale partij zou ook aan de verschillende banken series van aliaassen kunnen toewijzen, die de banken vervolgens zelf weer aan hun particuliere en zakelijke betaalrekeninghouders toewijzen. Dit zou analoog werken aan de uitgifte van telefoonnummers zoals beschreven in paragraaf 2.1.2. Zaak is dan dat de banken in het centrale IBAN-aliasregister registreren bij welke IBAN's door hen uitgegeven aliaassen horen.

2.1.5 Zelfcontroleerbaar

Zelfcontroleerbaarheid betekent dat op basis van de alias zelf kan worden gecontroleerd of deze een geldig alias is. Zelfcontroleerbaarheid voorkomt vrijwel geheel dat betalingen gedaan worden aan onbedoeld begunstigen als gevolg van typefouten. Een IBAN of andere zelfcontroleerbare standaard kan met een wiskundige formule op validiteit gecontroleerd worden. Omdat hiervoor geen externe data nodig is, kan door burgers en bedrijven zelf gecontroleerd worden. Vooral in gevallen

waarbij consumenten hun IBAN of alias zelf aan een zakelijke partij doorgeven die het vervolgens in bulkbetalingen verwerkt, is zelfcontroleerbaarheid van groot belang. Dat gaat bijvoorbeeld om bulkbetalingen van bedrijven of instellingen aan consumenten, zoals salarisbetalingen, en incassoverkeer.

Een alternatieve deeloplossing voor verificatie van het IBAN of de alias is de IBAN-Naam Check.⁴⁹ Deze werkt met een database met IBAN's en namen van betaalrekeninghouders (en niet op basis van zelfcontroleerbaarheid). Hoewel een dergelijk systeem relatief eenvoudig geschikt gemaakt kan worden voor bulkbestanden, is interactieve verificatie van de begunstigde door de betaler niet bruikbaar voor bedrijven en instellingen die bulkbestanden met daarin grote hoeveelheden overschrijvingen bij hun bank aanleveren. Hetzelfde geldt voor incassoverkeer. Bij de IBAN-Naam Check moet de partij die de betaling initieert deze bevestigen of weigeren naar aanleiding van de uitkomst. Dit zou leiden tot veel uitval en handwerk.

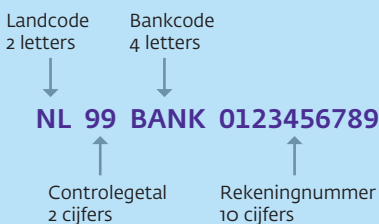
Verkeerde overboekingen door typefouten in het IBAN kunnen vrijwel geheel voorkomen worden door het kiezen van een zelfcontroleerbare alias. Bij elke rekeningnummersystematiek bestaat een risico dat een overboeking bij een onbedoelde begunstigde terecht komt door een fout bij de invoer van het rekeningnummer door de betaler.

⁴⁹ Als een gebruiker in internetbankieren of mobiel bankieren het IBAN en de naam van de begunstigde heeft ingevoerd, wordt de naam gecheckt voordat de overboeking wordt uitgevoerd. Bij afwijkingen krijgt de gebruiker een waarschuwing. De betaalrekeninghouder blijft zelf verantwoordelijk voor wat hij met de waarschuwing doet. Op grond van Europese wetgeving is het IBAN leidend voor het uitvoeren van een overboeking. Dus als de betaler dat wil, kan hij een betaling (nog steeds) initiëren, ook als uit de waarschuwing blijkt dat de naam afwijkt van de naam die bij de bank bekend is. De IBAN-Naam Check werkt vooralsnog alleen bij Nederlandse IBAN's. Als een IBAN niet kan worden gecontroleerd, krijgt de klant een melding.

Om dit risico te minimaliseren, zijn IBAN's zelfcontroleerbaar. Het controlegetal direct na de landcode (zie figuur 4) wordt berekend op basis van de landcode, bankcode en het rekeningnummer en is een getal tussen de 3 en de 99.

Figuur 4 Opbouw van Nederlandse IBAN's

Hoe is het NL IBAN opgebouwd?

Bij de overgang op aliasgebruik dienen bulkbetalingen met zo min mogelijk uitval plaats te vinden. Een niet-zelfcontroleerbare alias zou via een systeem van een derde partij op geldigheid kunnen worden gecontroleerd. De opzet van een dergelijk systeem en het daarop aansluiten van zakelijke partijen die bulkbestanden (SCT's en/of SDD's) insturen, brengt kosten met zich mee. Zakelijke partijen worden ervan afhankelijk, wat hoge eisen aan de beschikbaarheid en capaciteit stelt. Zelfcontroleerbaarheid van de alias beschouwen wij daarom als een zwaarwegend geschiktheids-criterium om te kunnen dienen als volwaardig alias voor IBAN's.

IBAN-Naam Check is geen volledig alternatief voor zelfcontroleerbaarheid omdat dit alleen foute

overboekingen voorkomt na invoering van het IBAN. Een door een grote zakelijke partij aangeleverd bulkbestand met overschrijvings- of incasso-opdrachten kan vele tienduizenden betalingen ten gunste van – of incasso-opdrachten ten laste van – individuele IBAN's bevatten. Weliswaar is het relatief eenvoudig om een systeem als de IBAN-Naam Check geschikt te maken om zo'n bulkbestand te verwerken, maar de aanleverende partij zal vervolgens bij alle foutmeldingen moeten beslissen of een betaaltransactie wel of niet doorgaat. Zelfcontroleerbaarheid voorkomt verkeerd ingevoerde rekeningnummers aan de bron en verkleint zo het aantal betalingen dat misloopt. Zelfcontroleerbaarheid lost uiteraard niet alles op. Als een betaling uitvalt door een onjuist controlegetal, is de correcte IBAN of alias nog steeds niet bekend bij de initiator.

2.1.6 Uniek en eenmalig uitgegeven

Idealiter is een alias uniek en wordt het slechts eenmalig uitgegeven. Dit voorkomt dat een rekeninghouder over een eerder opgeheven, en opnieuw aan iemand anders uitgegeven alias beschikt en daardoor een betaalopdracht initieert aan een onbedoelde begunstigde. Dit is belangrijk omdat met overboekingen soms grote belangen gemoeid zijn. Een verkeerde betaling, in tegenstelling tot bijvoorbeeld een telefoonnummer, kan in het uiterste geval juridische consequenties hebben. In Nederland zijn banken sinds 2017 gestopt met de heruitgifte van IBAN's van eerder opgeheven bankrekeningen om te voorkomen dat een nieuwe eigenaar van een eerder opgeheven IBAN per abuis

betalingen ontvangt die voor de oude eigenaar bedoeld zijn.⁵⁰

2.1.7 Stabiel

Stabiliteit verwijst naar de eigenschap dat een alias na toewijzing aan een persoon, bedrijf of instelling ongewijzigd blijft. Bij wijdverspreid aliasgebruik moeten betaaldienstverleners – met name zakelijke partijen die via bulkbestanden vele overschrijvings- of incasso-opdrachten tegelijkertijd aanleveren – beschikking hebben over de juiste alias voor goede administratieve verwerking (reconciliatie) van betaalopdrachten. Als een alias niet stabiel is, en dus met enige regelmaat wijzigt, dan moet de betaalrekeninghouder telkens aan al zijn betaalrelaties de nieuwe, gewijzigde alias doorgeven. Daarmee zou de winst van een alias, namelijk dat deze niet wijzigt bij overstap, verloren gaan. In de huidige situatie zou het zelfs meer rompslomp en kans op fouten opleveren dan verandering van IBAN, aangezien er voor aliassen thans geen Overstapservice beschikbaar is. Stabiliteit is daarmee bijna per definitie een belangrijke karakteristiek van een alias. Stabiliteit beschouwen wij daarom, net als zelfcontroleerbaarheid, als een zwaarwegend criterium voor een volwaardig alias voor IBAN's.

2.1.8 Privacy-ongevoelig

Een alias moet aan derden kunnen worden verstrekt zonder negatieve privacy-consequenties, zoals bijvoorbeeld mogelijke identiteitsfraude. Het is niet eenduidig wat privacygevoeligheid precies inhoudt. Enerzijds speelt hier een subjectieve component.

Een BSN, mobiel telefoonnummer of e-mailadres als alias kan door een betaalrekeninghouder als privacygevoeliger worden beschouwd dan het achterliggende IBAN zelf, of ten opzichte van een nieuw te ontwikkelen neutrale alias (zie subparagraaf 2.1.3). Anderzijds zit hier een juridische component aan. Artikel 10 van de Grondwet bevat het recht op privacy: 'Ieder heeft, behoudens bij of krachtens de wet te stellen beperkingen, recht op eerbiediging van zijn persoonlijke levenssfeer.' De Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) en een aantal andere wetten beschrijven wat wel en niet mag in het kader van privacy.⁵¹

Wettelijke belemmeringen staan het gebruik van bepaalde aliassen in de weg. Zo mogen alleen overheidsorganisaties het BSN gebruiken. Andere organisaties mogen dat alleen als het in de wet staat. Daar zijn ook specifieke doeleinden aan verbonden. Banken mogen bijvoorbeeld het BSN wel gebruiken voor de uitvoering van het depositogarantiestelsel (DGS) en de jaarlijkse renseignering aan de Belastingdienst, maar niet voor andere doeleinden.

2.1.9 Uit te breiden met meerdere volgnummers

Omdat vele consumenten, bedrijven en instellingen beschikken over meerdere betaalrekeningen, is het praktisch als een alias kan worden uitgebreid met meerdere volgnummers. Een volgnummer houdt in dat een alias bestaat uit een 'stam' en nummer dat daar aan vastzit, en dat kan worden opgehoogd. Het voordeel van volgnummers is dat de stam van het

⁵⁰ <https://www.betalvereniging.nl/actueel/nieuws/onderzoek-banken-naar-verkeerde-overboekingen/>

⁵¹ Autoriteit Persoonsgegevens, <https://autoriteitpersoonsgegevens.nl/nl/over-privacy/wetten>, geraadpleegd op 17 februari 2020.

alias onveranderd kan blijven.⁵² Personen, bedrijven en instellingen en hun contactpersonen hoeven zo minder verschillende aliases te onthouden en te administreren. Dat is waarschijnlijk gemakkelijker als de stam van de alias een vast aantal karakters heeft. Het alternatief is om meerdere aliases aan deze partijen toe te kennen.

2.1.10 Te gebruiken in heel SEPA

Aangezien Nederland onderdeel uitmaakt van SEPA, zou het zinnig zijn om in Nederland voor een alias te kiezen die ook in de 35 andere SEPA-landen geïntroduceerd kan worden. De reikwijdte van dit onderzoek blijft echter beperkt tot de mogelijkheden voor aliasgebruik in Nederland. Dit criterium speelt dus geen rol bij het uiteindelijk bepalen van de geschiktheid van een alias in de context van dit rapport, hoewel we het wel meenemen in tabel 2.

2.1.11 Bekend bij betaalrelaties als consumenten-alias of zakelijke alias

Een bestaande alias kan meerwaarde hebben ten opzichte van een nieuw uit te geven alias als deze over het algemeen reeds bekend is onder consumenten of zakelijke partijen. Het mobiele telefoonnummer en het e-mailadres zijn bijvoorbeeld populaire aliases in apps waarmee consumenten onderling kunnen betalen. Het adresboek van de smartphone bevat immers in de meeste gevallen de telefoonnummers en soms ook de e-mailadressen van de contacten van de betaalrekeninghouder. 'Bekend bij betaalrelaties als

consumentenalias of zakelijke alias' beschouwen wij – specifiek voor bestaande aliases – als een zwaarwegend criterium voor een volwaardige IBAN-alias.

2.1.12 Bruikbaar voor zowel burgers als bedrijven

Hoewel het in principe denkbaar is om aparte soorten aliases te hanteren voor consumenten en zakelijke partijen, ligt dit niet voor de hand. In dat geval zouden namelijk de systemen van de in het girale betalingsverkeer actieve banken, betaalverwerkers, bedrijven en instellingen dubbel moeten worden aangepast om zowel consumenten- als zakelijke aliases te kunnen verwerken. Daarom zou een alias voor zowel burgers als zakelijke partijen bruikbaar moeten zijn. Dit criterium beschouwen wij als een zwaarwegend criterium voor een volwaardig alias voor IBAN's.

2.2 Bespreking bestaande aliases

Tabel 2 geeft een overzicht van de geschiktheids-criteria en de eerder door het MOB onderzochte (zie paragraaf 1.3) bestaande aliases. De sub-paragrafen die volgen, gaan nader in op deze zeven aliases. Daarbij wordt speciale aandacht besteed aan de in paragraaf 2.1 als zwaarwegend geclassificeerde geschiktheidscriteria. Deze zijn in tabel 2 rood omkaderd weergegeven.

⁵² Hierbij merken wij op dat als er wordt gewerkt met een controlegetal, alleen de stam van het alias zelfcontroleerbaar kan zijn. Een typefout in het volgnummer kan er dan niet automatisch worden uitgefilterd. Dit kan worden opgelost door betalingen aan een alias met een niet bestaand volgnummer door te routeren naar een vooraf door de rekeninghouder aangegeven betaalrekening.

Tabel 2 Geschiktheid bestaande aliaassen

Nr.	Geschiktheids criterium	Mobiele telefoon-nummer	E-mail-adres	BSN	KVK-nummer	KVK-vestigings-nummer	Btw-id	LEI
1.	Gestandaardiseerd en alfanumeriek	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓
2.	Eigendom van een persoon/bedrijf	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓
3.	Neutraal	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓
4.	Centraal uitgegeven	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓
5.	Zelfcontroleerbaar	✗	✗	✓	✗*	✗	✓	✓
6.	Uniek en slechts eenmaal uitgegeven	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓
7.	Stabiel	✗	✗	✓	✗	✓	✓	✗
8.	Privacy-ongevoelig	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓
9.	Uit te breiden met volgnummers	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓
10.	Te gebruiken in heel SEPA	✓	✓	✗	✗	✗	✓	✓
11.	Bekend bij betaalrelaties als consumentenalias of zakelijke alias	✓	✓	✗	✓	✗	✓	✗
12.	Bruikbaar voor burgers en bedrijven	✓	✓	✗	✗	✗	✗	✗

Toelichting:

Zwaarwegend geclassificeerde geschiktheids criteria zijn rood omkaderd weergegeven.

✓ = voldoet aan het criterium.

✗ = voldoet niet aan het criterium.

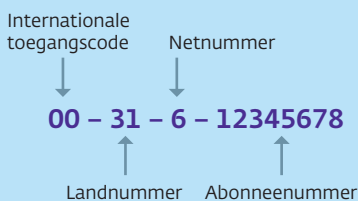
* KVK-nummers uitgegeven sinds april 2010 zijn wel zelfcontroleerbaar, maar dit geldt derhalve niet voor alle KVK-nummers.

2.2.1 Mobiel telefoonnummer

Het mobiele telefoonnummer⁵³ is een populair alias door de opkomst van de smartphone. Het Nederlandse mobiele telefoonnummer is een 13-cijferig nummer dat voldoet aan de E.164-standaard van de International Telecommunications Union.⁵⁴ Figuur 5 beschrijft de opbouw.

Figuur 5 Opbouw mobiele telefoonnummer

Hoe is het mobiele telefoonnummer opgebouwd?

Zowel in het Android als het iOS-besturingssysteem kan de gebruiker op zijn smartphone geïnstalleerde apps in een paar klikken toegang geven tot zijn adresboek. Via apps (zie box 5), waarin mobiele telefoonnummer zijn gekoppeld aan IBAN's, kunnen gebruikers op gemakkelijke wijze betalen – of

betaalverzoeken sturen – aan hun contacten. In 2018 is een Europees systeem ('SEPA proxy look-up (SPL) service') ingericht, dat het mogelijk maakt om IBAN-proxy's (ofwel: aliassen) die in verschillende nationale P2P-betaalsystemen in gebruik zijn, onderling met elkaar te verbinden. Dat maakt het binnen SEPA mogelijk om via nationale P2P-betaalsystemen grensoverschrijdend te betalen, mits deze op de SPL-service zijn aangesloten (zie box 6).

Het mobiele telefoonnummer voldoet niet aan twee zwaarwegende geschiktheidscriteria: zelfcontroleerbaarheid en stabiliteit. Omdat het mobiele telefoonnummer niet zelfcontroleerbaar is, kan een typefout snel leiden tot een overboeking naar een onbedoelde begunstigde. Zoals besproken in paragraaf 2.1.5 zou dit vooral bij grote bulkbestanden met overschrijvings- of incasso-opdrachten problemen opleveren. Een mobiel telefoonnummer is daarnaast onvoldoende stabiel. Consumenten, bedrijven en instellingen wisselen regelmatig van telefoonnummer, ondanks de mogelijkheid voor telefoonnummerbehoud bij overstap van telecomprovider. Een telefoonnummer kan ook meermaals worden uitgegeven, en is daarom niet 'uniek en slechts eenmaal uitgegeven'.

53 Volgens het CBS beschikte in 2019 92,1% van de Nederlandse bevolking ouder dan 12 jaar over een mobiele telefoon of smartphone. Bron: CBS StatLine - Internet; toegang, gebruik en faciliteiten. Geraadpleegd op 3 februari 2020.

54 International Telecommunications Union, <https://www.itu.int/rec/T-REC-E.164/>.

Box 5 Marktpraktijk: In Nederland zijn betaalverzoekapps, in plaats van P2P-aliasbetaalapps, populair

In een aantal Europese landen zijn P2P-aliasbetaalsystemen via apps op de smartphone, populair. Bijvoorbeeld in Spanje (Bizum, circa 1,5 miljoen gebruikers), Zweden (Swish, circa 7 miljoen gebruikers) en het Verenigd Koninkrijk (Paym, circa 4 miljoen gebruikers). Wat deze systemen gemeen hebben, is dat het marktinitiatieven zijn die via een app werken waarin het mobiele telefoonnummer van de gebruiker gekoppeld is aan zijn rekeningnummer, en waarmee het mogelijk is om geld *instant* over te boeken waarbij de gebruiker (verzender) en ontvanger (de begunstigde) binnen enkele seconden een bevestiging ontvangen. Bij genoemde aliasbetaalsystemen zijn de in dat land belangrijkste consumentenbanken aangesloten. Deze apps hebben vooral als doel om het tussen consumenten onderling (P2P) elektronisch betalen te vergemakkelijken, en niet zozeer om het overstappen van betaalrekening tussen banken te vergemakkelijken.

Consumenten in Nederland maken nauwelijks van P2P-aliasbetaalapps gebruik, maar wel van zogeheten 'betaalverzoekapps'. Bij P2P-aliasbetaalapps is het de betaler die actie onderneemt en eenmalig of periodiek een bedrag naar de begunstigde overboekt (een 'push'-betaling). Bij een betaalverzoek initieert daarentegen de begunstigde de betaling ten laste van de betaler (een 'pull'-betaling). Dergelijke betaalverzoeken valt onder de internationale noemer 'Request to Pay'⁵⁵ (RTP).

In Nederland zijn er verschillende oplossingen (waaronder Tikkie van ABN AMRO, Betaalverzoek van ING en Rabo Betaalverzoek) gelanceerd die het voor consumenten via een 'betaalverzoek' mogelijk maken om onderling eenvoudig giraal te betalen. Iemand die geld te vorderen heeft van een bekende nodigt deze via zijn adresboek uit het verschuldigde bedrag over te boeken. Een betaalverzoek wordt gedeeld via sociale media, en/of instant messaging apps zoals WhatsApp. Hierbij wordt gebruikgemaakt van het mobiele telefoonnummer (of e-mailadres) van de tegenpartij, zonder dat hier een IBAN van de geadresseerde aan is gekoppeld. Gaat de ontvanger van het betaalverzoek akkoord, dan klikt hij op de link in het bericht naar een betaalpagina, waar hij met iDEAL het bedrag kan betalen. De begunstigde krijgt direct bericht dat er betaald is. De betaler hoeft niet bij dezelfde bank als de begunstigde te zijn aangesloten. Iedere bankklant van een bank met iDEAL kan zo betalen. Ook sturen steeds meer ondernemers betaalverzoeken naar hun klanten. Een alias is voor het aanmaken en betalen van een betaalverzoek niet nodig. De omgekeerde interactie ('pull' in plaats van 'push') maakt aliasgebruik voor IBAN's overbodig.

⁵⁵ RTP-afsprakenstelsels (RTP-schemes) zijn wereldwijd in opkomst. Dat hangt samen met de verschuiving van batch-naar real-time betaalverwerking en een meer open banksysteem. RTP heeft een aantal voordelen ten opzichte van kaartbetalingen en incasso's: lagere kosten, minder fraudegevoelig, minder chargebacks en storningen en verbeterde informatie voor de debiteur. Er zitten ook haken en ogen aan, denk aan een complexere klantervaring vanwege de eis van tweefactor-authenticatie (conform PSD2). De EPC heeft op verzoek van de ERPB (zie volgende voetnoot) een RTP-standaard binnen SEPA ontwikkelt waarmee zakelijke en particuliere crediteuren een betaalverzoek aan hun relatie/klant kunnen sturen. EBA Clearing werkt ook aan een Europese RTP-oplossing en Pay.UK ontwikkelt een Britse variant.

Box 6 Marktpraktijk: 'SEPA proxy look-up service' kan nationale alias-betaalsystemen voor onderlinge consumentenbetalingen verbinden

Mede naar aanleiding van onderzoek van de ERPB⁵⁶ is een Europees systeem ontwikkeld dat nationale P2P-aliasbetaalsystemen 'aan elkaar knoopt'. Sinds 2018 beheert de European Payments Council (EPC)⁵⁷ het afsprakenstelsel voor deze 'SEPA proxy look-up (SPL) service'. De SPL-service is sinds februari 2019 operationeel⁵⁸. Het systeem maakt het mogelijk om IBAN-proxy's (ofwel: allassen), die in verschillende nationale P2P-betaalsystemen in gebruik zijn, onderling met elkaar te verbinden.

Op dit moment beperkt de SPL-service zich tot mobiele betalingen waarbij het mobiele telefoonnummer als alias gebruikt wordt voor een IBAN. Bedoeling is dat het systeem in de toekomst meer aliassoorten, rekeningidentificatoren en use cases zal ondersteunen. Tot op heden maken er (nog) geen partijen gebruik van de SPL-service. Dat heeft volgens het European Forum for Innovation in Payments (EFIP) - een informeel gezamenlijk initiatief van de ECB en de EC - meerdere oorzaken⁵⁹. De EPC verwacht dat de SPL-service aantrekkelijker zal worden na de voorgenomen verbeteringen, waaronder de toevoeging van het e-mailadres als extra (optionele) proxy.

De SPL-service kan binnen SEPA grensoverschrijdende elektronische betalingen tussen consumenten onderling (P2P-betalingen) vergemakkelijken. Voor ons land is het, gezien de huidige populariteit van betaalverzoekapps in plaats van P2P-aliasbetaalapps (zie box 5), nodig dat de SPL-service ook de functionaliteit van het 'betaalverzoek' (Request to Pay) ondersteunt. Dat is nu nog niet het geval. Daardoor biedt de SPL-service voor de Nederlandse consument vooralsnog weinig meerwaarde.

⁵⁶ De ERPB (opgericht in 2013) heeft invloed op de richting waarin de Europese betaalmarkt zich ontwikkelt. In de ERPB, dat onder voorzitterschap van de Europese Centrale Bank (ECB) staat, nemen Europese koepels van stakeholders deel.

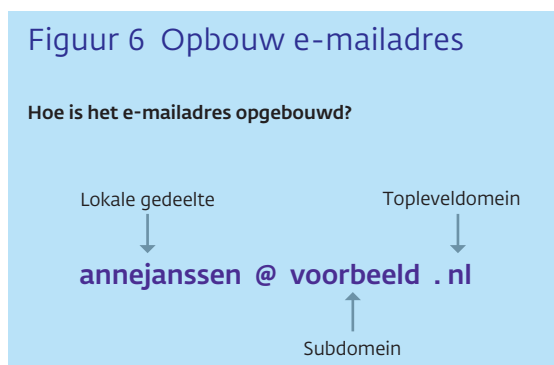
⁵⁷ De EPC is tevens merkeigenaar van de SEPA-betaalproducten, te weten de Europese (instant) overschrijving (SCT en SCTINST) en Europese incasso (SDD).

⁵⁸ Zie: https://equensworldline.com/en/home/news-and-pressreleases/pr-2019_03_05_01.html.

⁵⁹ Zo zou er sprake zijn van: 1. een gebrek aan interoperabiliteit tussen nationale oplossingen (buiten de proxy look-up-functie), 2. een gebrek aan een solide business case, 3. een gebrek aan kennis bij marktpartijen en consumenten, 4. onvoldoende invoering van instant payments, 5. te hoge prijsstelling, en 6. terughoudendheid van marktpartijen om klantdata te delen. De EFIP stelt een aantal maatregelen voor om deze belemmeringen aan te pakken. Deze omvatten: 1. de ontwikkeling van geavanceerdere functionaliteiten, 2. het voornemen om verder te gaan dan enkel P2P-betalingen, 3. overeenstemming bereiken over een aanvaardbaar prijsbeleid/compensatiemechanisme, 4. consumentenvoorlichting en het promoten van de voordelen van een grensoverschrijdende SPL-service, en, ten slotte, 5. het bieden van garanties inzake veiligheid gegevensbescherming. Zie ook: EFIP, Statement of the second meeting of the European Forum for Innovation in Payments held on 25 November 2019. Het statement is [hier](#) te downloaden.

2.2.2 E-mailadres

In de online wereld is het e-mailadres waarschijnlijk het meest gebruikte alias. Menig website en app laat gebruikers inloggen met een e-mailadres en wachtwoord. Een e-mailadres heeft als belangrijke voordeel dat het relatief gemakkelijk en vaak kosteloos te verkrijgen is, op internationale schaal werkt en veel mensen het gebruiken⁶⁰. De structuur van het e-mailadres bestaat uit drie delen (zie figuur 6): een gebruikersnaam, een domeinnaam en een topleveldomein-aanduiding.

Net als het telefoonnummer is het e-mailadres niet zelfcontroleerbaar en niet stabiel. Consumenten en zakelijke partijen wisselen regelmatig van e-mailadres, bijvoorbeeld bij verandering van naam of werkgever, waardoor het e-mailadres in onvoldoende mate voldoet aan het criterium 'stabiel'. Verder voldoet het e-mailadres niet aan de geschiktheidscriteria 'gestandaardiseerd en alfanumeriek', 'eigendom van een persoon/bedrijf'⁶¹, 'neutraal', 'centraal uitgegeven'

en 'uit te breiden met volgnummers'⁶². Hoewel het e-mailadres, net als het mobiele telefoonnummer wel aan beide zwaarwegende geschiktheidscriteria 'bekend bij betaalrelaties als consumentenalias of zakelijk alias' en 'bruikbaar voor burgers en bedrijven' voldoet, achten wij het onvoldoende robuust om als alias voor het IBAN grootschalig in het betalingsverkeer te worden ingezet.

2.2.3 BSN

Het BSN is een 8- of 9-cijferig zelfcontroleerbaar persoonsnummer dat voor het leven aan een persoon is toegekend voor contact met de overheid. Burgers gebruiken hun BSN voor contacten met de overheid, bijvoorbeeld als zij zorg afnemen, van scholing gebruik maken, zich inschrijven bij gemeenten, subsidies aanvragen of belasting betalen.

Een belangrijk bezwaar ten aanzien van de robuustheid van het BSN als alias is de privacy-gevoeligheid. Met het BSN kan namelijk gemakkelijk een koppeling worden gemaakt tussen informatie uit verschillende (overheids)bestanden. Onzorgvuldig gebruik van het BSN brengt daarom privacyrisico's met zich mee, zoals misbruik van persoonsgegevens en identiteitsfraude.

Daarnaast is het BSN niet beschikbaar voor zakelijke gebruikers. Het feit dat bedrijven geen BSN hebben, maakt het BSN ongeschikt als alias voor betalingsverkeer tussen consumenten en zakelijke partijen, en tussen zakelijke partijen onderling. Het voldoet

⁶⁰ Volgens het CBS maakte in 2019 88,6% van de personen van 12 jaar en ouder in Nederland gebruik van e-mail. Zie: CBS StatLine - Internet; toegang, gebruik en faciliteiten. Geraadpleegd op 3 februari 2020.

⁶¹ Het e-mailadres is immers eigendom van de domeinhouder.

⁶² Het e-mailadres heeft geen vaste lengte. Daardoor is de stam moeilijk te onderscheiden van het volgnummer.

daarmee niet aan het geschiktheids criterium 'bruikbaar voor zowel burgers als bedrijven'. Verder is het BSN een enkel Nederlandse standaard en daarmee ongeschikt om te worden ingezet als een SEPA-brede alias voor IBAN's.

Ook staat de wet⁶³ het gebruik van het BSN als alias in de weg. Organisaties buiten de overheid mogen het BSN alleen gebruiken als zij daar een wettelijke grondslag voor hebben. Voor gebruik van het BSN als alias in het betalingsverkeer zou daarom wetgeving moeten worden aangepast, waaronder de nationale wetgeving rond het gebruik van het BSN. Dit alles maakt het BSN ongeschikt om als alias voor IBAN's te worden gebruikt.

2.2.4 KVK-nummer

Het KVK-nummer is een uniek 8-cijferig nummer dat bedrijven ontvangen wanneer zij zich inschrijven in het Nederlandse Handelsregister. Het KVK-nummer is als zakelijke alias breed bekend bij de betaalrelaties van bedrijven.

Het KVK nummer is niet stabiel en niet altijd zelfcontroleerbaar. Als een onderneming verandert van eigenaar of rechtsvorm, verandert het KVK-nummer. Ook zijn KVK-nummers uitgegeven voor april 2010⁶⁴ niet zelfcontroleerbaar. Daarnaast beschikken consumenten niet over een dergelijk nummer. Daarom zou het als alias in een aanzienlijk deel van het betalingsverkeer niet gebruikt kunnen

worden. Het is daarmee ook automatisch bij betaalrelaties onbekend als consumentenalias.

Daarnaast beschikken grotere ondernemingen en overheidsinstellingen veelal over tientallen tot zelfs honderden betaalrekeningen. Een KVK-nummer met volgnummers als alias maakt het er voor de betreffende zakelijke partijen en hun betaalrelaties waarschijnlijk niet overzichtelijker op. Tot slot is het KVK-nummer een enkel Nederlandse standaard, wat het ongeschikt maakt om in een later stadium te kunnen worden opgeschaald naar een SEPA-brede alias voor IBAN's.

2.2.5 KVK-vestigingsnummer

De KVK verstrekt aan elke vestiging van ondernemingen en rechtspersonen een KVK-vestigingsnummer, een 12-cijferig nummer dat geen overlap heeft met het KVK-nummer.⁶⁵ Het KVK-vestigingsnummer is stabiel dan het KVK-nummer. Alleen als een vestiging tegelijkertijd verandert van eigenaar en activiteiten, verandert het KVK-nummer. Op het geschiktheids criterium 'stabiel' scoort het KVK-vestigingsnummer daarmee positiever dan het KVK-nummer. Daarentegen, veel verenigingen, stichtingen, verenigingen van eigenaren (vve's) en sommige publiekrechtelijke rechtspersonen hebben géén vestiging en daarmee ook geen KVK-vestigingsnummer.

⁶³ Een nummer dat bij wet is voorgeschreven om een persoon te identificeren, zoals het BSN, mag alleen worden gebruikt voor de uitvoering van die wet, of voor doeleinden die in de wet staan (artikel 46 van de Uitvoeringswet Algemene verordening gegevensbescherming (UAVG)). Organisaties kunnen het verbod om het BSN te gebruiken niet doorbreken door toestemming te vragen aan de houder voor het gebruik ervan.

⁶⁴ In de praktijk betekent dit dat alle KVK-nummers hoger dan 50.000.000 voldoen aan de elfproef. Bron: KVK.

⁶⁵ In het verleden was het vestigingsnummer samengesteld uit het KVK-nummer van de onderneming met 4 volgcijfers. Deze systematiek is per 1 juni 2011 afgeschaft en overgegaan in het unieke vestigingsnummer.

De bezwaren voor aliasgebruik met KVK-vestigingsnummers zijn vergelijkbaar met die van het KVK-nummer. Dat maakt het KVK-vestigingsnummer ongeschikt om als alias voor IBAN's grootschalig in het betalingsverkeer te worden ingezet.

2.2.6 Btw-id (voormalig btw-nummer)

Het btw-id is uniek en bestaat (in Nederland) uit een landcode van twee letters, negen cijfers, de letter B en een controlegetal van 2 cijfers (figuur 7). Per 1 januari 2020 heeft de Belastingdienst haar systematiek voor het btw-nummer veranderd en verviel de naamgeving "btw-nummer". Eenmanszaken beschikken sindsdien over twee nummers. Het eerste is een omzetbelastingnummer dat het BSN bevat en is dus privacygevoelig. Dit omzetbelastingnummer wordt gebruikt in de communicatie met de Belastingdienst. Het tweede is het btw-identificatienummer (btw-id) dat aan leveranciers, afnemers en andere particuliere partijen verstrekt kan worden. Omdat het btw-id niet privacygevoelig is, behandelt dit rapport enkel het btw-id.

Het btw-id is geen consumentenalias. Om die reden zou het in grote delen van het betalingsverkeer niet bruikbaar zijn. Daarentegen voldoet het btw-id wel in voldoende mate aan de overige geschiktheids-criteria. Het is gestandaardiseerd en alfanumeriek, eigendom van een bedrijf, neutraal, centraal uitgegeven, zelfcontroleerbaar, uniek en slechts

Figuur 7 Opbouw btw-id

Hoe is het btw-id opgebouwd?

eenmaal uitgegeven, stabiel, privacy-ongevoelig en uit te breiden met volgnummers. Tot slot hanteren de SEPA-landen een vergelijkbare structuur voor hun btw-id's. Deze begint overal met een landcode, waarna per land een aantal cijfers en letters volgt.⁶⁶

2.2.7 Legal Entity Identifier (LEI)

De LEI is een wereldwijde code waarmee ondernemingen op financiële markten geïdentificeerd kunnen worden. Het is vooral in gebruik om financiële risico's beter te kunnen beheersen en is sinds 1 januari 2018 bij Europese wetgeving⁶⁷ verplicht voor elke onderneming en rechtspersoon die aan- en verkooptransacties doet op financiële beurzen. De LEI is een uniek, zelfcontroleerbaar, (ISO-)gestandaardiseerd, alfanumerieke code van 20 tekens. Figuur 8 toont hoe de LEI is opgebouwd. De eerste 4 tekens verwijzen naar de Local

⁶⁶ Hoewel vanaf de landcode niet in elk land exact dezelfde structuur wordt gehanteerd, lijkt het btw-id voldoende gestandaardiseerd om in heel SEPA gebruikt te worden. Bij het IBAN varieert het aantal tekens na de landcode immers ook tussen SEPA-landen.

⁶⁷ Richtlijn 2014/65/EU van het Europees Parlement en de Raad van 15 mei 2014 betreffende markten voor financiële instrumenten en tot wijziging van Richtlijn 2002/92/EG en Richtlijn 2011/61/EU, ook wel de Markets in Financial Instruments Directive (MiFID II) genoemd.

Operating Unit (LOU) die de LEI heeft uitgegeven⁶⁸. De KVK is de LOU in Nederland.

Figuur 8 Hoe is de LEI opgebouwd?

Daarnaast voldoet de LEI aan een aantal geschiktheidscriteria. De LEI voldoet aan 'gestandaardiseerd en alfanumeriek', 'eigendom van een persoon/bedrijf', 'neutraal' (al is – dankzij de code van de LOU – wel zichtbaar door welke LOU de LEI is uitgegeven), 'centraal uitgegeven', 'uniek en slechts eenmaal uitgegeven', 'privacy-ongevoelig', en 'uit te breiden met volgnummers'.

De LEI is niet beschikbaar voor zowel burgers als voor een groot deel van de bedrijven, en is niet stabiel. Slechts een beperkt deel van de bedrijven en instellingen beschikt over een LEI en de LEI is niet beschikbaar voor natuurlijke personen. Ook verandert in Nederland de LEI zodra het KVK-nummer van een rechtspersoon verandert. Dit maakt dat de LEI in onvoldoende mate voldoet aan het zwaarwegende geschiktheids criterium 'stabiel'. De combinatie met de zeer beperkte bekendheid als

zakelijke alias maakt de LEI op dit moment in Nederland onvoldoende geschikt voor grootschalig aliasgebruik voor IBAN's.

2.3 Tussenconclusie en vooruitblik

Uit bovenstaande paragraaf blijkt dat geen bestaande alias in voldoende mate geschikt is voor grootschalig gebruik als alias in het betalingsverkeer. Geen van de besproken aliasen voldoet aan alle geschiktheids-criteria. Van de onderzochte aliasen zijn alleen het BSN en de btw-id zelfcontroleerbaar en stabiel. Het BSN valt af vanwege de privacygevoeligheid en de juridische beperkingen aan het gebruik ervan. Het btw-id wordt niet aan burgers verstrekt en is als alias daarmee niet beschikbaar voor consumenten. In andere situaties veelgebruikte aliasen als het e-mailadres en mobiele telefoonnummer vallen af omdat zij onvoldoende robuust zijn (niet zelfcontroleerbaar en onvoldoende stabiel) om als alias te gebruiken.

Wij concluderen daarom dat indien grootschalig aliasgebruik voor IBAN's in het Nederlandse betalingsverkeer gewenst zou zijn, daarom een nieuwe robuuste alias geïntroduceerd zou moeten worden. Dit is in lijn met de eerdere conclusie van het MOB (zie paragraaf 1.3). Het MOB gaf aan dat om het overstappen van bank te kunnen bevorderen een nieuw gestandaardiseerd, zelfcontroleerbaar nummer als alias nodig is, dat bij voorkeur toebehoort aan consumenten en zakelijke partijen

⁶⁸ Een rechtspersoon of onderneming kan een LEI aanvragen bij een erkende LOU. De KVK geeft sinds 2013 LEI's uit aan rechtspersonen en ondernemingen met een inschrijving in het Handelsregister en is sinds oktober 2017 geaccrediteerd als LOU.

42 en dat in heel SEPA gebruikt kan worden. Volgens ons dient een nieuw te ontwikkelen alias tenminste aan de vier in paragraaf 2.1 genoemde zwaarwegende geschiktheidscriteria te voldoen, en, wanneer mogelijk, ook aan de overige acht geschiktheidscriteria.⁶⁹

Wij zijn het met het MOB eens dat een nieuw te ontwikkelen alias bij voorkeur in heel SEPA te gebruiken moet zijn. Hoewel de reikwijdte van ons onderzoek de mogelijkheden voor aliasgebruik in Nederland betreft, willen we benadrukken dat de Europese betaalinfrastructuur steeds uniformer wordt, en dat dit ook de wens is van zowel de EC als de ECB. Daarbinnen passen oplossingen die specifiek zijn voor één lidstaat minder goed. Dergelijke oplossingen gaan ten koste van de uniformiteit van de Europese betaalmarkt en kunnen tot toetredingsdrempels voor buitenlandse betaaldienstaanbieders leiden.

⁶⁹ Hoe een nieuwe IBAN-alias qua opbouw (inclusief methode van zelfcontrole) exact zou kunnen worden vormgegeven, valt buiten de reikwijdte van dit rapport.

3 Kosten-batenanalyse aliasgebruik

Dit hoofdstuk vat de uitkomsten samen van de kengetallen kosten-batenanalyse (KKBA)⁷⁰. Deze is door onderzoeksbureau SEO in opdracht van DNB uitgevoerd (SEO, 2020).⁷¹

3.1 Aanpak en methode

De totale maatschappelijke kosten en baten van een in Nederland afdwongen gebruik van een nieuwe te ontwikkelen robuuste alias zijn onderzocht ten opzichte van het nul-scenario. Het nul-scenario omvat zowel de Overstapservice als de geplande verbeteringen van de Overstapservice (zie box 3 in paragraaf 1.2). We zijn uitgegaan van bij wet afdwongen gebruik van de alias om te garanderen dat de alias op grote schaal ingevoerd wordt, zowel bij huishoudens als zakelijke gebruikers waaronder incassanten en uitkerende instanties, zodat de baten van invoering maximaal zijn. Bovendien is de aanname gemaakt dat deze alias alleen in Nederland wordt ingevoerd, omdat de Nederlandse overheid een verplichte invoering van de alias in de gehele EU niet kan afdwingen. Vervolgens heeft SEO ten opzichte van dit centrale projectalternatief kwalitatief de in paragraaf 2.2 behandelde bestaande aliassen (mobiel telefoonnummer, e-mailadres, BSN,

KVK-nummer, KVK-vestigingsnummer, btw-id en LEI) gescoord.

Bij het in kaart brengen van kosten en baten is gebruikgemaakt van bestaande literatuur en documentatie, waarbij gekeken is naar de kosten en baten van vergelijkbare overgangen. Voor de baten gebruikt SEO de eerdere ex-ante inschattingen van nummerbehoud als basis (Decisio, 2016).⁷² Een robuuste alias biedt na invoering immers dezelfde voordelen als nummerbehoud: overstappen van bank zonder dat incassanten en reguliere betalers van het nieuwe IBAN in kennis hoeven te worden gesteld. Daarnaast heeft SEO voor de inschatting van de kosten gebruikgemaakt van opgaven van verschillende banken en andere betaaldienst-aanbieders, een aantal grootincassanten, en Betaalvereniging Nederland (in haar rol als beheerder van de Overstapservice). Deze opgaven zijn besproken in interviews en verwerkt in een kostenmodel dat ontworpen is in overleg met DNB en Betaalvereniging Nederland. Het gaat hier om ruwe inschattingen van de invoeringskosten die in een aantal gevallen gebaseerd zijn op kosten-inschattingen van de eerdere overgang naar IBAN in 2013/2014 in het licht van de overgang naar SEPA. De kosten van de overgang op IBAN heeft SEO ontleend aan een ex-post evaluatie van deze

⁷⁰ De kengetallen kosten-batenanalyse (KKBA) is een variant van de maatschappelijke kosten- en batenanalyse. Dit is een MKBA waarin wel alle effecten voorkomen, maar de effecten zijn op een snelle en wellicht ruwe manier ingeschat/gewaardeerd. De meeste effecten worden bepaald aan de hand van kengetallen. Het is in een KKBA belangrijker dat alle relevante effecten aan de orde komen dan dat effecten aan de hand van diepgravend onderzoek zijn vastgesteld. Een KKBA wordt vaak vroeg in het planvormingsproces gebruikt om op hoofdlijnen vast te stellen of het project een maatschappelijke meerwaarde heeft. Bron: www.mkba-informatie.nl.

⁷¹ SEO (2020). Kosten en baten van aliasgebruik in het betalingsverkeer. SEO Economisch Onderzoek. Het rapport is geschreven door Johannes Hers, Ward Rougoor en Marilou Vlaanderen.

⁷² Decisio (2016). Determining the benefits of Account Number Portability (ANP). Amsterdam: Decisio. Deze rapportage was opgesteld in opdracht van ACM en had als doel de totale baten van nummerportabiliteit van betaalrekeningen te kwantificeren. Het rapport kan [hier](#) worden gedownload.

overgang (Europe Economics, 2018).⁷³ Op sommige punten zijn de kosten van de alias lager (systeemkosten van banken) en op andere onderdelen juist hoger (de noodzaak om iedere rekeninghouder actief op de hoogte te brengen van de wijziging).

3.2 Robuuste alias - projectalternatief

In de kosten-batenanalyse wordt er vanuit gegaan dat een nieuwe robuuste alias kan worden samengesteld die voldoet aan alle criteria waar een robuuste alias aan moet voldoen. De precieze invulling van deze robuuste alias blijft hier buiten beschouwing. Als kader voor hoe aliasgebruik in Nederland eruit zou komen te zien, hanteert SEO het Zweedse Bankgiro systeem (zie box 4 in paragraaf 1.3).

De kosten-baten analyse is gebaseerd op een aantal uitgangspunten voor invoering van een robuuste alias. De invoering van een robuuste alias vereist op hoofdlijnen een aantal wijzigingen ten opzichte van de huidige situatie. Dit zijn tevens de uitgangspunten waarop de kosten-batenanalyse is gebaseerd. Het betreft uitgangspunten over introductie en reikwijdte, een centrale koppeltabel, benodigde aanpassingen bij incassanten en uitkerende instanties, veranderingen voor rekeninghouders en migratie en voorlichting.

Introductie en reikwijdte

- Introductie van een robuuste alias conform de eisen uit hoofdstuk 2.
- Centraal geïntroduceerd en uitgegeven door banken.
- Verplichte ondersteuning door banken die in Nederland betaalrekeningen aanbieden.
- Bruikbaar voor consument, bedrijfsleven en overheid en voor alle in Nederland gangbare betaalproducten en -kanalen.
- Betalingen binnen Nederland (tussen IBAN's die de landcode 'NL' bevatten) worden geïnitieerd op basis van een alias, en niet langer op basis van het IBAN. Betaalpassen en betaalomgevingen vermelden naast het IBAN ook de alias.
- Het gebruik van het IBAN blijft nodig voor betalingen van en naar partijen buiten Nederland, die over een niet-Nederlands IBAN beschikken.
- Nederlandse en mogelijk ook Europese wetgeving dient waar nodig te worden aangepast.

Centrale koppeltabel

- Aliassen en IBAN's worden centraal gekoppeld. Dit vereist samenwerking en coördinatie van banken onderling.
- Banken verstrekken de gekoppelde aliassen vervolgens aan hun klanten.
- Klanten verifiëren en bevestigen éénmalig dat de aliassen kloppen.
- De gekoppelde alias-IBAN combinaties komen in een centraal beheerde koppeltabel.
- De koppeltabel kan vertrouwelijk worden ontsloten, kent een zeer hoge mate van beschikbaarheid en kan grote volumes aan.

⁷³ Europe Economics (2016). Costs and benefits of migration to ISO 20022 in SEPA. London: Europe Economics.

- Bij overstap van bank wordt het nieuwe IBAN gekoppeld aan de bestaande alias.

Benodigde aanpassingen bij banken

- Banken passen hun frontoffice (klantinteractiesystemen) en backoffice systemen (systemen waar de klant geen zicht op heeft) van betaalproducten en -kanalen aan, zodat rekeninghouders betalingen kunnen initiëren met een alias als identificatie.
- Banken maken hun websites, apps en API's⁷⁴ geschikt voor het gebruik van aliasen.
- Vergelijkbare aanpassingen zijn nodig in digitale aanlevermethodes en andere standaarden die nu voor de Europese overschrijving en incasso worden gebruikt.
- Het IBAN blijft de basis voor identificatie in de backoffice. De alias wordt in de frontoffice naar IBAN's omgezet. De alias wordt wel via de backoffice gedeeld met de ontvanger (begunstigde).
- Grote banken integreren een lokale kopie van de koppeltabel in de eigen systemen.⁷⁵
- Voor grensoverschrijdende transacties blijft het IBAN als parallel systeem bestaan.
- Bij overstap dienen de oude en nieuwe bank een exact moment van koppeling van de alias aan het nieuwe IBAN overeen te komen. Hiervoor moet een proces worden ingericht.

Benodigde aanpassingen bij incassanten en uitkerende instanties

- Na invoering van aliasgebruik initiëren incassanten en uitkerende instanties betalingen met de alias (en niet langer met het IBAN).
- Incassanten verrijken hun administratie met extra velden die overweg kunnen met het zelfcontrolerende karakter van de robuuste alias.
- De aliasen worden opgehaald via een online tool waarbij een incassant via het ingeven van een bulkbestand met IBAN's de bijhorende aliasen verkrijgt.

Veranderingen voor rekeninghouders

- Rekeninghouders bevestigen éénmalig dat zij hun alias hebben ontvangen en initiëren daarna op basis van dit alias betalingen.
- Direct na invoering van aliasgebruik zullen rekeninghouders de juiste alias van hun contacten moeten verkrijgen. Dit kan via een online tool.
- Wanneer een consument of bedrijf overstapt van bank kan deze hetzelfde alias blijven gebruiken in het girale betalingsverkeer.

Migratie en voorlichting

- Er komt een algemene landelijke informatie-campagne en diverse communicatierondes van banken aan hun klanten.

⁷⁴ Application Programming Interfaces (API's) laten computersystemen van verschillende partijen met elkaar communiceren en zijn daarmee van belang voor het onderling delen van digitale informatie. Banken zullen mogelijk met lokale kopieën – geïntegreerd in de eigen IT-systemen – van het koppelbestand moeten werken om de daarvoor benodigde capaciteit en verwerkingsnelheid te halen. Ook de Overstapservice werkt op deze manier.

⁷⁵ Banken hebben aangegeven dat het via externe API's raadplegen van een dergelijke centraal beheerde koppeltabel voor door zakelijke partijen ingestuurde bulkbestanden met overschrijvings- (SCT's) of incasso-opdrachten (SDD's) onvoldoende capaciteit biedt voor tijdige verwerking.

46

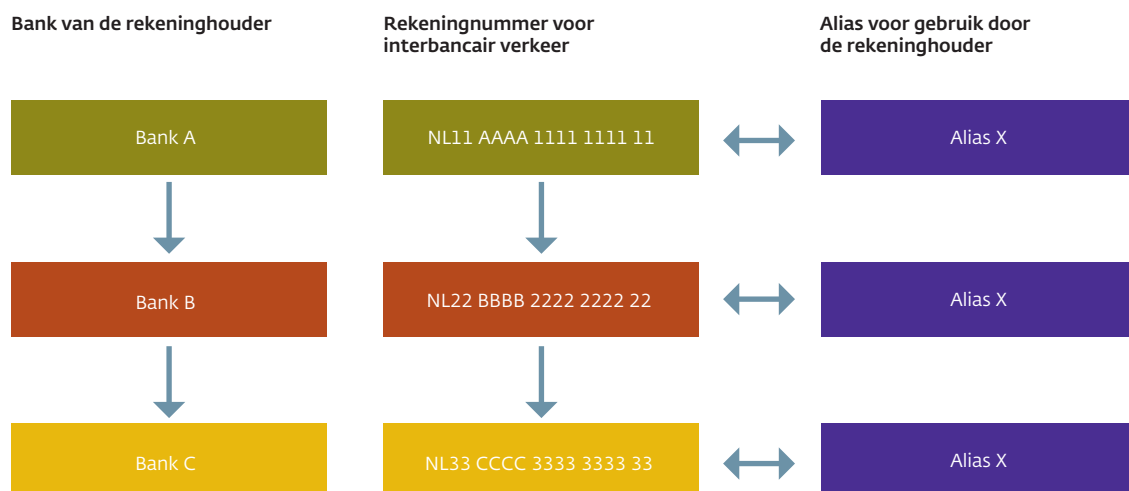
Figuur 9 laat zien hoe een alias werkt. Stel dat een persoon of bedrijf overstapt van banken die in Nederland betaalrekeningen aanbieden; van Bank A naar Bank B en vervolgens naar Bank C. Bij het overstappen wijzigt het rekeningnummer bij elke overstap naar een andere bank. Het alias dat de persoon of het bedrijf gebruiken om ten laste van de betaalrekening mee te betalen en ten gunste van de betaalrekening geld te ontvangen, blijft daarentegen hetzelfde.

3.3 Kosten en baten van een robuuste alias

3.3.1 Overzicht

De kosten-batenanalyse laat zien dat aliasgebruik voor Nederlandse IBAN's de maatschappij meer zal kosten dan opleveren. In het basisscenario is het kosten-baten saldo -/- 580 miljoen euro.⁷⁶ De totale baten bedragen 487 miljoen euro en de totale kosten 1.067 miljoen euro. Tabel 3 geeft een overzicht van de kosten en baten van een robuuste alias. De contante waarde is berekend over een periode van 10 jaar met een discontovoet van 3%.

Figuur 9 Hoe werkt aliasgebruik?

⁷⁶ Pas na ruim 30 jaar zijn de incidentele kosten terugverdiend.

Deze periode is hetzelfde als Decisio heeft gehanteerd in het onderzoek naar nummerportabiliteit dat zij in opdracht van ACM heeft uitgevoerd (Decisio 2016). Een periode van 10 jaar past bij het tempo waarin het betalingsverkeer verandert. Er vinden veel innovaties plaats en het IBAN verdwijnt in het dagelijkse betalingsverkeer steeds meer naar de achtergrond.

Uit de gevoeligheidsanalyses (SEO, 2020, tabel 3.14) blijkt het saldo van kosten en baten gevoelig voor aannames rond het percentage overstappers via de Overstapservice, het aantal primaire rekeninghouders, de indirecte baten en de systeemkosten. Op basis van deze gevoeligheidsanalyses is in twee scenario's gevarieerd met relatief ongunstige of juist gunstige aannames op deze parameters. In het meest ongunstige scenario zijn de veronderstellingen over directe en indirecte baten en (systeem)kosten somberder dan in het basisscenario en resulteert een negatief saldo van 946 miljoen euro. In het meest gunstige scenario zijn de veronderstellingen over vooral de indirecte baten door meer concurrentie positiever en gaat SEO uit van aanzienlijk lagere incidentele systeemkosten. In dat geval zijn de incidentele kosten van de introductie van het alias in ongeveer 10 jaar terugverdiend.

3.3.2 Directe baten

SEO heeft de structurele baten van aliasgebruik op jaarbasis gekwantificeerd onder de aanname dat de voordelen voor de rekeninghouder vergelijkbaar zijn met die van nummerbehoud. Daarbij is de opzet van Decisio (2016) gebruikt.⁷⁷ De aanname die is gemaakt, is dat een robuuste alias dat op grote schaal wordt toegepast en de uitwerking van de voordelen voor de rekeninghouder vergelijkbaar is met nummerbehoud.⁷⁸ De directe baten zijn uitgesplitst naar baten voor particuliere rekeninghouders, zakelijke rekeninghouders en incassanten en aanleveraars van SCT-bulkbestanden. Baten zijn hier gedefinieerd als de verlaging van de (administratieve) kosten van een overstap.

Door aliasgebruik dalen de overstapkosten en neemt onder particuliere rekeninghouders het aandeel overstappers toe. Het aandeel overstappende particuliere rekeninghouders van het totale aantal relevante particuliere rekeninghouders neemt met 1,7 procentpunt toe (kwantiteitseffect) op een totaal van 13,0 miljoen particuliere rekeninghouders. Dit is waarschijnlijk een bovengrens omdat een deel van de huishoudens slechts één primaire betaalrekening voor het hele huishouden heeft. In de huidige situatie stapt ongeveer 1,6% over (DNB, 2019). De aanname is dus dat het percentage rekeninghouders dat overstapt grofweg verdubbelt.

⁷⁷ Soms wijkt SEO af van de veronderstellingen van Decisio (2016), omdat er deels actuelere informatie beschikbaar is. Zie SEO (2020) bijlage A voor een precieze toelichting van de verschillen.

⁷⁸ Merk op dat dit in de uitwerking van de kosten niet het geval is; in het geval van aliasgebruik zijn er voor rekeninghouders incidentele verificatiekosten en opzoekkosten (zie 3.3.4).

Tabel 3 Overzichtstabel kosten en baten van een robuust alias

(Contante) waarde in miljoenen euro's, berekend over een periode van 10 jaar met een discontovoet van 3%

	Meest ongunstige scenario	Basis- scenario	Meest gunstige scenario
Directe baten			
Rekeninghouders			
Verlaging in de overstapkosten voor particuliere rekeninghouders	91	234	234
Verlaging in de overstapkosten voor MKB's	62	56	56
Incassanten en aanleveraars van SCT-bulkbestanden			
Administratieve kostenverlaging	96	130	130
Totale directe baten	248	421	421
Indirecte baten			
Betaaldienstverleners			
Efficiëntiewinst	0	66	331
Totale baten	248	487	751
Incidentele kosten			
Publieke bestuursorganen			
Ontwikkeling en implementatie van migratieplannen	-4	-4	-4
Voorlichting rekeninghouders	-19	-19	-5
Ontwikkeling en beschikbaar stellen aliasregister	-4	-4	-4
Banken, incassanten en aanleveraars van SCT-bulkbestanden			
Aanschrijven rekeninghouders	-29	-29	-29
Systeemaanpassingen	-750	-625	-375
Opzoekkosten	-52	-52	-52
Conversiekosten	-119	-119	-119
Rekeninghouders			
Eenmalige verificatiekosten IBAN-alias	-23	-34	-34
Opzoekkosten	-60	-47	-47
Totale incidentele kosten	-1061	-933	-669
Structurele kosten			
Publieke bestuursorganen			
Onderhoudskosten aliasregister	-8	-8	-
Banken, incassanten en aanleveraars van SCT-bulkbestanden			
Structurele kosten	-125	-125	-78
Totale structurele kosten	-133	-133	-78
Totale kosten	-1.194	-1.066	-747
Saldo	-946	-580	5

Daarnaast dalen de overstapkosten voor particuliere rekeninghouders doordat hun werklust van de overstap afneemt en doordat een overbruggingsperiode met de vaste kosten van de oude en nieuwe betaalrekening komt te vervallen. De overstapkosten dalen vooral voor mensen die geen gebruikmaken van de Overstapservice (Tabel 4).⁷⁹

Mensen die zonder aliasgebruik ook zouden overstappen, realiseren een kostenverlichting van in totaal 19 miljoen euro die vooral bestaat uit tijdsbesparing. Een deel van hen, 72 duizend mensen, gebruikt de Overstapservice. In geld uitgedrukt besparen zij 27 euro. Dit leidt tot jaarlijkse baten van 2 miljoen euro, die voor 89% wordt veroorzaakt door

de tijdsbesparing. Een ander deel van deze groep, 137 duizend mensen, maakt bij overstappen geen gebruik van de Overstapservice. Voor hen is de kostenverlichting 124 euro, die voor 93% wordt veroorzaakt door de tijdsbesparing. De baten voor deze groep zijn 17 miljoen euro.

Mensen die door aliasgebruik overstappen, realiseren een kostenverlichting van in totaal 10 miljoen euro. Als een aliansysteem wordt ingevoerd, komt er een extra groep overstappers. De voordelen voor deze overstappers bedragen gemiddeld de helft van de voordelen van particuliere rekeninghouders die ook zonder aliasgebruik overstappen.⁸⁰

Tabel 4 Directe baten particuliere rekeninghouders in het geval van een aliansysteem, per jaar

		Aandeel OVS/ DHZ (%)	Overstappers (aantallen in duizenden)	Kosten- verlichting (in euro's)	Totaal (in duizenden euro's)
Overstappen ongeacht alias	OVS	34	72	27	1.967
	DHZ	66	137	124	17.027
Extra overstappers indien alias	OVS	34	77	14	1.058
	DHZ	66	147	62	9.156
Totaal					29.207

Bron: SEO (2020).

Toelichting: OVS = rekeninghouders die gebruik (zouden) maken van de Overstapservice.
DHZ = Doe Het Zelf: rekeninghouders die geen gebruik (zouden) maken van de Overstapservice.

⁷⁹ De 34% particuliere overstappers met Overstapservice is de ratio van 72 duizend particuliere overstappers via de Overstapservice en iets minder dan 209.000 overstappers (cijfers 2018).

⁸⁰ SEO gaat uit van een lineaire vraagcurve, waardoor de voordelen voor nieuwe overstappers gemiddeld de helft bedragen van de kostenreductie. Zie ook Decisio (2016) en SEO (2020), bijlage B.2.

50

Ook de overstapkosten voor het MKB dalen, waarbij er weer een groep is die toch al zou overstappen en een groep die bij een alias daartoe alsnog besluit. Het aantal MKB-bedrijven dat jaarlijks overstapt, stijgt van 25 duizend naar 51 duizend. Hiervoor is gekeken naar het totale aantal MKB-bedrijven met ten minste één zakelijke betaalrekening. Ook hier heeft SEO de populatie (1,2 miljoen) met de overstapperpercentages met en zonder aliasgebruik vermenigvuldigd. SEO hanteert voor de situatie zonder aliasgebruik het overstapperpercentage voor MKB-bedrijven van Decisio (2016): 2 procent. Bij gebrek aan gegevens over overstapintenties van zakelijke gebruikers veronderstelt SEO dat de relatieve toename van de overstapgeneigdheid door introductie van een alias vergelijkbaar is met die van particulieren en grofweg verdubbelt in de situatie met aliasgebruik.

De totale directe baten voor MKB-bedrijven zijn 7 miljoen euro per jaar. Het overgrote deel van de kostenverlichting wordt veroorzaakt door de verminderde werklast. Tabel 5 toont de baten voor de verschillende groepen. Het aantal actieve zakelijke rekeninghouders dat profiteert van de mogelijkheid tot aliasgebruik is lager dan het aantal particuliere huishoudens dat profiteert, maar de baat (kostenverlichting) per overstappende rekeninghouder is hoger. Dit wordt veroorzaakt door zowel een hogere initiële werklast voor een zakelijke overstap als door meerkosten tijdens de overbruggingsperiode. De overbruggingsperiode is langer en de vaste maandelijkse abonnementskosten zijn grosso modo driemaal de vaste kosten van de particuliere pakketkosten. In lijn met Decisio (2016) wordt voor zakelijke overstappers die zonder Overstapservice overstappen een overbruggingsperiode gehanteerd die ruim vier keer langer is dan voor particuliere overstappers, namelijk 13 maanden in plaats van

Tabel 5 Directe baten MKB-bedrijven in het geval van een aliansysteem, per jaar

		Aandeel OVS/ DHZ (%)	Overstappers (aantallen in duizenden)	Kosten- verlichting (in euro's)	Totaal (in duizenden euro's)
Overstappen ongeacht alias	OVS	77	19	88	1.678
	DHZ	23	6	514	2.876
Extra overstappers indien alias	OVS	77	21	44	902
	DHZ	23	6	257	1.547
Totaal					7.003

Bron: SEO (2020).

Toelichting: OVS = rekeninghouders die gebruik (zouden) maken van de Overstapservice.

DHZ = Doe Het Zelf: rekeninghouders die geen gebruik (zouden) maken van de Overstapservice.

3 maanden.⁸¹ Het percentage van 77% overstappers met Overstapservice is de ratio van 19 duizend zakelijke overstappers met Overstapservice in 2018⁸² en het totaal aantal zakelijke overstappers van 25 duizend.

Tenslotte zijn er lagere administratieve lasten voor de vaste betaalrelaties van overstappers. Dit zijn relaties zoals bijvoorbeeld het energiebedrijf, de (gemeentelijke) belastingen, de Belastingdienst, het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV) en werkgevers of salarisverwerkers. Zij hoeven in de nieuwe situatie niet langer het IBAN aan te passen bij een overstap van de betaalrekeninghouder. De directe jaarlijkse baten voor

directe afschrijvingsrelaties bedragen 16 miljoen euro. Als er aliasgebruik is, valt de werklast van administratieve aanpassing van het rekeningnummer weg. Het totale aantal bankrelaties is benaderd door het gemiddelde aantal vaste bij- en afschrijvingsrelaties per overstapper te vermenigvuldigen met het totale aantal particuliere en zakelijke overstappers in de situatie zonder aliasgebruik. Vervolgens is het prijseffect vastgesteld door de totale geschatte tijd die gemoeid gaat met de administratieve aanpassing voor de bankrelatie te vermenigvuldigen met het interne uurtarief voor administratief personeel. De administratieve aanpassing kost dubbel zo veel tijd als de rekeninghouder overstapt zonder Overstapservice.⁸³

Tabel 6 Directe baten voor incassanten en aanlevers van SCT-bulkbetalingen door administratieve kostenverlaging, per jaar

Overstappers	Aandeel OVS/DHZ (%)	Vaste bij- en afschrijvingsrelaties (aantallen)	Overstappers (aantallen in duizenden)	Kostenverlichting per bij- en afschrijvingsrelatie (in euro's)	Totaal (in duizenden euro's)	
Particulier	OVS	34	14	72	3	3.176
	DHZ	66	14	137	7	12.101
Zakelijk	OVS	77	15	19	3	949
	DHZ	23	15	6	7	556
Totaal					16.226	

Bron: SEO (2020).

Toelichting: OVS = rekeninghouders die gebruik (zouden) maken van de Overstapservice.

DHZ = Doe Het Zelf: rekeninghouders die geen gebruik (zouden) maken van de Overstapservice.

⁸¹ Decisio (2016) gaat uit van hogere risico-aversie van zakelijke rekeninghouders, mogelijk door hogere frequenties in overboekingen en/of bedragen van en naar zakelijke betaalrekeningen.

⁸² Dit aantal is berekend op basis van het percentage 21% zakelijk van de in totaal 91 duizend rekeninghouders die in 2018 gebruik hebben gemaakt van de Overstapservice.

⁸³ De correctie past SEO toe op basis van gesprekken met incassanten, die aangaven beduidend minder tijd kwijt te zijn aan administratieve aanpassingen als deze via de Overstapservice worden gecommuniceerd.

3.3.3 Indirecte baten

Herverdelingseffecten als gevolg van meer concurrentie worden in de analyse buiten beschouwing gelaten. Lagere overstapkosten leiden via hogere mobiliteit van particuliere en zakelijke rekeninghouders en toegenomen overstapdreiging tot meer concurrentie op de markt voor betaalrekeningen, met een neerwaartse druk op de marktprijs de als gevolg. Dit verlaagt het surplus bij de aanbieders van betaalrekeningen ten gunste van het consumenten-surplus. De totale maatschappelijke baten blijven echter gelijk: er worden niet meer betaalrekeningen afgenomen. De herverdeling wordt daarom in de analyse buiten beschouwing gelaten.

Hogere concurrentie leidt tot druk op aanbieders van betaalrekeningen om efficiënter te worden. De totale afname in kosten als gevolg van een toename in efficiëntie (vermindering van de X-inefficiëntie) is een maatschappelijke baat. Deze zal deels ten bate van banken en deels ten bate van gebruikers komen. De omvang van die kostenafname hangt af van het huidige efficiëntieniveau van de markt en van het huidige concurrentieniveau.

De structurele indirecte baten in termen van een afname van de X-inefficiëntie worden constant verondersteld in de tijd, wat de baten waarschijnlijk overschat. Het is echter goed mogelijk dat door toetreding van nieuwe spelers op de betaalmarkt in de komende jaren de concurrentie op de markt en

daarmee de efficiëntie sowieso toeneemt. In dat geval is het additionele positieve effect van aliasgebruik op de efficiëntie in de toekomst kleiner dan de SEO-schatting. Een tweede kanttekening is dat aliasgebruik een toetredingsbarrière vormt voor buitenlandse toetreders: zij moeten immers voordat zij kunnen toetreden op de Nederlandse markt voor betaalrekeningen het alias implementeren in hun systemen. Ook dit beperkt de toename van de concurrentie door de introductie van een alias.

De efficiëntiewinst wordt benaderd als percentage van het deel van de markt waarin ruimte is voor efficiëntiewinst.⁸⁴ Om drie redenen wordt niet de gehele marktomzet als basis voor de berekening van deze indirecte baten gebruikt. Ten eerste is het betalingsverkeer in Nederland al efficiënt, waarbij een onderscheid gemaakt kan worden tussen particuliere en zakelijke betaalrekeningen. Eventuele efficiëntiewinst ligt vooral op de zakelijke markt. Ten tweede is een onderscheid gemaakt tussen de marktomzet van bancaire en niet-bancaire betaaldienstaanbieders, waarbij de omzet van niet-bancaire betaaldienstaanbieders buiten beschouwing is gelaten omdat dit deel van de markt al bijzonder efficiënt is (Panteia, 2018).⁸⁵ Ten derde wordt op basis van Panteia (2018) verondersteld dat op de zakelijke betaalrekeningmarkt alleen ruimte is voor efficiëntiewinst op de markt van bancaire online betaaldiensten.⁸⁶

⁸⁴ Ook in het onderzoek van de ACM (2016) worden andere bancaire deelmarkten (bijvoorbeeld de hypotheekmarkt) niet in de berekening van de indirecte baten betrokken. Het lijkt niet waarschijnlijk dat een toename van concurrentie op de deelmarkt voor betaalrekeningen leidt tot significant meer concurrentie op andere bancaire deelmarkten.

⁸⁵ Panteia (2018). Kosten van het toonbankbetalingsverkeer in 2017.

⁸⁶ Decisio (2016) benadert de ruimte voor efficiëntiewinst als een fractie van de gehele marktomzet van particuliere en zakelijke betaalrekeningen, inclusief alle transactiekosten.

SEO neemt aan dat ruimte voor efficiëntiewinst zich voornamelijk bevindt op de markt voor zakelijke bankrekeningen. Ten eerste stelt Boot (2007) op basis van empirisch onderzoek dat Nederlandse banken de lage betaaldiensttarieven voor particulieren grotendeels compenseren door hogere tarieven voor zakelijke klanten (nog steeds zijn tarieven voor zakelijke gebruikers aanzienlijk hoger dan voor particulieren).⁸⁷ Dit suggereert dat er minder concurrentie is op de zakelijke markt. Hier zijn ook aanwijzingen voor (van der Heijden, 2019)⁸⁸. Ten tweede is de mate van productkoppeling van bancaire dienstverlening hoger op de markt voor zakelijke betaalrekeningen, wat zorgt voor overstapdrempels en een afname in de prikkels tot efficiëntie en innovatie voor betaaldienstaanbieders (Nederlandse Mededingingsautoriteit, 2010).⁸⁹ Gezien de geringe ruimte voor efficiëntiewinst op de markt voor particuliere betaalrekeningen, laat SEO de totale bancaire kosten voor particuliere betaalrekeninghouders buiten beschouwing.⁹⁰

Voor de inschatting van de efficiëntiewinst gebruikt SEO de verschillen tussen de kosten die MKB'ers maken wanneer zij hun online betaalservicediensten van niet-bancaire betaaldienstverleners respectievelijk banken afnemen. Door de productkoppeling

tussen zakelijke betaalrekeningen en aanvullende bancaire betalingsverkeerdiensten, wordt vooral de concurrentie tussen bancaire instellingen bevorderd als gevolg van lagere overstapdrempels. Eventuele prijseffecten op de relatief efficiënt opererende niet-bancaire betaaldienstaanbieders laat SEO buiten beschouwing.

Effecten op de markt voor bancaire betalingsverkeerdiensten aan grootwinkelbedrijven (GWB's) en corporaties⁹¹ worden als neveneffecten geclassificeerd, omdat geen veranderingen in het overstapgedrag voor GWB's en corporaties als gevolg van aliasgebruik wordt verwacht. Daarentegen neemt SEO eventuele neveneffecten (een toegenomen efficiëntie op de bancaire dienstverleningsmarkt voor MKB-bedrijven bevordert de efficiëntie in betaaldiensten aan GWB's en corporaties) mee in de beschouwing van indirecte effecten.

De totale binnenlandse marktomzet in bancaire betalingsverkeerdiensten voor MKB-betalrekeninghouders wordt geschat op ruim 350 miljoen euro per jaar (SEO, 2020, tabel 3.7). Dit is gemiddeld 280 euro per zakelijke betaalrekeninghouder per jaar voor in totaal van 1,2 miljoen zakelijke betaal-

87 Boot, A. (2007). Competitiveness assessment and key issues for the Dutch retail banking sector. Rapport voor de OESO, juli.

88 Van der Heijden, R. (2019). Is er bij zakelijke bankrekeningen sprake van kartelvorming? Amsterdam: de Volkskrant, 4 april.

89 Nederlandse Mededingingsautoriteit (2010). Productkoppeling en overstapdrempels bij bancaire dienstverlening aan het MKB. Monitor Financiële Sector.

90 Een enigszins gedateerde internationale vergelijking van de prijzen van betaalrekeningen (Bureau van Dijk & CEPS, 2009) laat zien dat op dat moment de prijs van een betaalrekening in Nederland voor verschillende gebruikersprofielen tot de laagste van Europa behoorde. Bureau van Dijk en CEPS (2009). Data collection for prices of current accounts provided to consumers. Finale rapport. In opdracht van EC, Directorate-General for Health and Consumers.

91 De grens van 250 werknemers wordt gehanteerd in het onderscheid tussen het MKB en GWB.

54

rekeninghouders.⁹² Hieronder vallen alle kosten die banken in rekening brengen aan MKB-bedrijven die direct betrekking hebben op de zakelijke betaalrekening.⁹³ Deze kosten bestaan voor 40 procent uit vaste kosten die van toepassing zijn op iedere zakelijke betaaldienst aanbieder. De overige 60 procent is transactie- en omzetgebonden, en de hoogte per betaalrekeninghouder is afhankelijk van directe deelname aan het toonbank- en/of e-commerce betalingsverkeer.⁹⁴ Voor het gros van de zakelijke betaalrekeninghouders bedragen de gemiddelde jaarlijkse transactiekosten minder dan 15 euro per jaar.⁹⁵ Hierdoor zijn de mediane jaarlijkse kosten 130 euro per betaalrekeninghouder, ofwel minder dan de helft van het gemiddelde van 280 euro.

De ruimte voor bancaire efficiëntiewinsten wordt vooral op de markt van online betalingsverkeerdiensten verwacht. De druk op de kosten is naar verwachting de afgelopen jaren reeds toegenomen, doordat banken als gevolg van een aanhoudend negatief rentebeleid hun focus van rente-inkomsten naar tariefinkomsten uit bancaire betalingsverkeerdiensten hebben verlegd (Vozková & Kuc, 2016).⁹⁶ De totale omzet op de markt van online betalingsverkeerdiensten door bancaire instellingen is naar schatting 51 miljoen euro (SEO, 2020, tabel 3.8), oftewel ongeveer een zevende van de totale bancaire

kosten voor MKB-bedrijven met een zakelijke betaalrekening en 1,6% van de totale online omzet voor MKB-bedrijven met bancaire betaalsystemen (3.259 miljoen euro).⁹⁷

Efficiëntiewinst op de markt voor online betaalverkeerdiensten

Op de markt voor online betalingsverkeerdiensten hebben banken een concurrentievoordeel ten opzicht van niet-bancaire betaaldienst aanbieder. Dit komt doordat banken een koppeling kunnen leggen met zakelijke betaalrekeningen en geldt het vooral voor kleinere, startende ondernemingen met een beperkt aantal online transacties. Een zakelijke betaalrekening kan bijvoorbeeld gecombineerd worden met een bancair webwinkelabonnement voor het kunnen accepteren van online betalingen. Door deze koppeling, die hun niet-bancaire concurrenten niet kunnen maken, zijn bancaire instellingen in staat hogere tarieven te rekenen voor een minder uitgebreide dienstverlening ten opzichte van de meer concurrerende niet-bancaire betaaldienst aanbieder.

Het concurrentievoordeel speelt vooral bij kleinere, startende ondernemingen met een beperkt aantal online transacties (Panteia, 2016). Bedrijven maken veelal de overstap naar niet-bancaire betaaldiensten

⁹² Zoals eerder is aangegeven, benadert SEO de fractie MKB's zonder zakelijke betaalrekening als het totale aantal MKB's minus de fractie eenmansbedrijven zonder zakelijke betaalrekening (ZZP Barometer, 2018) maal de fractie eenmansbedrijven in de totale MKB populatie (CBS StatLine).

⁹³ Rekeningcourant krediet wordt geclassificeerd als financieringskosten en valt daarmee buiten de marktanalyse van betalingsverkeerdiensten.

⁹⁴ De bancaire transactiekosten hebben alleen betrekking op betalingsverkeerdiensten die direct door de bank worden geleverd en geïncasseerd en zijn dus lager dan de totale transactiekosten per transactie.

⁹⁵ Gebaseerd op een gemiddeld aantal transacties van 160 voor zzp'ers (Zzpdaily, 2019).

⁹⁶ Vozková, K. en M. Kuc (2016). Net fee and commission income determinants of European cooperative banks.

International Scholarly and Scientific Research & Innovation, 10(12), 3919–3924.

⁹⁷ Dit percentage is gelijk aan het percentage berekend door Panteia (2018, pp. 8) voor MKB-bedrijven met bancaire betalingsystemen.

op het moment dat de bedrijfsactiviteiten uitbreiden, omdat de betreffende niet-bancaire betaaldienstaanbieders doorgaans meer alomvattende dienstverlening dan banken bieden voor het accepteren van online betalingen. Als gevolg daarvan zijn de interne transactiekosten bij niet-bancaire betaaldienstaanbieders vaak lager (Panteia, 2016), wat wordt weerspiegeld in lagere totale transactietarieven ten opzichte van bancaire online betaaldiensten (Panteia, 2018).

Om te concurreren met grote niet-bancaire aanbieders, dienen banken de efficiëntie van deze aanbieders te benaderen.⁹⁸ De maximale hoogte van de efficiëntiewinst is benaderd als de verandering in de fractie online transactiekosten gedeeld door online omzet. Dit percentage is hoger voor toonbankinstellingen die bancaire online betaaldiensten

afnemen dan voor instellingen die daar niet-bancaire online betaaldiensten voor afnemen (Panteia, 2018).⁹⁹

De efficiëntiewinst op de markt voor online betaaldienstverlening wordt op maximaal 8 miljoen euro geschat (zie tabel 7). Daarbij gaat het percentage bancaire online transactiekosten als fractie van de online omzet van 1,6% naar 1,3%. Dit is de kostenomzet fractie van instellingen die niet-bancaire online betaaldiensten afnemen. Hoe de efficiëntiewinst verdeeld wordt tussen zakelijke eindgebruikers en bancaire dienstverleners is op voorhand niet te zeggen. Als de concurrentiedruk groot genoeg is, zullen lagere kosten leiden tot lagere tarieven voor eindgebruikers. Het is ook denkbaar dat de lagere inefficiënties zich (deels) vertalen in hogere winstmarges voor banken.

Tabel 7 Efficiëntiewinst bancaire instellingen op de markt voor online betaaldienstverlening

	Online omzet MKB via bancaire online betaaldiensten (in duizenden euro's)	Totale bancaire transactiekosten (in duizenden euro's)	Bancaire online transactiekosten als fractie van de online omzet (%)
Huidig kosten	3.259.330	50.709	1,6
Kosten bij alias	3.259.330	42.463	1,3
Efficiëntiewinst		8.246	0,3

Bron: SEO (2020).

⁹⁸ Dit kan bijvoorbeeld het inrichten van eigen acquiringdiensten voor betalingen, en het verbreden van het aanbod in betaalmethoden zijn. Als dit leidt tot meer klanten, zorgt dat voor schaalvoordelen.

⁹⁹ Op het percentage van 1,1% (Panteia, 2018) voert SEO nog een correctie door voor selectie-effecten. Het gemiddelde transactiebedrag is namelijk hoger voor MKB's die niet-bancaire betaaldiensten afnemen. Zij hebben daardoor schaalvoordelen die niet gelden voor de MKB's die bancaire betaaldiensten afnemen.

De mate waarin deze efficiëntiewinst daadwerkelijk behaald zal worden, is onzeker. De legacy kosten¹⁰⁰ waar banken mee te maken hebben, en die niet-bancaire aanbieders veelal in veel mindere mate hebben, kunnen het behalen van deze efficiëntiewinst in de weg staan. Tegelijkertijd zijn er andere factoren die waarschijnlijk ook al tot een efficiëntiewinst bij banken zullen leiden zonder aliasgebruik. De concurrentiedruk neemt autonoom toe door toetreding van nieuwe aanbieders en technologische innovaties. Denk aan de invoering van PSD2 en de komst van grote technologiebedrijven die in toenemende mate ook bancaire activiteiten – waaronder betaaldiensten – aanbieden.

3.3.4 Incidentele kosten

De kosten die gemaakt zijn voor de overgang naar IBAN vanwege de SEPA-migratie zijn als indicatie gebruikt voor de kosten van introductie van een nieuwe robuuste alias, met een afslag. Gesprekken met banken, incassanten en betaaldienstverleners geven aanleiding om te veronderstellen dat introductie van een nieuwe robuuste alias met vergelijkbare kosten gepaard gaat als de introductie van het IBAN. De hogere (incidentele) kosten zullen als gevolg van de introductie van de alias in de overgangsfase deels in de tarieven terecht komen en deels ten koste van de winst van banken gaan. Op lange termijn zullen alleen de structurele kosten tot hogere tarieven leiden.

Kosten voor publieke bestuursorganen

De migratie naar aliasgebruik gaat gepaard met incidentele kosten van 28,7 miljoen voor publieke

bestuursorganen. Deze incidentele kosten bestaan uit drie componenten: (1) de ontwikkeling en implementatie van migratieplannen (4,3 miljoen euro), (2) voorlichting aan rekeninghouders (20 miljoen euro), en (3) de ontwikkeling van een aliasregister (4,4 miljoen euro).

Ten eerste moeten migratieplannen worden ontwikkeld en geïmplementeerd. Hiervoor is een uitbreiding van de juridische, technische en operationele capaciteit nodig. Dergelijke meerkosten bedroegen 4,3 miljoen euro voor de ondersteuning en begeleiding van de SEPA-migratie.¹⁰¹ Enerzijds betrof de migratie in het type betaalgegevens (IBAN) slechts een onderdeel van de overgang naar SEPA. Anderzijds dienen voor invoering van een verplicht te gebruiken alias aanvullende aanpassingen in de wetgeving te worden doorgevoerd. Verondersteld is dat deze verschillen grosso modo tegen elkaar wegvallen.

Ten tweede moeten publieke bestuursorganen zorgen voor voorlichting aan rekeninghouders. Communicatie naar alle rekeninghouders is een tijdrovend en kostbaar proces omdat het er veel zijn en ook kwetsbare groepen zoals ouderen en laaggeletterden bereikt moeten worden. De eisen aan de kwaliteit van voorlichting zijn hoog. Internet-criminelen spelen via phishing bijvoorbeeld in op actualiteiten zoals de introductie van nieuwe betaaldiensten. De omvang van de doelgroep en de hoge eisen aan de voorlichting komen overeen met de recente voorlichtingscampagne voor de stelsel-

¹⁰⁰ Kosten die gemaakt worden vanwege een of meerdere computersystemen die, hoewel verouderd, nog steeds in gebruik zijn.

¹⁰¹ Tabel 3.10 in SEO (2020) berekent deze kosten op basis van het aantal fte belast met de SEPA-migratie in periode 12-2011 tot 12-2014 op basis van de ZBO-verantwoording 2018 (DNB, 2019).

Tabel 8 Incidentele kosten voor banken, incassanten en aanleveraars van SCT-bulkbestanden

Bedragen in duizenden euro's

	Banken	Incassanten en aanleveraars van SCT-bulkbestanden	Totaal
Aanschrijven rekeninghouders	30.000	-	30.000
Systeemaanpassingen	524.333	119.477	643.809
Opzoekkosten	32.844	22.255	55.099
Conversiekosten	82.501	43.590	126.091
Totaal	669.677	185.321	854.999

Bron: SEO (2020).

herziening van donorregistratie waarvoor 20 miljoen euro aan voorlichtingskosten is geraamd. De voorlichtingskosten van aliasgebruik worden daarom ook op 20 miljoen euro geraamd. De contante waarde over 10 jaar komt op 19 miljoen euro, omdat niet alle kosten in het eerste jaar gemaakt worden.

Ten derde moet er een aliasregister (centrale koppeltabel) worden ontwikkeld en beschikbaar worden gesteld aan betaaldienstaanbieders en rekeninghouders. Er zijn drie technische eisen aan het bestand die overeenkomen met de technische eisen van het Donorregister. Ten eerste dienen alle betaaldienstaanbieders toegang te krijgen tot het register om gegevens uit eigen applicaties en systemen te linken met het aliasregister. Ten tweede dienen rekeninghouders beveiligd in te kunnen loggen om hun koppeling te kunnen verifiëren. Ten derde moet het register grote bulkbestanden met

overschrijvings- of incasso-opdrachten kunnen verwerken. Als gevolg daarvan wordt uitgegaan van een evenredige 2,5 miljoen euro aan externe bouwkosten en 1,9 miljoen euro aan interne kosten.

Kosten voor banken, incassanten en aanleveraars van SCT-bulkbestanden

De incidentele kosten voor banken, incassanten en aanleveraars van SCT-bulkbestanden is veruit de grootste kostenpost. De incidentele kosten omvatten: (1) het aanschrijven van betaalrekeninghouders, (2) systeemaanpassingen, (3) opzoekkosten, en (4) conversiekosten. In totaal bedragen de incidentele kosten 669,7 miljoen euro voor banken en 185,3 miljoen euro voor incassanten en aanleveraars van SCT-bulkbestanden. Bij elkaar opgeteld is dit 855 miljoen euro.¹⁰² Tabel 8 geeft een overzicht van de incidentele kosten voor banken, incassanten en aanleveraars van SCT-

¹⁰² Hierbij is gecorrigeerd voor inflatie en veranderingen in de omvang van het girale betalingsverkeer.

bulkbestanden.¹⁰³ De incidentele kosten worden hieronder beschreven.

De eerste kostenpost – het aanschrijven van rekeninghouders en het verwerken van hun reacties – wordt geraamd op 30 miljoen euro. Voorafgaand aan de aliasmigratie, dient de rekeninghouder eenmalig zijn of haar IBAN/alias-koppeling te verifiëren. De structuur in bijbehorende aanschrijfkosten komt opnieuw overeen met de kosten van de stelselherziening donoregistratie die geraamd zijn op 25-35 miljoen euro.¹⁰⁴ Ten eerste worden alleen rekeninghouders aangeschreven die nog niet hun IBAN/alias-koppeling hebben geverifieerd. Ten tweede kan de registratie zowel schriftelijk als online worden voltooid.

De tweede incidentele kostenpost voor banken en incassanten en aanleveraars betreft de aanpassingen in de IT-systemen en registratie van betaalgegevens in giraal bulkbetaalverkeer en wordt geraamd op 643,8 miljoen euro. Voor automatische incasso's (SDD's) zijn de kosten 343,9 miljoen euro. Voor overschrijvingen (SCT's) bedragen de kosten 299,9 miljoen euro. In beide gevallen kijken banken tegen hogere kosten aan. De Betaalvereniging (2018) stelt "(...)" dat op dit moment het gebruik van aliases niet voorziet in een alternatief voor IBAN voor zakelijke betalingen door consumenten (bijvoorbeeld incasso) en ontvangsten (bijvoorbeeld salaris). Dit zou een totaal nieuwe rekeningssystematiek bij zakelijke marktpartijen vergen leidend tot een kostbaar en tijdrovend project,

vergelijkbaar met de introductie van IBAN een aantal jaren geleden".¹⁰⁵ Als gevolg dienen de ex-post schattingen van de incidentele systeem-aanpassingskosten van de SEPA-migratie als input voor het vervolg van de kostenanalyse. SEO heeft een afslag van 24% gedaan op deze kosten. Naast de overgang naar het IBAN werd namelijk met de SEPA-migratie eveneens de ISO 20022 /XML-standaard voor bulkopdrachten (met overschrijvings- of incasso-opdrachten) in giraal betalingsverkeer van kracht.

Onderliggende kostendrijvers van deze tweede kostenpost vallen uiteen in systeemanalyses en -aanpassingen, interne veranderingskosten en externe kosten. Systeemanalyses betreft een inventarisatie van de bestaande systemen, waarbij benodigde aanpassingen worden vastgesteld. Met betrekking tot migratie naar aliasgebruik betreffen systeemaanpassingen onder andere:

- Koppelingen met het centrale aliasregister;
- Veranderingen in de systeemomgeving als gevolg van een nieuw gegevenstype van betaalgegevens;
- Creëren van duale betaalgegevensvelden voor Nederlandse aliases en niet-Nederlandse IBAN's;
- Aanpassing vermelding van eigen betaalgegevens op website, briefpapier en zakelijke facturaties;
- Veranderingen in interfaces.

De derde incidentele kostenpost betreft het verzamelen van de aliases in het klantenbestand, deze onderzoekskosten worden geschat op 32,8 miljoen

¹⁰³ Zie tabel 3.11 in SEO (2020) voor meer details.

¹⁰⁴ Kamerstukken II, 33 506, nr. 28.

¹⁰⁵ Betaalvereniging Nederland (2018). [Jaarverslag 2017](#).

euro voor banken en 22,3 miljoen euro voor de incassanten en aanleveraars van SCT-bulkbestanden. Er wordt een centrale omnummer-faciliteit verondersteld die in vormgeving en omvang grotendeels overeenkomt met de voor de SEPA-migratie ingerichte Over op IBAN-Omnummertool. In deze tool wordt door middel van de combinatie van het internationale bank identificatienummer (BIC) en het oude (pré-SEPA) Nederlandse rekeningnummer het IBAN gegenereerd. Het is aannemelijk dat omnummering naar aliassen gepaard gaat met het combineren van verschillende gegevens. Indien incassanten en aanleveraars van SCT-bulkbestanden niet over alle benodigde gegevens beschikken, zullen zij opnieuw opzoekkosten maken. Er is verondersteld dat deze zich in eenzelfde range als de BIC opzoek- en verzamelkosten bevinden.

De laatste incidentele kosten voor banken en incassanten en aanleveraars van SCT-bulkbestanden zijn de conversiekosten, die 82,5 miljoen voor banken en 43,6 miljoen voor incassanten en aanleveraars van SCT-bulkbestanden bedragen. Er vindt migratie plaats in de systemen waarbij de IBAN-registratie wordt aangevuld met de aliasregistratie. In de migratie naar IBAN-registratie werden zogenaamde conversiediensten op meerdere niveaus ingericht en aangeboden, zowel door betaaldienstaanbieders, leveranciers van IT-diensten als op kleinere schaal door boekhoudsoftwareleveranciers. In het laatste geval betreft het voornamelijk kleinschalige incassanten die van boekhoudsoftwarepakketten gebruikmaken waarin betaalsystemen zijn verwerkt.

Kosten voor rekeninghouders

De incidentele verificatiekosten voor rekeninghouders zijn geraamd op 28,8 miljoen euro voor particuliere rekeninghouders en 7,1 miljoen euro voor zakelijke rekeninghouders. Deze kosten bestaan uit (1) de eenmalige verificatie van de koppeling tussen de bestaande IBAN en het gedistribueerd alias en (2) het opzoeken van aliassen van bankrelaties. Conform SEO, Ecorys & Van Zutphen Economisch Advies (2018) wordt de benodigde tijd voor een online ("digitaal indienen formulier") en schriftelijke ("via de post indienen formulier") eenmalige verificatie op respectievelijk 5 en 15 minuten geschat. De fractie rekeninghouders die de verificatie online voltooit, is benaderd als de fractie rekeninghouders die online bankieren (CBS, 2018) maal de fractie rekeninghouders aangesloten bij betaaldienstverleners met online IBAN-functionaliteiten (een voorbeeld van zo'n functionaliteit is als er automatische suggesties worden gedaan tijdens het intypen van naam en IBAN).¹⁰⁶ Verondersteld is dat de overige rekeninghouders de verificatie schriftelijk voltooiën. Verder wordt aangenomen dat het uurtarief voor particuliere rekeninghouders 15 euro bedraagt en voor zakelijke rekeninghouders 39 euro.

De tweede kostenpost voor rekeninghouders betreft het eenmalig opzoeken van aliassen van afschrijvingsrelaties waarbij de rekeninghouder de betaling overboekt en is geraamd 22,2 miljoen euro voor particuliere rekeninghouders en 27,4 miljoen euro voor zakelijke rekeninghouders. Deze definitie laat onder andere 'betaalverzoeken' buiten beschouwing,

omdat in het verzoek de betaalgegevens van de begunstigde betaalrekeninghouder reeds zijn verwerkt, en er geen uitwisseling van betaalrekeninggegevens nodig is om de betaling uit te voeren.

3.3.5 Structurele kosten

Kosten voor publieke bestuursorganen

Voor publieke bestuursorganen zijn er twee soorten structurele kosten die gepaard gaan met aliasgebruik: (1) onderhoudskosten van het aliasregister, en (2) afwijken van SEPA wetgeving. De eerste kostenpost wordt geschat op 1 miljoen euro. Met de start van aliasgebruik en het aliasregister komen de onderhoudskosten voor binnenlandse betalingen in de Over op IBAN Omnummertool te vervallen. Indien de onderhoudskosten van het aliasregister hoger uitvallen dan de onderhoudskosten van de huidige IBAN-Omnummertool, is er sprake van een stijging in de structurele kosten voor publieke bestuursorganen. Mogelijke oorzaken van dergelijke meerkosten betreffen onder andere een hogere raadpleegfrequentie van het bestand, een toename in de omvang van het bestand en hogere eisen aan de mogelijke kanalen voor grote zakelijke gebruikers (aanlevers van SCT- en SDD-bulkbestanden). Zoals eerder is aangegeven, zijn er overeenkomsten tussen de technische eisen van een aliasregister en de technische eisen van het huidige Donorregister. Om deze redenen wordt de ondergrens in de begrote structurele meerkosten voor het Donorregister als schatting van de meerkosten voor het aliasregister gehanteerd en geschat op 1 à 2 miljoen euro per jaar.

De tweede kostenpost betreft het afwijken van SEPA-standaarden, deze kan echter niet worden gekwantificeerd. SEPA heeft girale eurobetalingen (Europese overschrijvingen (SCT's en SCT_{INST}) en – incasso's (SDD's)) gestandaardiseerd, die zijn vastgelegd in de betreffende EPC-Rulebooks. Verplichte gebruikmaking van het IBAN door betaaldienstverleners en -gebruikers maakt onderdeel uit van deze standaarden.¹⁰⁷ Afwijking van de Europese standaarden brengt behalve incidentele kosten ook structurele kosten met zich mee. Het is mogelijk dat als ontwikkelingen in SEPA divergeren van de Nederlandse aliasoplossing deze kosten substantieel worden.

Kosten voor banken, incassanten en aanlevers van SCT-bulkbestanden

Banken, incassanten en aanlevers van SCT-bulkbestanden maken structurele kosten voor de benodigde veranderde IT-systemen van 15,6 miljoen euro per jaar. De benodigde IT-aanpassingen leiden op verschillende manieren tot structurele meerkosten. Ten eerste nemen de systemen in omvang en complexiteit toe, omdat er in het girale betalingsverkeer een duaal systeem ontstaat met onderscheid tussen Nederlandse aliasen (met landcode 'NL' erin) en buitenlandse (niet-Nederlandse) IBAN's. Hierdoor maken in diverse betaalsystemen enkele datavelden plaats voor dubbele betaalgegevensvelden. Er ontstaat bijvoorbeeld dualiteit in zowel digitale als papieren SCT-overschrijvingsformulieren, waarbij één variant geschikt is voor aliasen en de andere variant geschikt is voor niet-Nederlandse IBAN's. Ten tweede nemen de betalingsverwerkings-

¹⁰⁷ Zie Verordening (EU) Nr. 260/2012 van het Europees Parlement en de Raad.

processen in omvang toe, doordat er additionele activiteiten moeten worden uitgevoerd. Zo moet bij iedere betaling een extra controle op basis van het aliasregister plaatsvinden (DNB, 2016). Daarnaast moeten er extra filteractiviteiten worden uitgevoerd voor niet-Nederlandse IBAN's en aliasen, in de verwerking en wijze van rapportage aan de betrokken betaalrekeninghouders.

SEO benadert de hoogte van de kosten op basis van de verschillende structurele meerkosten als gevolg van de SEPA-migratie. Op basis van Europe Economics (2018) gebruikt SEO twee kosten-categorieën die in structuur en impact het meest overeenkomen met bovengenoemde kostendrijvers. De structurele kosten als gevolg van de conversie naar IBAN (Europe Economics, 2018) worden gebruikt als de meerkosten van duale betaalgegevensvelden, extra controleactiviteiten en dualiteit in SCT-overschrijvingsformulieren enerzijds; en de BIC opzoeken en updatekosten als gevolg van de SEPA-migratie (Europe Economics, 2018) worden gebruikt als de structurele meerkosten als gevolg van extra filteractiviteiten in betalingsverwerking en -rapportage anderzijds. Nog meer dan voor de incidentele kosten, komt het overgrote deel van de structurele kosten voor rekening van de banken (zie tabel 9).

3.4 Kosten en baten van bestaande aliasen

SEO heeft ook geanalyseerd hoe de kosten- en baten van bestaande aliasen zich verhouden de kosten- en baten van een nieuwe robuuste alias.

De onderzochte bestaande aliasen zijn: het e-mailadres, mobiele telefoonnummer, BSN, KVK-nummer, KVK-vestigingsnummer, btw-id en de LEI. Tabel 2.1 in Annex 2 geeft een overzicht hoe deze bestaande aliasen zich kwalitatief verhouden tot de kosten- en baten van de nieuw vorm te geven robuuste alias.

Voor alle bestaande aliasen geldt dat de uitkomst van de kosten-batenanalyse minder gunstig is dan bij de invoering van een nieuw te ontwikkelen, robuuste alias. Bestaande aliasen kennen minder baten, en op de belangrijkste kostenposten zijn de kosten hoger. Mobiele telefoonnummers en e-mailadressen hebben het grootste potentiële bereik. Doordat deze niet zelfcontroleerbaar zijn, moeten echter meerkosten gemaakt worden om de benodigde betrouwbaarheid te waarborgen. Dit speelt nog sterker voor e-mailadressen omdat zij geen vaste lengte (vast aantal karakters) hebben. BSN heeft als zelfcontroleerbaar nummer potentie. Een nadeel is dat BSN op dit moment een privacygevoelig nummer is en het gebruik ervan door derde partijen wettelijk sterk aan banden is gelegd. Door het BSN in te zetten als alias wordt de privacy van burgers geschaad en ontstaat er waarschijnlijk behoefte aan een 'nieuw BSN' met bijbehorende kosten. Van de vier zakelijke aliasen scoort het btw-id het best. Voor LEI geldt dat lang niet alle bedrijven erover beschikken. Het KVK-vestigingsnummer is niet zelfcontroleerbaar, en enkel de in omloop zijnde KVK-nummers die vanaf april 2010 zijn uitgegeven, zijn dat wel. Laatstgenoemde aliasen zijn niet beschikbaar voor huishoudens, en kunnen dus niet als integrale oplossing dienen voor het verlagen van overstapdrempels.

Tabel 9 Structurele kosten voor banken, incassanten en aanleveraars van SCT-bulkbetalingen

Bedragen in duizenden euro's per jaar

	Totale kosten	
	Banken	Incassanten en aanleveraars van SCT-bulkbetalingen
Aanpassingen in betalings(gegevens)systemen en op overschrijvingsformulieren	11.339	212
Filteren NL aliassen/non-Nederlandse IBAN's	3.949	72
Totaal	15.288	283

Bron: SEO (2020).

3.5 Alternatieven

We zien twee mogelijke alternatieven om het gemak van overstappen te vereenvoudigen, die verder verkend kunnen worden. Ten eerste de Overstapservice, een bestaand instrument, dat een deel van de baten van een alias kan realiseren door intensiever gebruik en verdere verbetering ervan. Een tweede route, meer voor de langere termijn, die verkend kan worden is het invoeren van een alias op Europees niveau die breder te gebruiken is dan alleen in het betalingsverkeer.

Er is aanzienlijke ruimte voor intensiever gebruik van de Overstapservice. Uit de cijfers die voor de kosten-batenanalyse zijn gebruikt, komt naar voren dat 34% van de van bank overstappende consumenten en 77% van de bedrijven gebruikmaakt van de Overstapservice. Uit een gevoeligheidsanalyse van SEO blijkt dat de overstapkosten ten opzichte van de huidige situatie fors verlaagd kunnen worden

door het gebruik van de Overstapservice onder particuliere betaalrekeninghouders te verhogen naar bijvoorbeeld 80%. Als het percentage overstappers gelijk blijft, dalen de overstapkosten in dat geval met ongeveer 100 miljoen euro over een periode van 10 jaar en als het overstappercentage verdubbelt, dalen de overstapkosten met bijna 150 miljoen euro. Als de overstapdreiging toeneemt, kunnen er ook indirecte baten zijn door toegenomen concurrentie. Daarnaast kan worden verkend of het vertrouwen in de Overstapservice nog verder kan worden vergroot door de eventuele angst bij consumenten en bedrijven dat betalingen alsnog verkeerd lopen te verminderen.

Het gebruik kan worden gestimuleerd door promotie van de Overstapservice. De bekendheid met de Overstapservice en het vertrouwen in deze service kan verder worden vergroot zodat meer mensen de Overstapservice gaan gebruiken. Dit kan door brede mediacampagnes door belangen-

verenigingen of de overheid, maar ook door de Overstapservice gericht aan te bieden – voor zover niet alle banken dat nu doen – aan klanten die aangeven interesse te hebben om met de betaalrekening van bank over te stappen. Ook kunnen de MOB-leden die consumenten en bedrijven vertegenwoordigen de Overstapservice nog actiever onder de aandacht van hun eigen achterban brengen, door hen te wijzen op de voordelen van gebruik. Daarbij kunnen de verbeteringen die al doorgevoerd worden onder de aandacht worden gebracht. Een verbetering die in 2020 wordt doorgevoerd is het 'Betaler Informeren Bij Initiatie (BIBI)'. Dat komt erop neer dat een betaler bij het invoeren van een IBAN van een begunstigde die gebruikmaakt van de Overstapservice door zijn eigen bank geïnformeerd wordt over het nieuwe rekeningnummer (zie ook box 3 in paragraaf 1.2).

Verder kunnen overstapdrempels afnemen door het verlengen van de termijn waarin de Overstapservice werkt of door additionele verbeteringen door te voeren in de Overstapservice. De looptijd is momenteel 13 maanden, maar deze zou verder kunnen worden verlengd. Een langere termijn zorgt ervoor dat klanten minder risico lopen dat er betalingen verkeerd lopen. Banken kunnen verkennen of de Overstapservice verder kan worden geïntegreerd in hun dienstverlening aan overgestapte klanten, bijvoorbeeld door overstappers standaard – voor zover dat niet nu al gebeurt – de Overstapservice aan te bieden. Ook kan de informatievoorziening aan overgestapte klanten worden uitgebreid. Zo kan klanten die gebruik maken van de Overstap-

service bijvoorbeeld via een online te raadplegen dashboard *realtime* inzicht geboden worden in welke instanties en incassanten reeds door de Overstapservice zijn geïnformeerd over de overstap. Dit zorgt ervoor dat consumenten en bedrijven meer vertrouwen krijgen dat alle relevante partijen geïnformeerd worden en er geen betaalrelaties vergeten worden. Verdere verbeteringen kunnen ook bestaan uit klanten nog meer werk uit handen te nemen als ze van bank overstappen.

In eerste instantie zouden verdere ontwikkelingen aan de markt moeten worden overgelaten, maar bij onvoldoende groei van gebruik zouden in MOB-verband te maken afspraken kunnen worden overwogen. Omdat makkelijker overstappen de concurrentie vergroot, hebben banken niet direct baat bij meer overstappers. Dit betekent dat banken collectief beperkte prikkels hebben om het gebruik van de Overstapservice te stimuleren, hoewel dat voor individuele banken anders kan liggen, zoals voor kleine banken die willen groeien. Een mogelijkheid is daarom dat er afspraken worden gemaakt over te nemen stappen om het percentage overstappers dat van de Overstapservice gebruik maakt te vergroten. Er zouden bijvoorbeeld in MOB-verband doelpercentages kunnen worden afgesproken van aantallen overstappers die van de Overstapservice gebruik maken. Een andere belangrijke stap is helderheid te geven over de aantallen en typen overstappers en het gebruik van de Overstapservice onder overstappers beter in kaart te brengen. Dit wordt ook makkelijker als meer klanten bij overstap van de Overstapservice gebruik maken.

64

Een tweede route die meer voor de lange termijn verkend kan worden, is om een alias op Europees niveau in te voeren, die breder toepasbaar is dan alleen in het betalingsverkeer. Voordeel van het op Europees invoeren is dat dan ook juridische belemmeringen en nadelen van invoering van verplicht aliasgebruik enkel binnen Nederland zullen wegvallen. Bij een aliansysteem voor IBAN's moeten banken, incassanten en organisaties met betalingen aan en van niet-Nederlandse IBAN's met duale systemen werken. In het geval van invoering op Europees niveau zijn duale systemen niet nodig en kunnen kosten worden bespaard. Ook voorkomt het toetredingsdrempels voor buitenlandse partijen die in Nederland betaalrekeningen willen aanbieden. Daarnaast zijn er schaalvoordelen te verwachten bij de ontwikkeling, implementatie en het onderhoud van een Europees aliansysteem in vergelijking met een aliansysteem alleen voor Nederland. Een dergelijke aanpak vereist uitgebreide Europese coördinatie met wetgevers, toezichthouders, de sector en particuliere en zakelijke betaalrekeninghouders.

Bredere toepasbaarheid van een alias dan alleen in het betalingsverkeer kan de baten verder vergroten. Een unieke publieke identicator die voldoet aan de eisen voor een robuuste alias zou, naast voor betalingsverkeer, tegelijkertijd voor veel andere toepassingen gebruikt kunnen worden. Mogelijke voorbeelden van zulke toepassingen zijn het online ondertekenen van contracten, het inzien van medische gegevens en het kopen van goederen met leeftijdsrestrictie. Hoewel invoering van een dergelijke breed toepasbare alias uiteraard gepaard zal gaan met kosten, zou deze naast baten binnen het betalingsverkeer ook baten buiten het betalingsverkeer met zich meebrengen. Daarbij is het van belang dat het een niet-privacygevoelige publieke identicator is, zodat deze ook door consumenten en zakelijke partijen mag worden gebruikt. Er zou wel meer duidelijkheid moeten komen over waar die additionele baten dan inzitten. Wellicht dat hier aanknopingspunten zijn in de discussie over de ontwikkeling van een Europees-e-ID.

4 Conclusie

We concluderen dat aliasgebruik voor betaalrekeningen alleen in Nederland invoeren geen goede weg is. Dit is de uitkomst van het onderzoek dat de minister van Financiën DNB gevraagd heeft te doen naar de mogelijkheden van aliasgebruik in Nederland. Specifiek was de vraag om inzicht te geven in welke bestaande en nieuwe alias(sen) geschikt zijn om te koppelen aan een IBAN, de voor- en nadelen daarvan en de maatschappelijke kosten en baten van aliasgebruik.

Op basis van een evaluatie van bestaande aliansen aan de hand van een aantal geschiktheidscriteria concluderen we dat deze niet voldoen. Voor grootschalig aliasgebruik in het girale betalingsverkeer zou daarom gebruik gemaakt moeten worden van een nieuw vorm te geven robuuste alias. Deze conclusie komt overeen met de eerdere conclusie hierover van het MOB.

De kengetallen kosten-batenanalyse die is uitgevoerd door onderzoeksbureau SEO laat zien dat de maatschappelijke kosten van alleen in Nederland invoeren van een nieuwe robuuste alias hoger zijn dan de baten. Per saldo is de netto contante waarde berekend over 10 jaar -/- 580 miljoen. Dit kosten-batensaldo is het verschil tussen de verwachte baten van 487 miljoen

euro en de verwachte kosten van 1.066 miljoen euro. Deze uitkomst is wel onzeker: in het meest gunstige geval is de netto contante waarde 5 miljoen, in het meest ongunstigste geval -/- 946 miljoen.

Ook zijn er andere nadelen die gerelateerd zijn aan het alleen in Nederland invoeren van aliasgebruik. Buitenlandse toetreders moeten extra kosten maken om actief te worden op de Nederlandse markt voor betaalrekeningen, de wet moet op punten worden aangepast, en er ontstaat een dual systeem voor binnenlandse (tussen IBAN's met de landcode 'NL' erin) en grensoverschrijdende betalingen.

We zien twee mogelijke alternatieven om het gemak van overstappen te vereenvoudigen, die verder verkend kunnen worden. Ten eerste de Overstapservice, een bestaand instrument, dat een deel van de baten van een alias kan realiseren door intensiever gebruik en verdere verbetering. Een tweede route die meer voor de lange termijn verkend kan worden, is het invoeren van een alias op Europees niveau die breder te gebruiken is dan alleen in het betalingsverkeer.

Annex 1 - Eerder onderzoek EC en ACM

66

Deze annex vat de in paragraaf 1.3 genoemde onderzoeken van de EC en de ACM samen. Het betreft de volgende onderzoeken:

1. EC, Commission staff working document - Impact Assessment on the comparability of fees related to payment accounts, payment account switching and access to payment accounts with basic features, 8 mei 2013. De impact assessment kan [hier](#) worden gedownload.
2. ACM, Portabiliteit van betaalrekeningnummers - Overstappen van bank zonder nieuw rekeningnummer: een bijdrage aan de kosten-batenanalyse van EU-brede nummerportabiliteit, juni 2016. Het rapport kan [hier](#) worden gedownload.

1. EC

Tijdens haar voorbereiding van de Europese richtlijn betaalrekeningen heeft de EC een kosten-batenanalyse uitgevoerd voor een aantal maatregelen om overstapdrempels bij betaalrekeningen te verlagen. Twee maatregelen betroffen de invoering van nummerbehoud; één waarbij dat op lidstaatniveau plaatsvindt en één waarbij dat op EU-breed niveau gebeurt. De EC gaf aan dat bij nummerbehoud op lidstaatniveau het mobiliteitseffect op consumenten en banken kleiner is dan bij EU-brede invoering. Ook zorgt invoering op lidstaatniveau voor een ongelijk Europees speelveld. De EC meent daarom dat een EU-brede invoering op termijn de meest doel-treffende maatregel is om het overstappen naar een

andere bank voor consumenten gemakkelijker te maken.

Beide vormen van nummerbehoud brengen volgens de EC aanzienlijke initiële kosten voor de betrokken partijen met zich mee. Dat komt omdat invoering ervan hernummering van rekeningnummers vergt, óf een database vereist waarin elk rekeningnummer aan een virtueel portabel nummer wordt gekoppeld. Daarvoor zijn volgende de EC niet alleen aanpassingen in de infrastructuur van banken nodig, maar mogelijk ook in andere daaraan gekoppelde betaalinfrastucturen.

De EC concludeerde dat het op korte termijn invoeren van nummerbehoud niet in verhouding staat tot de vastgestelde problemen rond het overstappen bij particuliere betaalrekeningen en dat de lange termijnvoordelen van het invoeren van nummerbehoud moeten worden afgewogen tegen de kosten van de daarvoor benodigde aanpassingen in betaalinfrastucturen.

De EC besloot daarom om via de Europese richtlijn betaalrekeningen lidstaten te verplichten om in 2016 een nationale overstapdienst¹⁰⁸ in te voeren, en niet te kiezen voor de invoering van nummerbehoud. In de genoemde richtlijn is opgenomen dat de EC uiterlijk in september 2019 aan het Europees Parlement en de Europese Raad rapporteert¹⁰⁹ over de naleving ervan, inclusief een beoordeling van hoe de nationale overstapdiensten functioneren. Ook is

¹⁰⁸ De Europese richtlijn betaalrekeningen bevat een lidstaatoptie om te verwijzen naar een alternatieve, bestaande regeling, mits dit duidelijk in het belang is van de consument is, het voor hem of haar niet tot zwaardere lasten leidt en de overstap binnen het voorgeschreven tijdsbestek van uiterlijk 12 werkdagen wordt uitgevoerd. De minister van Financiën heeft deze lidstaatoptie toegepast aangezien Nederland reeds over de Overstapservice (zie box 3) beschikt.

¹⁰⁹ Genoemde rapportage is vertraagd naar (waarschijnlijk) eind 2020.

in dat kader voorgeschreven dat de EC (opnieuw) een kosten-batenanalyse uitvoert naar het invoeren van EU-breed nummerbehoud.

Tabel 1.1 vat de door de EC ingeschatte kosten en baten van de invoering van nummerbehoud op lidstaat- en op EU-breed niveau samen.

2. ACM

De ACM heeft in 2016 onderzoek gedaan naar EU-breed nummerbehoud als maatregel om concurrentie in de bancaire retailsector te bevorderen.

De ACM meent dat de door de Europese richtlijn betaalrekeningen voorgeschreven nationale overstapservice niet de beste oplossing biedt om concurrentie tussen banken te vergroten. Zij vindt de invoering van EU-breed nummerbehoud een betere oplossing voor het concurrentieprobleem, omdat nummerbehoud vanuit de rekeninghouder gezien een effectievere maatregel is om (gepercipieerde) overstapdrempels te verlagen¹¹⁰. Verder hoeven bedrijven, na introductie van nummerbehoud, het IBAN van een klant niet meer in hun bedrijfs-

administratie aan te passen als deze wisselt van bank. Dat is bij de Nederlandse Overstapservice wél het geval (zie box 3 in paragraaf 1.2). De toezicht-houder wijst ook op het relatief beperkte aantal gebruikers van de Overstapservice, en de relatieve onbekendheid¹¹¹ onder consumenten en zakelijke partijen met die dienst. De ACM stelt dat consumenten en zakelijke partijen die de Overstapservice niet kennen de overstapdrempels hoger inschatten dan dat ze daadwerkelijk zijn.

De ACM plaatst enkele kanttekeningen¹¹² bij de door de EC in de voorbereiding van de Europese richtlijn betaalrekeningen uitgevoerde kosten-batenanalyse naar EU-breed nummerbehoud (zie paragraaf 1 van deze annex). Mede daarom heeft de ACM een eigen raamwerk laten ontwikkelen waarmee elk Europees land een zo compleet mogelijk kwantitatief beeld kan krijgen van de directe en indirecte baten van nummerbehoud (de kosten laat zij daarbij buiten beschouwing). Het raamwerk houdt rekening met de specifieke marktomstandigheden in een land, zoals de mate van financiële technologische innovatie¹¹³. Voorts gaat het raamwerk uit van EU-breed nummerbehoud en niet (enkel) invoering daarvan op nationaal niveau. Dit omdat Nederland

¹¹⁰ De ACM merkt op dat lage overstapcijfers op zichzelf geen concurrentieprobleem zijn. Beperkt overstapgedrag kan samengaan met lage overstapdrempels en dat consumenten geen sterke prikkels hebben om over te stappen. Bijvoorbeeld omdat zij tevreden zijn met hun huidige aanbieder of omdat er te weinig verschillen tussen aanbieders zijn. Het vergroten van het aantal overstappers op een markt is dus geen doel op zich; wél het vergroten van concurrentie tussen aanbieders. Volgens de ACM wordt het aantal overstappers op een markt echter wel vaak als belangrijke concurrentie-indicator beschouwd.

¹¹¹ Uit in opdracht van de ACM uitgevoerd GfK-onderzoek (2014) komt naar voren dat destijds 63% van de bevraagde consumenten en 55% van de MKB'ers met een betaalrekening nog nooit had gehoord van de Overstapservice. Het onderzoek kan [hier](#) (Consumer survey on personal current accounts) en [hier](#) (Survey on lending and current accounts for SMEs) worden gedownload.

¹¹² Zo geeft de ACM aan dat betreffende kosten-batenanalyse een zeer grove schatting is. Aan de batenzijde zijn de baten voor bedrijven en de baten als gevolg van positieve concurrentie-effecten niet meegenomen. Daarnaast bevat de kosten-zijde waarschijnlijk dubbelstellingen, omdat sommige kosten niet in elke lidstaat afzonderlijk gemaakt te hoeven worden.

¹¹³ De ACM verwacht dat innovatieve financiële diensten eerder een aanvulling op de betaalrekening zijn (diensten naast of 'on top of' de betaalrekening) dan een vervanging ervan.

Tabel 1.1 Kosten en baten van invoering nummerbehoud over 2013 tot en met 2022

Bedragen in miljoenen euro's

Kosten en baten (EU) nummerbehoud	Invoering op lidstaatniveau	EU-brede invoering
Consumentenbaten:		
Als gevolg van veranderingen in overstapedrag	8.773,0	9.504,1
Verlaging van directe/indirecte kosten	1.284,2	1.426,9
Totale consumentenbaten	10.057,2	10.931,0
Kosten voor banken:		
Eenmalig	14.700	14.700
Terugkerend	Niet gekwantificeerd	Niet gekwantificeerd
Totale kosten voor banken	14.700	14.700
Lidstaatkosten:		
Eenmalige kosten	3,2	3,2
Terugkerende kosten	18,8	18,8
Totale kosten voor de lidstaten	22,0	22,0

Bron: EC (2013).

Toelichting: verdisconteerd tegen 4% op jaarbasis.

deel uitmaakt van SEPA. Daarnaast geeft de ACM aan dat enkel een nationale invoering van nummerbehoud een extra toetredingsdrempel voor buitenlandse banken opwerpt, omdat een toetreder mogelijk aanvullende investeringen moet doen. Volgens de ACM kan dat "een onwenselijke beweging richting een meer gefragmenteerde financiële sector betekenen".

Volgens de ACM is een afzonderlijke batenanalyse per land nodig, omdat de nationale betaalmarkten in Europa sterk kunnen verschillen.

De ACM past het raamwerk toe op de betaalmarkt in Nederland. De directe baten worden daarbij gekwantificeerd, de indirecte baten slechts gedeeltelijk vanwege informatiegebrek (zie tabel 1.2). De eerste twee directe baten bestaan uit minder 'gedoe' voor consumenten en zakelijke partijen die overstappen. De derde categorie directe baten bestaat uit de vermindering van administratieve handelingen voor bedrijven en instellingen omdat zij – dankzij nummerbehoud – niet meer het nieuwe rekeningnummer hoeven aan te passen wanneer een klant is overstapt met de betaalrekening.

De indirecte baten bestaan uit de positieve effecten van nummerbehoud door toegenomen concurrentie in de bancaire retailsector.

De hoogte van de maatschappelijke kosten hangt sterk af van de wijze waarop EU-breed nummerbehoud wordt vormgegeven. De ACM heeft daar drie vormen voor uitgewerkt. De eerste vorm is een

nieuw, portabel rekeningnummer dat de bestaande IBAN-systematiek vervangt. De tweede vorm is portabiliteit van IBAN's, waarbij de consument of het bedrijf het IBAN van de huidige bank bij een overstap mee kan nemen naar de nieuwe bank. De derde vorm is het alias die we ook in dit document beschouwen, waarbij consumenten en zakelijke partijen betalen via een unieke aan het

Tabel 1.2 Baten van invoering van EU-breed nummerbehoud in Nederland over 2017 – 2026

Bedragen in miljoenen euro's

Directe baten		
Lagere overstapkosten voor consumenten		134 - 174
Lagere overstapkosten voor bedrijven		121 - 159
Minder administratieve handelingen voor bedrijven en instellingen als klant nieuw rekeningnummer krijgt		133
Totale directe baten		388 – 466
Indirecte baten*		
Lagere tarieven van betaalrekeningen en andere bankproducten	}	Per saldo 0***
Minder inkomsten voor banken als gevolg van lagere tarieven		
Vermindering <i>deadweight loss</i> ** op markt voor particuliere en zakelijke betaalrekeningen		0
Verandering in productdifferentiatie		Niet gekwantificeerd
Verbetering efficiëntie van dienstverlening door banken		500 - 550

Bron: ACM (2016).

Toelichting: De maatschappelijke baten zijn verdisconteerd tegen 3%.

* De ACM merkt op dat de omvang van de indirecte baten met voorzichtigheid moet worden geïnterpreteerd, aangezien deze moeilijker te kwantificeren zijn dan de directe baten.

** De welvaart - het te verdelen surplus - in een markt is opgebouwd uit consumenten- en producenten-surplus. Marktfalen leidt tot welvaartsverliezen. Het daardoor niet-gerealiseerde surplus staat bekend als *deadweight loss*. Dit is een verlies waar niets tegenover staat – de te verdelen taart wordt er kleiner door.

*** Lagere tarieven voor consumenten en zakelijke partijen leiden tot minder inkomsten voor banken. Per saldo leveren deze twee effecten daarom geen welvaartswinst op.

IBAN gekoppelde alias, zoals een telefoonnummer of KVK-nummer. Bij een overstap naar een andere bank blijft het alias hetzelfde, maar verandert het daaraan gekoppelde IBAN.

In het interbancaire betalingsverkeer wordt gewerkt met een infrastructuur die is gebaseerd op het IBAN. Bij een alias zijn er volgens de ACM minder aanpassingen en investeringen bij banken en andere partijen in de betaalketen nodig dan in vergelijking met nummerbehoud. De totale kosten zijn bij een alias naar verwachting lager, terwijl de belangrijkste overstapdrempels op dezelfde manier worden verlaagd als bij nummerbehoud.

De voor- en nadelen van de drie vormen van EU-brede nummerbehoud tegen elkaar afwegend, geeft de ACM de voorkeur aan een alias. Daarbij veronderstelt de toezichthouder dat de specifieke alias binnen Europa gestandaardiseerd is, én dat banken en andere spelers in de betaalketen geen grote aanpassingen hoeven te doen omdat op de achtergrond een nieuwe IBAN wordt aangemaakt als een klant overstapt. Verder geeft de ACM aan dat invoering van een alias aansluit op bestaande lokale systemen in Europa waarmee consumenten of bedrijven kunnen betalen met behulp van een alias in plaats van een IBAN. De ACM vermeldt in dat kader het (toenmalige) onderzoek van de ERPB¹¹⁴ naar de mogelijkheden van een EU-breed systeem voor onderlinge consumentenbetalingen via een mobiel telefoonnummer (voor meer informatie, zie box 6).

De ACM geeft aan dat bij de invoering van een alias gekozen moet worden of het IBAN helemaal van de voorgrond verdwijnt, en dus alleen nog in het interbancaire verkeer wordt gebruikt, of dat het IBAN en de alias naast elkaar blijven bestaan voor gebruik door rekeninghouders. Als er een nieuw uniek nummer wordt ontworpen dat gebruikt wordt als alias, dan ligt het volgens de ACM voor de hand dat deze het IBAN helemaal vervangt voor gebruik door rekeninghouders en dat betalen via het IBAN niet meer mogelijk is. Als voor een bestaande alias wordt gekozen, zoals voor een mobiel telefoonnummer of KVK-nummer, dan ligt het volgens de ACM voor de hand dat deze naast het IBAN wordt geïntroduceerd. Rekeninghouders kunnen dan zelf kiezen of zij geld willen ontvangen en betalen met het IBAN of met de alias. De rekeninghouder kan vervolgens zelf de koppeling tussen IBAN en alias regelen. Als de rekeninghouder overstapt, kan hij zelf zijn alias aan het nieuwe IBAN koppelen.

De ACM adviseert de EC om andere lidstaten te stimuleren om – net zoals de ACM voor Nederland heeft gedaan – de baten van nummerbehoud in te schatten. Daarvoor reikt de ACM haar raamwerk aan. Daarnaast adviseert de toezichthouder aan de EC om EU-breed onderzoek uit te voeren naar het overstapgedrag van zakelijke betaalrekeninghouders, alsmede naar de portaalfunctie¹¹⁵ van betaalrekeningen. Ook adviseert de ACM de EC om onderzoek te doen naar de technologische mogelijkheden en kosten van EU-breed aliasgebruik. Ten slotte moedigt de ACM de minister van Financiën aan om op EU-niveau te pleiten voor tijdig starten van verder onderzoek naar de kosten en baten van EU-breed nummerbehoud.

¹¹⁴ Zie voetnoot 56.

¹¹⁵ Zie voetnoot 43.

Annex 2 - Kosten-baten bestaande aliases

Tabel 2.1 Bestaande aliases kennen minder baten en op de belangrijkste kostenposten hogere kosten

71

Contante waarde in miljoenen euro's, berekend over een periode van 10 jaar met een discontovoet van 3%

	Ro- buuste alias	Mobiele telefoon- nummer	E-mail- adres	BSN	KVK- nummer	Vestigings- nummer	Btw- id	LEI	Toelichting
Baten (direct en indirect)									
Rekeninghouders, incassanten, aanleveraars van SCT-bulkbestanden en banken									
Verlaging in de overstapkosten, administratieve kostenverlaging en efficiëntiewinst	487	-	-	--	--	--	--	--	Particuliere rekeninghouders hebben geen KVK, vestigingsnummer, btw-nummer of LEI en geen baat bij deze aliases. De dekking van mobiele telefoonnummers en e-mailadressen is niet 100%. Deze aliases zijn bovendien niet 'stabiel'. Zakelijke partijen beschikken niet over een BSN.
Incidentele kosten									
Publieke bestuursorganen									
Implementatie en voorlichting	28	-	-	++	-	-	-	-	BSN is een privacygevoelig nummer waardoor extra kosten gemaakt moeten worden op het gebied van wetgeving en implementatie. In algemene zin vereist een bestaand alias waarschijnlijk minder voorlichting dan een nieuwe robuuste alias.
Banken, incassanten en aanleveraars van SCT-bulkbestanden									
Systeemaanpassing, opzoek- en conversiekosten	796	+	++	=	+	+	=	=	Systeemaanpassingen, opzoekkosten en conversiekosten zijn hoger bij niet-zelfcontroleerbare nummers omdat additionele inspanning nodig is om de foutgevoeligheid te beperken. E-mailadressen hebben geen vaste lengte en zijn zodoende relatief foutgevoeliger.
Aanschrijven rekeninghouders	29	+	+	+	+	+	+	+	Gebruik van een bestaande alias resulteert in hogere kosten voor het aanschrijven van rekeninghouders, zie ook de koppelingkosten.

	Ro- buuste alias	Mobiele telefoon- nummer	E-mail- adres	BSN	KVK- nummer	Vestigings- nummer	Btw- id	LEI	Toelichting
Rekeninghouders									
Eenmalige koppeling met IBAN	34	+	+	+	+	+	+	+	Koppeling van een bestaande alias is complexer. Een nieuwe robuuste alias kan centraal en beveiligd worden gekoppeld aan de bestaande IBAN's. Bij reeds bestaande aliassen zullen rekeninghouders moeten aantonen dat het betreffend alias daadwerkelijk van hen is alvorens deze gekoppeld kan worden aan het IBAN.
Opzoekkosten	47	--	--	=	-	=	-	=	Opzoekkosten van bestaande aliassen zijn lager omdat deze in veel gevallen reeds bekend zijn bij contacten. Wel dient te worden geverifieerd of de betreffende alias gekoppeld is met het juiste IBAN.
Structurele kosten									
Onderhoudskosten alias-register en parallelle processen om zowel IBAN als alias te kunnen verwerken.	125	=	=	=	=	=	=	=	Deze kosten zijn niet afhankelijk van het type alias.

Noot: - en + in deze tabel verwijst naar de verwachte hoogte van de post. Bij baten betekent een - dat de baten naar verwachting lager zijn. Bij kosten betekent een - dat de kosten naar verwachting lager zijn. Indien de omvang van de post naar verwachting aanzienlijk hoger of lager is dan voor een robuuste alias zijn -- en ++ gebruikt. = betekent dat de omvang van de post gelijk is aan die voor een robuuste alias.

DeNederlandscheBank

EUROSYSTEEM

De Nederlandsche Bank N.V.
Postbus 98, 1000 AB Amsterdam
020 524 91 11
dnb.nl